

Mia Herttuainen ja Sari Pulkkinen

”ONKO SE IHMEELLINEN LEPPÄKERTTU?”

Vanhemman ja lapsen välisen
vuorovaikutuksen vahvistaminen
Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmän avulla

Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma

2019

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Mia Herttuainen Sari Pulkkinen	Sosionomi (AMK)	Toukokuu 2019
Opinnäytetyön nimi ”Onko se ihmeellinen leppäkerttu?” Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmän avulla		92 sivua 19 liitesivua
Toimeksiantaja Avoin päiväkot		
Ohjaaja Virve Jussila		
Tiivistelmä <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, millaisia vuorovaikutuksen haasteita kohderyhmän vanhempien ja lasten välillä oli ja kuinka vanhemmat kokivat nuo haasteet. Tarkoituksena oli lisäksi tutkia, kuinka haasteisiin voitiin vastata soveltamalla Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmää. Kyseiseen menetelmään pohjautuen suunniteltiin, toteutettiin ja arvioitiin viiden tuokion mittainen tuokiosarja.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisenä kehittämistyönä ja siinä oli laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusote. Avoimen päiväkodin asiakaskunnasta koostettiin neljästä vanhempilapsiparista kohderyhmä. Tuokiosarjaan osallistuneet lapset olivat iältään 1–2-vuotiaita. Tuokiot sisälsivät erilaisia vuorovaikutusta tukevia leikkejä ja harjoitteita. Niiden aikana toimintaa havainnoitiin ja kerättiin tutkimusaineistoa. Havainnoinnin apuna käytettiin videointia ja valokuvausta. Tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi tutkimusaineistoa kerättiin monimenetelmäisesti. Havainnoinnin lisäksi tietoa kerättiin keskusteluiden ja palautekyselyn avulla. Analyysimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.</p> <p>Vanhempien ja lasten väliset vuorovaikutuksen haasteet jakautuivat vanhemmuutta kuormittavien tekijöiden, lapsen kehityksen sekä sanattomien kontaktikeinojen muodostamiin luokkiin. Vanhempien kokemusten perusteella painottuivat lapsen kehityksen ja vanhemmuuden osa-alueet. Vanhempien kokemus siitä, voitiinko Käsikynkkä-menetelmän avulla vastata vanhempien ja lasten vuorovaikutuksellisiin haasteisiin vaihteli. Kaikki vanhemmat eivät osanneet suoraan arvioida menetelmän vaikuttavuutta. Jokainen vanhempi kertoi saaneensa ryhmästä ideoita ja vinkkejä omaan arkeensa. Lapset rohkaistuivat tuokiosarjan aikana sekä vanhempien kokemusten että tehtyjen havainnointien perusteella. Tulosten perusteella voidaan sanoa, että menetelmän avulla saavutettiin myönteisiä tuloksia vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemisessa kyseisessä kohderyhmässä.</p> <p>Tuokiosarjan avulla saatiin vastaukset tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyön avulla onnistuttiin lisäämään tietoisuutta Käsikynkkä-menetelmästä ja vuorovaikutuksen tukemisen keinoista yleisesti. Työn tekeminen kasvatti ammatillista pääomaa ja antoi valmiuksia tulevaisuuden työhön. Tuloksia voidaan hyödyntää toiminnan suunnittelussa erilaisissa toimintaympäristöissä. Raportti toimitetaan työelämäkumppanin ja myös tuokioihin osallistuneiden vanhempien käyttöön.</p>		
Asiasanat vuorovaikutus, varhainen vuorovaikutus, vanhemmuuden tukeminen, laadullinen tutkimus, kiintymyssuhde		

Author (authors)	Degree	Time
Mia Herttuainen Sari Pulkkinen	Bachelor of Social Services	May 2019
Thesis title “Is it an amazing ladybird?” Strengthening interaction between a parent and a child by using Käsikynkkä teamwork method		92 pages 19 pages of appendices
Commissioned by Open day care centre		
Supervisor Virve Jussila		
<p>Abstract</p> <p>The objective of this bachelor’s thesis was to find out what kinds of challenges in interaction there were between parents and children in the target group. The parents were also inquired about their feelings about facing those challenges. In addition, another aim of the study was to examine how those challenges could be faced by applying the Käsikynkkä teamwork method. Based on this method, a quintuplet set of functional sessions was planned, put into practice and evaluated.</p> <p>This thesis was carried out as a research based development study, which was qualitative in nature. The most significant concept of the framework for the study was interaction. The empirical part of this thesis consisted of five sessions described above. The target group was gathered together from the clientele of an open day care centre. The group consisted of four pairs of parents and their 1–2-year-old children. The sessions included different kinds of variable activities and playing with the purpose to support interaction between the pairs. The action was observed during the sessions in order to collect data. In addition to observing, the data was also collected by recording videos and taking photographs. Other methods for collecting data were a questionnaire and conversations. Several methods were combined in order to increase the reliability of the study. The data was analysed with data based content analysis after it was collected.</p> <p>The challenges in interaction between parents and children were divided into categories of stress factors in parenthood, child development and nonverbal means of making contact. From the parents’ point of view the major sectors were child development and parenthood. In terms of estimating the influence of the method used, the opinions varied due to the fact that the influence could not always be directly estimated. Benefits mentioned were the ideas and tips for everyday life as well as increasing courage among the children. Parents’ opinions corresponded to the observations. According to the results, positive influence on interaction was achieved in the target group. The study increased awareness of the method in question and of the means of supporting interaction in general. The results can be utilized in planning operation on different environments in order to strengthen interaction. The report may also be usable for the case company and the parents.</p>		
<p>Keywords</p> <p>interaction, early social interaction, parenting support, qualitative research, attachment</p>		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	KÄSIKYNKKÄ-RYHMÄTYÖMENETELMÄ	8
2.1	Vuorovaikutuksen tasot	9
2.2	Käsikynkkä-tuokioiden struktuuri ja toimintaperiaate	13
2.3	Menetelmän sovellettavuus ja eri variaatiot	15
3	VUOROVAIKUTUS.....	16
3.1	Vuorovaikutussuhteen kehittyminen	17
3.2	Varhainen vuorovaikutus	18
3.3	Vuorovaikutuksessa ilmeneviä ongelmia	18
4	KIINTYMYSSUHDE	19
4.1	Turvallinen kiintymyssuhde.....	20
4.2	Turvaton kiintymyssuhde	21
5	VANHEMMUUS.....	23
5.1	Vanhemmudesta käsitteenä	23
5.2	Vanhemmuutta kuormittavia tekijöitä	24
5.3	Vanhemmuuden tukeminen	26
6	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	26
7	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	28
7.1	Toiminnan taustoitus ja työprosessin kulku	28
7.2	Tutkimuksellinen kehittämistyö	31
7.3	Aineistonkeruu	34
7.3.1	Aineiston kerääminen havainnoinnin avulla	35
7.3.2	Aineiston kerääminen keskustelujen ja palautekyselyn avulla	37
7.3.3	Kohderyhmän muodostaminen ja kuvailu	38
7.4	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	40
8	TULOKSET.....	47
8.1	Toiminnallisten tuokioiden rakentaminen kohderyhmän tarpeiden pohjalta	47

8.1.1	Ensimmäinen tuokio	49
8.1.2	Toinen tuokio	53
8.1.3	Kolmas tuokio	55
8.1.4	Neljäs tuokio	57
8.1.5	Viides tuokio	59
8.1.6	Vanhempien ryhmäkeskustelut.....	60
8.2	Vanhemman ja lapsen väliset vuorovaikutuksen haasteet	63
8.3	Vanhempien kokemukset vuorovaikutuksen haasteista	67
8.4	Arviot Käsikynkkä-menetelmän vaikuttavuudesta.....	69
8.5	Tuokiosarjan tavoitteiden toteutuminen	73
9	POHDINTA.....	75
10	LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI JA EETTISYYDEN TARKASTELU.....	76
11	JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOKEHITTÄMISAIHEET	78
12	ITSEARVIOINTI JA OPINNÄYTETYÖN HYÖDYT	80
12.1	Itsearviointi	81
12.2	Opinnäytetyön hyödyt muille tahoille	84
	LÄHTEET.....	86

LIITTEET

Liite 1. Kutsu

Liite 2. Tutkimuslupahakemus

Liite 3. Tutkimuslupa

Liite 4. Tutkimusluvut / suostumukset valokuvaamiseen ja videointiin

Liite 5. Palautekysely vanhemmille

Liite 6. Havainnointilomake

Liite 7. Lorupussin lorut

Liite 8. Satuhieronta

1 JOHDANTO

Opinnäytetyössämme tutkimuksen kohteena oleva vuorovaikutuksen tukeminen on aiheena hyvin ajankohtainen, sillä hektinen elämä yhdistettynä perhearkeen lisää vuorovaikutustilanteiden haasteita ja väärinymmärrystilanteita lasten ja vanhempien välillä. Erilaiset vuorovaikutuksen haasteet ovat suhteellisen yleisiä. Eriasteisista puheen ja kielen häiriöistä kärsii 3–7 % lapsista (Huttunen & Jalanko 2018) ja käytöshäiriöistä 3–8 % lapsista (Aronen & Lindberg 2016, Puustjärven & Repokarin 2017, 1364c mukaan). Neuvolassa vanhemman ja vauvan välisessä vuorovaikutuksessa, vauvan käyttäytymisessä tai vauvan hoitamisessa olevista ongelmista kertoo kärsivänsä noin 30 % vanhemmista (Rejneveld ym. 2004, 1340–1342 ja Crncec ym. 2010, 44–54, Puuran ym. 2018, 1346a mukaan).

Erilaisia käytöshäiriöitä voidaan ennaltaehkäistä esimerkiksi tukemalla pienten lasten vanhempien hyvinvointia (Aronen 2019a). Tutkimusten mukaan tehokain tapa hoitaa alle kouluikäisten lasten jo ilmenneitä käytöshäiriöitä on parantaa vanhemman omia taitoja vanhempana. Keskeistä on lapsen ja vanhemman välisen positiivisen suhteen vahvistaminen. (Aronen 2019b; Toikkanen 2018.) Tuloksellisimmiksi menetelmiksi ovat osoittautuneet erilaiset vanhemmille suunnatut ryhmämuotoiset menetelmät (Borg 2015, 21, 30).

Kiinnostuimme Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmästä eräällä opintojaksolla, jossa tehtävänäimme oli perehtyä yhteen lastensuojelussa ja perhetyössä käytettävään työmenetelmään ja esitellä se muille. Valitsimme aiheeksemme Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmän, josta emme löytäneet päivitettyä tietoa. Myöskään tutkimustietoa Käsikynkän vaikuttavuudesta emme löytäneet. Löysimme tietoa siitä, että menetelmää käytetään Hämeenlinnassa ja sovimme konsultoitavan tapaamisen kolmen työssään menetelmää käyttävän varhaiskasvatusalan ammattilaisen kanssa. Tekemiemme tiedustelujen mukaan menetelmästä ei ollut tietoa omilla asuinpaikkakunnillamme, joten halusimme nostaa menetelmää tietoisuuteen ja esiin. Lisäksi halusimme päästä itse kokeilemaan menetelmää käytännössä ja soveltamaan sitä ennalta sopimallamme ryhmälle.

Toiminnallisen opinnäytetyömme tutkimuskysymykset olivat: 1) Millaisia vuorovaikutukseen liittyviä haasteita vanhempien ja lasten välillä on? 2) Kuinka vanhemmat kokevat nuo haasteet? ja 3) Kuinka haasteisiin voidaan vastata Käsi-kynkkä-ryhmätyömenetelmää soveltamalla? Vastauksia lähdimme etsimään soveltamalla menetelmää tietyille, ennalta sovitulle kohderyhmälle. Tarkoituksenamme oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida kyseiselle ryhmälle menetelmään pohjautuva tuokiosarja.

Tavoitteenamme oli huomioida lapsen ja vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa ilmenevät tuen tarpeet sekä kehittää näihin tarpeisiin vastaamiseen liittyvää osaamistamme. Tavoitteenamme oli myös syventää lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta tarjoamalla vanhempi-lapsipareille iloisia yhdessäolon hetkiä ryhmän yhteisissä leikkituokioissa sekä tätä kautta tarjota tukea vanhemmuuteen. Mikkelissä sijaitsevasta avoimesta päiväkodista kohderyhmäksemme valikoitui neljä vanhempi-lapsiparia, joiden tarpeen pohjalta suunnittelimme ja toteutimme tuokiot kyseistä menetelmää runkona ja apuna käyttäen. Poimimme tuokioihin elementtejä, jotka mielestämme voisivat parhaiten palvella tarkoitustamme.

Mielestämme menetelmä on erityisen arvokas idealtaan, ja antoisan sisältönsä vuoksi se ansaitsee uudelleen herättelyä. Menetelmän kehittäjiemme mielestä menetelmä sopii hyvin käytettäväksi ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön konkreettisena työvälineenä myöhemmin syntyvien ongelmien välttämiseksi (Överlund & Pesonen 1996a, 25). Sovellettavuutensa ansiosta menetelmä tarjoaa sisältönsä ja kohderyhmänsä suhteen valtavasti erilaisia mahdollisuuksia. Menetelmää on mahdollista muokata ja kohdentaa juuri kulloistakin ryhmää parhaiten tukevaksi. Yksi menetelmän hyvistä puolista on myös se, että sen käyttäminen onnistuu lähes missä vain eikä vaadi välttämättä erillistä maksullista materiaalia tai koulutusta.

Ammatillinen anti opinnäytteessä on merkittävä. Teoreettinen tietämyksemme laajeni, ja opimme menetelmän, jota voimme käyttää tulevaisuudessa työvälineenä omassa työssämme. Ratkaisukeskeisyytemme sekä kykymme tunnistaa vuorovaikutuksessa ilmeneviä haasteita kehittyivät. Ne ovat meille ammatillisen osaamisen näkökulmasta tärkeitä taitoja sosiaalialan työkentästä riippumatta.

Tämä opinnäytetyö etenee siten, että aluksi esittelemme Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmää, jota käytämme opinnäytetyössämme vuorovaikutuksen vahvistamisen välineenä. Saamamme Käsikynkkä-materiaali on yksi keskeinen tietolähteenämme työssämme. Opinnäytetyömme keskeisen teoreettisen viitekehyksen ydin on vuorovaikutus. Käsittelemme vuorovaikutusta sekä sitä kehittäviä ja heikentäviä tekijöitä. Käymme läpi kiintymyssuhdeteoriaa. Käsittelemme myönteiseen vuorovaikutukseen liittyen vanhempien responsiivisuuden ja sensitiivisyyden merkitystä lapsen kasvulle ja kehitykselle. Käsittelemme vanhemmuutta sekä siihen liittyviä haasteita tuoden esiin myös aiheeseen liittyviä aiempia tutkimuksia. Tämän jälkeen kuvailemme tutkimuksellisen kehittämistyömme kulun menetelmineen. Kuvailemme toimintatuokioidemme sisällöt ja esitämme vastaukset tutkimuskysymyksiimme. Tulosten käsittelyn jälkeen seuraa pohdinta, jonka jälkeen arvioimme tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Tämän jälkeen esitämme tulosten perusteella tehdyt johtopäätökset sekä kehittämisehdotuksia toteutettavaksi jatkossa. Lopuksi arvioimme opinnäytetyötämme kokonaisuutena.

2 KÄSIKYNKKÄ-RYHMÄTYÖMENETELMÄ

Käsikynkkä on kahden puheterapeutin, Johanna Överlundin ja Marja-Leena Pesosen, kehittämä ryhmätyömenetelmä. Menetelmä on kehitetty Hämeenlinnassa vuonna 1995, ja alun alkaen se on kehitetty erityisesti leikki-ikäisen lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukemiseksi. (Överlund & Pesonen s.a.) Menetelmän nimi kuvaa vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa välttämätöntä fyysistä ja psyykkistä tukea (Överlund & Pesonen 1996a, 25).

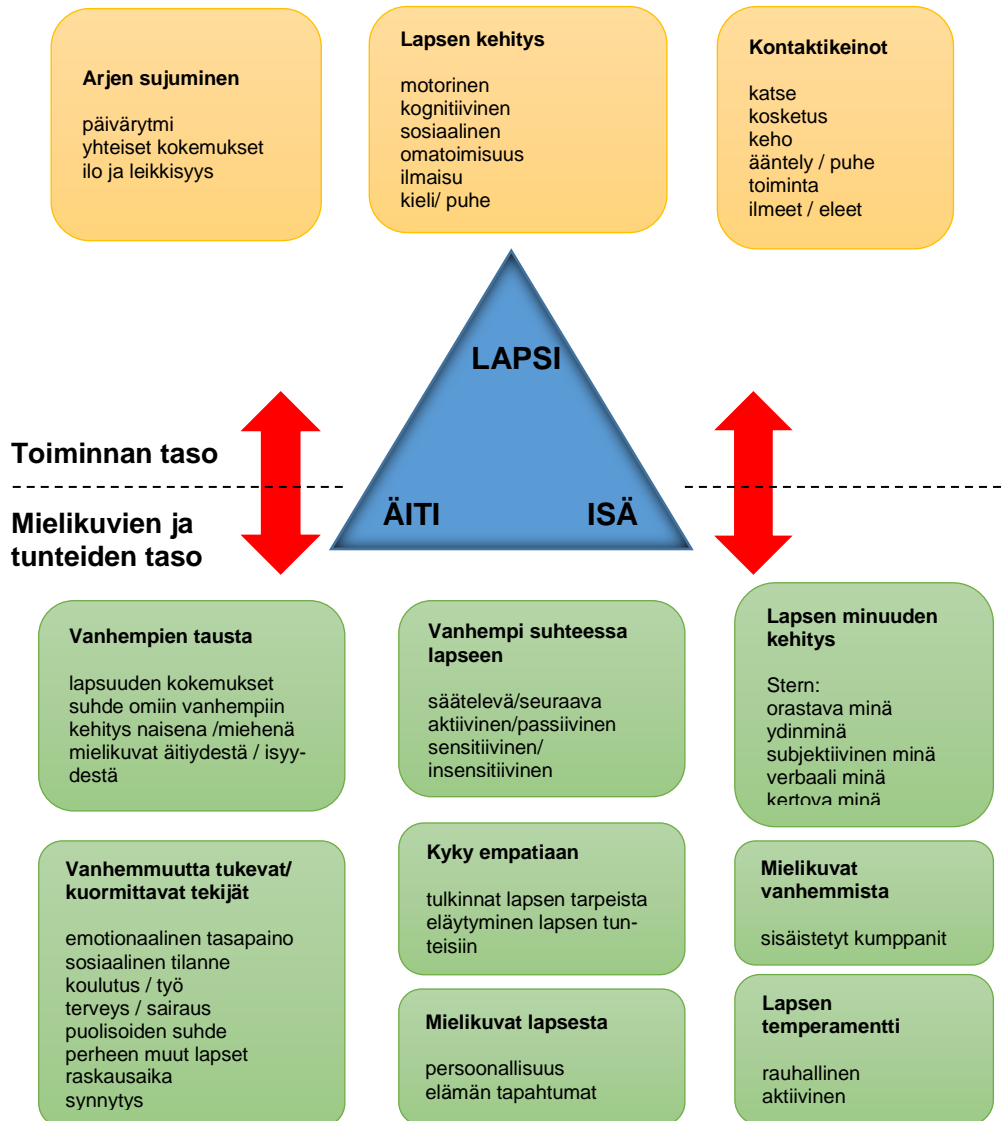
Menetelmän ideana on tukea lasta ja vanhempaa vuorovaikutusparina, eikä lasta ja vanhempaa erikseen. Tavoitteena on koulutetun ohjaajan johdolla ja erilaisten harjoitteiden avulla saada lapsi ja vanhempi kommunikoimaan paremmin keskenään. Tarkoituksena on ryhmäkertojen edetessä lisätä vanhempien aktiivisuutta samaan aikaan, kun ohjaajat puolestaan vetäytyvät ja antavat vanhemmalle enemmän tilaa toimia. Menetelmän painotuksena on kokemuksellinen oppiminen vanhemman ja lapsen itse osallistuen ja tehden. Työskentely perustuu yhteistyöhön sitoutumiseen. Vanhempia motivoidaan lapsen tarpeiden kautta,

sillä useimmiten vanhemmat pitävät oman lapsen kehityksen tukemista tärkeänä. (Överlund & Pesonen 1996a, 4–5, 25, 27–28.)

2.1 Vuorovaikutuksen tasot

Käsikynkkä-menetelmä perustuu pragmaattiseen teoriaan, jonka mukaan puhe ja kieli kehittyvät osana vuorovaikutuksen muodostamaa kokonaisuutta. Taustateorian mukaan vuorovaikutus tapahtuu sekä toiminnan että mielikuvien ja tunteiden tasolla. Lasten ja vanhempien vuorovaikutusta ohjaavat siis jo olemassa olevat mielikuvat ja tunteet. Yhteisistä vuorovaikutustilanteista saadut kokemukset puolestaan muokkaavat mielikuvia ja tunteita. Menetelmän harjoitteissa työskennellään strukturoidusti molemmilla tasoilla. (Överlund & Pesonen s.a.) Käsikynkkä-menetelmän struktuurista ja toimintaperiaatteesta kerromme tarkemmin alaluvussa 2.2. Noudatimme omissa toimintatuokioissamme pääpiirteittäin tätä samaa struktuuria.

Kuvassa 1 kuvataan vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tasoja sekä niiden keskinäistä suhdetta. Kuvan keskiön muodostavat keskenään vuorovaikutuksessa olevat lapsi, äiti ja isä. Toiminnan taso käsittää vuorovaikutuksessa havaittavat tapahtumat, kun taas vuorovaikutuksen taustalla olevat ja siihen vaikuttavat tekijät sisältyvät mielikuvien ja tunteiden tasolle. (Överlund & Pesonen 1996a, 9.)

Kuva 1. Vuorovaikutuksen tasot (Överlund & Pesonen 1996a, 10, mukailtuna)

Kaikki yhdessä tehty ja koettu vaikuttaa itsestä ja toisesta rakentuviin mielikuviin ja tunteisiin. Nämä tunteet ja mielikuvat puolestaan vaikuttavat osapuolten väliseen käyttäytymiseen vuorovaikutustilanteissa. Näin kommunikation tasot limittyvät ja vaikuttavat toinen toiseensa. (Överlund & Pesonen 1996a, 9.)

Toiminnan taso

Toiminnan tasolla tarkastellaan kuvassa 1 esitetyn mukaisesti vuorovaikutuksen toimivuutta arjen sujumisen ja lapsen kehityksen näkökulmasta. Arjen sujumisen kannalta yhteisen, toimivan vuorokausirytmien löytäminen on tärkeää. Kun vuorokausirytmien on toimiva sekä lapsen että vanhempien kannalta katsottuna, aikaa jää riittävästi muun muassa levolle ja yhteisille toimille. Vuorovaikutuksen toimiessa hyvin vanhemmat ja lapsi nauttivat yhteisistä kokemuksista. Suhteessa on iloa ja leikkisyyttä. Toiminnan tasolla tarkastellaan lisäksi vuorovaikutuksessa käytettäviä erilaisia kontaktikeinoja ja niiden vaikuttavuutta. Katse-, kosketus- ja kehokontakti ovat luontevia lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa käytettäviä kontaktikeinoja. Lapsi tarvitsee vanhemman kosketuksen tuomaa läheisyyden ja turvallisuuden tunnetta. Ennen kuin lapsi kykenee kertomaan ajatuksistaan sanallisesti, hän voi ilmaista itseään ja tunteitaan toiminnan avulla, esimerkiksi osoittamalla kohteita tai ojentamalla esineitä aikuiselle. Viestintä ja tunnetilojen jakaminen onnistuu myös eleiden ja ilmeiden, kuten hymyn, avulla. Aikuinen osallistuu vastavuoroisesti lapsen toimintaan. (Överlund & Pesonen 1996a, 6–8, 10–11.)

Tutkija van der Steltin (1993, 46–50) mukaan vauvan ja äidin välisiä kontaktikeinoja voidaan kuvata sensoris-motorisen vuorovaikutusmallin avulla. Sen perustana ovat vuorovaikutustilanteessa olevien osapuolien valitsevat liikkeet, joita he käyttävät kommunikaatiossa. Osapuolet myös valitsevat, kuinka he reagoivat toistensa tekemiin liikkeisiin. Tutkimuksessa todettiin eroja äiti-lapsiparien välillä jo varhaisessa vuorovaikutuksessa, ja havaittiin myös äidin reagoinnin tärkeys lapsen ääntelyihin lapsen myöhemmän puheenkehityksen kannalta. (Överlund & Pesonen 1996a, 11.)

Toiminnan tasolla pyritään edellä kuvatun tavoin tukemaan vuorovaikutusta ohjaamalla sujuvaan arkeen ja eri kontaktikeinojen käyttöön. Berg Brodenin (1991) mukaan vuorovaikutussuhteen tukemisessa kannattaa työskennellä myös mielikuvien ja tunteiden tasolla. Tällä tasolla autetaan vanhempaa muun muassa lapsen persoonallisuuteen liittyvien mielikuvien rakentamisessa sekä lapsen elämään liittyvien tapahtumien ymmärtämisessä. Vanhempaa autetaan havainnoimaan lapsen toimintaa, eläytymään lapsen tunteisiin sekä katsomaan asioita lapsen näkökulmasta. (Överlund & Pesonen 1996a, 14–15.)

Mielikuvien ja tunteiden taso

Mielikuvien ja tunteiden tasolla tarkastellaan ensinnäkin vanhempien mielikuvia ja tunteita (kuva 1, s. 10). Vanhempien valmiuteen olla vuorovaikutuksessa oman lapsensa kanssa vaikuttavat heidän omat lapsuudenkokemuksensa omien vanhempiensa kanssa. Jotta lapseen pystyisi suuntautumaan empaattisesti, tulee vanhemman oman identiteetin ja emotionaalisen kehityksen naisena tai miehenä olla tasapainossa. Esimerkiksi koulutukseen tai työhön liittyvät seikat saattavat kuormittaa vanhemmuutta. (Överlund & Pesonen, 1996a, 11.)

Toiseksi kuvassa tarkastellaan lapsen mielikuvia omista vanhemmistaan tai muista aikuisista. Sternin (1985) teorian mukainen ”sisäistetty kumppani” viittaa tähän mielikuvaan, joka lapselle peilautuu yhteisesti jaettujen kokemusten ja tunteiden kautta. Mielikuva sisäistetyistä kumppanista, kuten äidistä tai isästä, voi myös lohduttaa lasta vaikeassa tilanteessa. (Överlund & Pesonen 1996a, 8.)

Lapsen minäkuvan tukeminen on olennainen osa Käsikynkkä-menetelmän sisältöä. Sen vuoksi käymme läpi Sternin teorian mukaiset minuuden kehityksen vaiheet, jotka myös näkyvät kuvassa 1. Sternin teoria korostaa lapsen yhteyttä ympäristöönsä jäsentäen samalla lapsen kokemusta itsestään sekä lapsen minuuden kehittymistä vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Sternin näkemys mukaan lapsen minuuden kehityksessä on viisi kehitysvaihetta, joista kukin ilmaantuu omassa ikävaiheessaan. Muutoksia voidaan havaita sekä neurologisella tasolla että lapsen käyttäytymisen perusteella. Orastavan minän vaiheessa (0–2 kk) vauvalla on jo tietynlaisia kykyjä ja valmiuksia tehdä havaintoja. Vauva tarkkailee ja vertailee havaintojaan ja tuntemuksiaan, joiden avulla rakentuu vauvan kokemus orastavasta itsestä ja toisesta ihmisestä. Ydinminän vaiheessa (2–7-9 kk) lapselle on jo muodostunut käsitys itsestään äidistä erillisenä, tuntevana ja toimivana kokonaisuutena. (Stern 1990, 27; Överlund & Pesonen 1996a, 11–12.)

Subjekttiivisen minän vaiheessa (7-9–15 kk) lapselle muodostuu käsitys sisäisistä kokemuksista. Lapsi oppii jakamaan tarkkaavaisuutta ja erottamaan erilaisia tunnetiloja. Hän voi jakaa äidin kanssa esimerkiksi empatian tunnetta. Neljäs kehitysvaihe on verbaalin minän vaihe (15 kk:sta eteenpäin). Tässä vaiheessa lapsen tietoisuus itsestä kehittyy. Lapsi oppii käyttämään symboleita ja sanoja.

Lapsi alkaa jakaa ajatuksiaan ja kokemuksiaan toisten kanssa kielen avulla. Lopulta lapsi saavuttaa kertovan minän vaiheen (3–4 v), jolloin hän kykenee kertomaan tarinoita itsestään ja elämästään kokemustensa pohjalta. (Stern 1990, 113, 131; Överlund & Pesonen 1996a, 12.)

Toimivassa vuorovaikutussuhteessa osapuolet pyrkivät saamaan toisensa ymmärtämään omia näkemyksiään. He pyrkivät ilmaisemaan toiselle aitoja tunteitaan, mikä saa yhteyden toimimaan ja syvenemään. Tämä koskee myös erimielisyys- ja riitatilanteita. Vuorovaikutuksen ongelmat voivat näyttäytyä lapsen kehitykseen liittyvinä ongelmina tai arjen tilanteiden hallinnan vaikeuksina. Lapsen puheen ja kielen kehitys, sosiaaliset taidot sekä minäkuva liittyvät kaikki olennaisesti vuorovaikutukseen. Arjessa ongelmat voivat näyttäytyä esimerkiksi siten, että lapsen on vaikea oppia ja noudattaa sosiaalisia sääntöjä tai lapsella ei ole sosiaalisesti toimivaa vuorokausirytmää. Vanhemmat saattavat kokea kadottavansa otteensa lapseen, jos yhteistyö lapsen kanssa ei toimi. (Överlund & Pesonen 1996a, 3.) Vuorovaikutuksessa ilmeneviä ongelmia käsittelemme tarkemmin alaluvussa 3.2.

2.2 Käsikynkkä-tuokioiden struktuuri ja toimintaperiaate

Käsikynkkä-menetelmän tuokioilla on jäsennelty rakenne eli struktuuri. Ryhmä kokoontuu viikon välein, ja yhden tapaamisen kesto on noin 1,5 tuntia. Ryhmää ohjaa kaksi ammatillisesti koulutettua työntekijää, joilla on valmiudet havainnoida ja tukea lapsen kehitystä sekä myös vahvistaa osallistuvan aikuisen vanhemmuutta. Kokoontumisten rakenne säilyy samana jokaisella kerralla, ja se on hyvin tuettu. Kuvituksen avulla luodaan selkeyttä ja turvallisuutta. (Överlund & Pesonen s.a.) Ryhmällä ei ole tiettyä kiinteää kokoa, mutta optimaalinen ryhmän koko olisi 3–4 vanhempi-lapsiparia. Ryhmään valittavia pareja voi olla useampiakin, sillä jokaiselle kerralle säännöllisesti osallistuminen ei välttämättä ole aina mahdollista. (Överlund & Pesonen 1996a, 26.)

Jokaisessa tuokiossa on kaksi osiota. Aluksi vanhemmat toimivat yhdessä lapsensa kanssa parina. Lasten ja vanhempien yhteinen osio alkaa ryhmää yhdistävällä alkuleikillä. Tämän jälkeen parit tekevät erilaisia vuorovaikutusta tukevia harjoitteita. Harjoitteet sisältävät vaihdellen erityyppisiä katse- ja keuhokontaktia tukevia leikkejä sekä puheen ja toiminnan vuorovaikutusharjoituksia. Lasten ja

vanhempien yhteinen osio päätetään tunnelmalliseen ja rauhoittavaan kynttilähetkeen, jolloin jokainen pari sytyttää itselleen kynttilän. Tällöin toiminnan tasolta siirrytään mielikuvien ja tunteiden tasolle. Kynttilähetken jälkeen lapset ja vanhemmat jakaantuvat eri ryhmiin. Vanhempien ryhmäkeskustelu alkaa, ja lapset osallistuvat tänä aikana muuhun toimintaan. (Överlund & Pesonen 1996a, 29–31.)

Ryhmäkeskustelun aikana vanhemmat työstävät saamaansa Lapsen omaa kirjaa (Överlund & Pesonen 1996a, 31). Lapsen omaan kirjaan täytetään lapsen syntymätiedot, muita tietoja lapsesta ja lapsen persoonallisuudesta, itseilmaisun tavoista, elämäntapahtumista, ihmissuhteista sekä Käsikynkkään liittyvistä kokemuksista (Muhonen ym. s.a., 1–13). Keskusteluissa edetään kirjan sivujen ohjaamien teemojen mukaisesti. Tarkoituksena on, että vanhemmat sivuja täyttäessään tutkiskelevat omia tunteitaan ja mielikuviaan, joita he lapseensa yhdistävät. Lapsen oman kirjan sisältämien tehtävien tekemisessä ovat keskeisiä niiden herättämät lapseen liittyvät mielikuvat ja tunteet, eivät tehtävät sinällään. Negatiivisistakin asioista voi keskustella, mutta niitä ei kirjoiteta kirjaan, sillä oleellista on lapsen minäkuvan tukeminen ja myönteisen palautteen antaminen lapsesta. On tärkeää, että mahdollisiin vaikeisiin muistoihin ei takerruta liikaa, vaan pyritään etsimään myönteisiä mielikuvia ja muistoja sekä positiivisia asioita lapsesta. Vanhemmat oppivat näkemään asioita lapsen näkökulmasta, mikä lisää vanhempien empatiaa lastaan kohtaan. (Överlund & Pesonen 1996a, 31.)

Vanhemmat saavat keskusteluissa myös vertaistukea toisten lasten vanhemmilta. Vertaistuellla tarkoitetaan samanlaisessa elämäntilanteessa olevien ihmisten toisiltaan saamaansa tukea. Vertaistuki perustuu vapaaehtoisuuteen ja on luonteeltaan tunnetasolla tapahtuvaa. Vertaisryhmässä jäsenet jakavat kokemuksia ja syvää ymmärrystä toistensa kanssa. (Malinen & Nieminen 2001, 23.)

Leikki on tärkeää lapsen kehityksessä ja oppimisessa. Leikki toimii luontaisesti lapsen tapana toimia ja tutkia. Leikin avulla lapsi voi harjoitella myös vuorovaikutusta ja kommunikointia, joten leikki kehittää myös lapsen sosiaalisia taitoja. Leikin avulla lapsi voi kokea myös osallisuutta. Osallisuuden tunne syntyy lapselle siitä, että hän kokee tulevansa kuulluksi ja hyväksytyksi sekä kuuluvansa tasavertaisena jäsenenä esimerkiksi päiväkotiryhmäänsä. (Eskel & Marttila

2013, 78.) Jotta lapsi voisi kokea osallisuutta vertaisryhmässään, tulee kasvuympäristön olla lapselle turvallinen, tukea lapsen kehitystä sekä arvostaa ja kunnioittaa lasta (Suhonen 2011, 94).

Leikillä on keskeinen merkitys myös Käsikynkkä-menetelmän harjoitteissa. Kirjallinen materiaali sisältää erillisen Leikit ja tehtävät -osuuden, jossa on paljon erilaisia lapsen ikä- ja kehitystason mukaisia leikkiehdotuksia toiminnan tasolla työskentelyä varten. Leikkien ja tehtävien tarkoitus on ohjata käyttämään eri kontaktikeinoja ja syventää lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Keskeistä on yhdessäolo sekä ilon ja leikkisyyden löytäminen. (Överlund & Pesonen 1996a, 16.) Sternin (2002, 92) mukaan leikissä on kyse hauskanpidosta ja kiinnostuksesta sekä ilon ja mielihyvän tuottamisesta. Psykologisin termein määriteltynä nämä tarkoittavat hänen mukaansa muun muassa virikkeiden tarjoamista sekä huomion ja hellyyden antamista. Kiinnostuksesta ja ilosta puhuessaan Stern tarkoittaa yhteisen, molemminpuolisen virikkeellisen tapahtuman mahdollistumista siten, että tilanteessa osapuolten tarkkaavaisuus syntyy ja säilyy riittävän kiinnittyneenä toimintaan. Toiminta on innostavaa, ja jännityksen taso säilyy vaihtelevuudeltaan sopivissa rajoissa. Näin syntyy vaikuttavia, positiivisia kokemuksia.

Käsikynkkä-menetelmään liittyvät materiaalit on pakattu Käsikynkkä-materiaalikassiin. Laukku sisältää ohjaajan kirjan, selosteen menetelmän teoriataustasta, Lapsen oman kirjan sekä opetusvideon. Materiaaleista löytyvät myös kirjemallit kutsumista ja palautteen pyytämistä varten. Materiaalikassi sisältää askartelutarvikkeita ja muita välineitä erilaisia harjoitteita ja tehtäväsarjoja sekä pelejä ja leikkejä varten. (Käsikynkkä-laukun sisältö s.a.)

2.3 Menetelmän sovellettavuus ja eri variaatiot

Vaikka menetelmä on lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen kehittämiseen tarkoitettu ryhmätyöskentelymenetelmä, sitä on helppo varioida ja soveltaa omiin tarpeisiin soveltuvaksi. Esimerkiksi Tammelassa on käytetty menetelmää isä-lapsiryhmissä. Menetelmää voidaan käyttää myös yksittäisten vanhempi-lapsiparien kanssa esimerkiksi terapia- tai perhetyössä. Lisäksi varhaiskasvatuksen vanhempainiltoja voidaan toteuttaa Käsikynkkä-menetelmää

soveltaen. Honkalampi-säätiö kehitti vuonna 2006 myös Musiikkikäsiyksen autististen lasten ja heidän perheidensä tueksi. (Överlund & Pesonen s.a.)

Hämeenlinnassa menetelmälle on luotu paljon variaatioita, onhan kyse menetelmän kotikunnasta. Joillakin paikkakunnilla Käsiyksen-ryhmät ovat kaikille avoimia ryhmiä, niin sanotun ennaltaehkäisevän perhetyön palveluita. Hämeenlinnassa ryhmiin hakeudutaan eri alan ammattilaisten, kuten puheterapeuttien tai neuvolan kautta. Hämeenlinnassa toiminta painottuu enemmän varhaiseen tukeen ja jo havaitussa haasteessa tukemiseen. Esimerkiksi Vauvakäsiyksen-ryhmässä tuetaan äidin ja vauvan välistä vuorovaikutusta sekä kehittyvää vanhemmuutta. Ryhmään hakeudutaan vain neuvolan, varhaisen tuen perhetyön tai psykiatristen sairaanhoitajien kautta. Vauvakäsiyksen kohde-ryhmänä ovat ensisijaisesti ne äidit, jotka kokevat itse saavansa tai heidän ajatellaan saavan ryhmästä vahvistusta äitiyteen. (Hämeenlinnan kaupunki 2018.)

Hämeenlinnan kaupungin järjestämässä Pikkulasten käsiyksen-ryhmässä lapset ovat iältään 2–3-vuotiaita. Lorujen, ääntelyleikkien ja viittomien avulla tuetaan lapsen kielen kehitystä sekä pyritään vahvistamaan aikuisen roolia lapsen puheen harjoittelussa. Eskari-käsiyksen-ryhmässä idea on täysin sama. Lapset ovat vain vanhempia, esikouluikäisiä, ja painotuksena menetelmässä on heidän kohdallaan kouluvalmiuksien edistäminen. Lapset saavat ryhmästä myös vertaistukea muista kielen haasteista omaavista lapsista, ja vanhemmat tutustuvat samalla puheterapian harjoitteisiin. (Hämeenlinnan kaupunki 2018.)

3 VUOROVAIKUTUS

Kuten aiemmin tässä opinnäytetyössä on tullut ilmi, vuorovaikutuksella on keskeinen merkitys käyttämässämme Käsiyksen-ryhmätyömenetelmässä. Lisäksi tarkoituksenamme on havainnoida lasten ja vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa ilmeneviä haasteita, minkä vuoksi vuorovaikutuksen teoria-tuntemus on välttämätön.

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan ihmisten välistä vastavuoroista kommunikatiota. Se pitää sisällään muutakin kuin vain viestintää puheen tai erilaisten symbolijärjestelmien avulla. (Nivarpää-Hukki ym. 2012, 10.) Vuorovaikutus on

monikanavaista, eli puheen lisäksi se voi olla esimerkiksi ilmeitä, eleitä, katseita, äänensävyjä, kehon liikkeitä tai esineiden hyödyntämistä toiminnassa (Klippi 1996a; Tykkyläinen 2005; Sellman 2008; Ronkainen 2011, Sellmanin & Tykkyläisen 2017, 108–109 mukaan). Lapsen ja vanhemman välisessä kiintymyssuhteessa luodaan perusta varhaiselle vuorovaikutukselle. Tämä puolestaan vaikuttaa siihen, kuinka lapsen vuorovaikutustaidot ja kommunikaatio kehittyvät. (Nivarppää-Hukki ym. 2012, 10.) Vuorovaikutuksen yhteyksiä vanhemmuuteen ja kiintymyssuhteeseen avaamme tarkemmin luvuissa 4 ja 5. Tässä luvussa käsittelemme vuorovaikutussuhteen kehittymistä, varhaista vuorovaikutusta sekä vuorovaikutussuhteen ongelmia.

3.1 Vuorovaikutussuhteen kehittyminen

Vuorovaikutuksen toimivuudella on suuri merkitys monella lapsen kehityksen osa-alueella. Muun muassa kieli kehittyy vuorovaikutussuhteissa toisten ihmisten kanssa, ja toimiva vuorovaikutus vahvistaa lapsen kielellisten taitojen kehittymistä. On tärkeää osata vastata lapsen vuorovaikutuksen tarpeisiin hänen ikä- ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla sekä tukea lasta hänen vuorovaikutustaitojensa kehittymisessä. Sameroffin & Fiesen (2000) transaktiivisen kommunikaatiomallin mukaan lapsi oppii ja kehittyy itsensä ja kasvu-ympäristönsä välisessä dynaamisessa vuorovaikutussuhteessa. (Suhonen 2011, 94–95.)

Taaperoikäinen lapsi leikkii tyypillisesti yhdessä aikuisen kanssa, joka jakaa lapsen kiinnostuksen kohteita tämän kanssa. Lapsi rakentaa käsityksiä ja merkityksiä ympäristöstään päiväkodin ja muiden kasvu-ympäristöjensä kulttuurien sekä siellä saamiensa kokemusten ohjaamien mallien mukaan. Samalla lapselle muodostuu hänelle ominainen tapa olla vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Lapsen aiempi käsitys itsestään pohjautuu lähinnä niihin kokemuksiin, joita hänelle on muodostunut suhteestaan omiin vanhempaisiin. Päiväkodin kasvattajien ja toisten lasten mukana olon myötä lapsen sosiaalisuus sekä käsitys omasta itsestään suhteessa muihin alkaa vahvasti kehittyä. (Suhonen 2011, 94–95.)

3.2 Varhainen vuorovaikutus

Varhaiseksi vuorovaikutukseksi kutsutaan viestintää, joka tapahtuu vanhemman ja vauvan välillä. Sen katsotaan alkavan kuitenkin jo ennen lapsen syntymää, ja tuolloin sen perustana ovat vanhempien mielikuvat ja odotukset tulevasta lapsesta. Lapsen synnyttyä varhaisessa vuorovaikutuksessa korostuvat kosketuksen, katseen ja emotionaalisen yhteenkuuluvuuden tunteen merkitys. Vaikka pieni vauva ei ymmärrä puhetta, hän aistii puheen tunnesisällön vanhemman käyttämästä äänensävyistä sekä puhettavasta. Siksi vanhemman rauhallinen puhe lapselle on tärkeää. Vauvan taidot kommunikointiin kehittyvät nopeasti. Aluksi vauva vastaa kontaktiin katseella, myöhemmin ääntelyllä ja hymyllä. Vuorovaikutuksen avulla vauva ilmaisee vanhemmalle tarpeitaan, kuten väsymystä ja nälkää. Kun vanhempi vastaa toistuvasti näihin niin kutsuttuihin perustarpeisiin ja lapsen tunteisiin, lapsi oppii luottamaan aikuisen hoivaan. Kyse on siis hyvin tavallisista arjen asioista, joissa vanhemmat osaavat yleensä vaistonvaraisesti toimia oikein. Kun vauvan tarpeet tulevat tyydytetyiksi, muodostuu vauvalle ensimmäisen elinvuotensa aikana arvoinen tunne itsestään, ja vauvan ja vanhemman välille kehittyy turvallinen kiintymyssuhde. (Hermanson 2012a; Kuopion yliopistollinen sairaala 2017; Suomalainen 2016.)

Ensimmäisten elinvuosien varhaiseen vuorovaikutukseen on syytä kiinnittää erityistä huomiota, sillä 2-3 ensimmäistä elinvuotta ovat aivojen nopean kasvun ja kehityksen aikaa. Glaserin (2000) ja Meadin ym. (2000) mukaan puutteellisella varhaisella vuorovaikutuksella on kauaskantoiset negatiiviset seuraukset lapsen kehityksessä. Erilaisille traumoille altistumisen pituus ja se, missä lapsen kehitysvaiheessa altistuminen tapahtuu, ovat merkittävässä yhteydessä trauman vaikutuksiin. Mikäli vanhemmat eivät kykene laadultaan tai määrältään riittävästi vuorovaikutukseen lapsensa kanssa, vaarantaa se lapsen tunne-elämän säätelyä ja aivojen kehittymistä. (Mäntymaa & Puura 2011, 24, 26–27.)

3.3 Vuorovaikutuksessa ilmeneviä ongelmia

Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus koostuu monista eri tekijöistä. Toisinaan ajaututaan negatiiviseen kierteeseen, jolloin vanhempi voi kokea olonsa riittämättömäksi ja neuvottomaksi. Vanhempi saattaa kompensoida tuntemus-

taan tiukentamalla kuria ja lisäämällä rangaistuksia. Vanhempi saattaa myös lakata kokonaan reagoimasta tai jopa luovuttaa. Lapsi puolestaan saattaa kokea itsensä tuhmaksiksi lapseksi, mikä saattaa vahvistaa lapsen ei-toivottua käytöstä entisestään. (Korhonen & Holopainen 2015, 16.)

Perheen vuorovaikutus muodostuu perheen keskinäisestä kommunikoinnista sekä yhteisestä toiminnasta. Haasteita voi syntyä muun muassa puheen ja kielen kehittymisestä johtuen. Kielen ollessa sosiaalisen vuorovaikutuksen väline tarkastelun kohteeksi nousevat ilmaisun toimivuuteen liittyvät seikat. Merkityksellistä ei ole silloin esimerkiksi se, onko kieli kieliopillisesti virheetöntä, vaan toimivuutta mitataan kommunikaation välittymisen perusteella. Ennen kielen kehittymistä ja sanavaraston laajenemista myös kaikki ei-kielelliset eli nonverbaalit keinot nousevat tarkasteluun. Jos lapsella on kielen kehityksen ongelmia, voi vanhemmalla olla erityisiä vaikeuksia löytää vastavuoroisen kommunikaation keinoja. Myös muut lapsen kehityksen ongelmat, perheen sosiaaliseen tilanteeseen tai terveyteen liittyvät ongelmat, parisuhdeongelmat tai muut vanhempia kuormittavat elämäntilanteet vaikuttavat vuorovaikutuksen toimivuuteen. (Överlund & Pesonen 1996a, 10, 12–13.)

Överlundin ja Pesosen (1996a, 5) mukaan Käsikynkkä-menetelmä sopii perheille, joissa esiintyy joko vanhemman tai lapsen ongelmista johtuvia vuorovaikutuksen pulmia. Ryhmä voi tarjota tukea, vertaisryhmän mallia sekä neuvoja ja vinkkejä arkeen. Vanhemmuutta kuormittavia ja tukevia tekijöitä käsittelemme alaluvuissa 5.2 ja 5.3.

4 KIINTYMYSSUHDE

Käsittelemme opinnäytetyössämme kiintymysteoriaa ja lapsen kiintymyssuhteen muodostumista, sillä vuorovaikutus ja kiintymyssuhde nivoutuvat tiiviisti toisiinsa. Bowlbyn (1973) teorian mukaan lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välille syntyvä kiintymyssuhde muodostuu lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa (Suhonen 2011, 95).

Ihmisellä on biologinen perustarve toiseen ihmiseen. Tätä on selitetty muun muassa kiintymysteorian avulla. Kiintymysteoria on vaaraan ja turvan löytymiseen liittyvä teoria. Ihmisvauvan kohdatessa uhkasignaaleita hän turvautuu

häntä hoivaavaan aikuiseen varmistaakseen eloonjäämisensä. Lapsella on kiintymiseen sisältyvä biologinen valmius turvan hakemiseen, ja hän sopeutuu vanhemman kykyyn tuoda hänelle turvaa (Bowlby 1973; Bowlby 1988). (Kanninen & Sigfrids 2012, 28, 30.) Mary Ainsworth on analysoinut äidin ja lapsen välistä vuorovaikutusta Bowlbyn näkemyksiin perustuen. Ainsworthin havaintojen pohjalta syntyneen menetelmän avulla voidaan tutkia pienen lapsen kiintymyssuhteen laatua. (Punamäki 2011, 112; Sinkkonen 2003, 92.) Koska emme tarkastele kohderyhmämme vanhempien ja lapsien välisen kiintymyssuhteen laatua, rajaamme tässä opinnäytetyössä kiintymyssuhteen teorian tarkastelun turvalliseen ja turvattomaan kiintymyssuhteeseen yleisellä tasolla.

Kiintymyssuhdeteoriaa on viime aikoina kritisoitu vanhentuneena. Kehityspsykologit puhuvat kolmen ensimmäisen ikävuoden merkityksestä lapsen kehityksessä. Tällöin kehitystä tapahtuu nopeammin kuin missään muussa kolmen vuoden jaksossa ihmisen elämän aikana. Kolmen ensimmäisen ikävuoden kehityksen pohjalta rakentuu tietynlainen perusta ihmisen persoonallisuudelle. (Keltikangas-Järvinen 2012, 20–21.)

4.1 Turvallinen kiintymyssuhde

Lapsi kokee perusturvallisuuden tunnetta, kun hoivasuhde on riittävän hyvä. Aikuinen onnistuu lukemaan ja säätelämään lapsen erilaisia tunnetiloja, ja lapselle välittyä hoivasuhteessa tunne siitä, että toiset ihmiset ovat tunnetasolla saatavilla. Lapsi saa apua tunteiden ymmärtämisessä sekä lohdutusta sitä tarvitessaan. (Kanninen & Sigfrids 2012, 28, 30, 80.) Merkityksellistä on juuri se, kuinka lapsi ympäristöään tutkiessaan kokee äidin vastaavan hänen hätäntyessään ja kuinka hän kokee saavansa tältä lohdutusta (Hautamäki 2011, 30).

Selvitäkseen hengissä lapsella on siis synnynnäinen tarve kiinnittyä hoivaajaansa. Kiinnittymisen kohde on lähin saatavilla oleva aikuinen, oli kyseessä sitten lapsen tarpeisiin vastaava tai tarpeita laiminlyövä henkilö. (Sinkkonen 2003, 93.) Kiinnittymistä ja kiintymystä käytetään monissa lähteissä synonyymeina keskenään. Kiintymyksellä viitataan tunnesiteeseen, joka lapsen ja hänen mielestään turvallisimman henkilön välille muodostuu (Rusanen 2011, 27). Bowlby (1973) korosti alun perin äidin osuutta kiintymyshahmona, mutta myöhempien tutkimusten valossa (Bowlby 2007) on alettu ajatella molempien vanhempien

voivan olla lapsen kiintymyksen kohteena (Suhonen 2011, 94–95; Rusanen 2011, 29).

Mäkelän (2003) mukaan lapsen turvallista kiinnittymistä kiintymyshahmoon tukee myönteinen vuorovaikutus. Vuorovaikutustilanteiden positiiviset fyysiset kokemukset, iloiset jaetun tarkkaavuuden hetket sekä tunteiden yhteensovittaminen ovat yhteydessä turvalliseen kiintymyssuhteeseen. (Korhonen & Holopainen 2015, 28.) Ainsworthin ym. (1978) mukaan vanhemman sensitiivisyys eli kyky ja halu havaita lapsen viestejä sekä vastata niihin ajoissa ja oikealla tavalla on turvallisen kiintymyssuhteen syntymisen tärkeimpiä edellytyksiä. Sensitiivinen vanhempi nimeää ja peilaa lapsen tunteita sekä osoittaa ymmärrystä lapsen tunnetiloja ja kokemuksia kohtaan. Vanhemman kyky olla emotionaalisesti läsnä on ensiarvoisen tärkeää lapsen kehityksen kannalta. (Punamäki 2011, 112.) Myös Whitehead (2009, 5, 145) korostaa hoivaajan sensitiivisyyttä ja toteaa, että pienellä vauvalla on syntymästään saakka valmiuksia ja synnynnäisiä kykyjä muodostaa läheisiä suhteita hoivaajiinsa.

Bowlbyn (1991) mukaan lapsen on todettu hyötyvän vuorovaikutuksesta, jossa vanhempi ottaa hänen näkökulmansa huomioon omassa toiminnassaan ja päätöksenteossään. Fyysisen läsnäolon lisäksi vanhemmalla täytyy olla halukkuutta ja kykyä reagoida lapsen tarpeisiin. Tällaista herkkää lapsen tarpeisiin vastaamista Bowlby nimittää responsiivisuudeksi. (Rusanen 2011, 79–80, 93.) Sensitiivisyys eroaa responsiivisuudesta niin, että sensitiivisen aikuisen kontakti lapseen jatkuu myös silloin, kun kaikki on hyvin (Raikes & Thompson 2008, Rusanen 2011, 98 mukaan). Turvallinen kiintymyssuhde edesauttaa lapsen tunteesätelytaitojen, oppimisen ja sosiaalisten suhteiden kehittämisessä (Pajulo & Pyykkönen 2011, 77). Booth-Laforcen ym. (2006) mukaan turvallisella kiintymyssuhteella on yhteys hyvään itsetuntoon ja itseluottamukseen (Rusanen 2011, 74).

4.2 Turvaton kiintymyssuhde

Mikäli vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on lasta pelottavaa, ei-sensitiivistä, jatkumatonta tai lapsen tarpeet ja näkökulmat eivät tule huomioiduksi, voi kiintymyssuhteesta kehittyä turvaton. Turvaton kiintymyssuhde lisää erilais-

ten psyykkisten oireiden ja persoonallisuushäiriöiden kehittymisen riskiä. (Goldberg 2000, Pajulon & Pyykkösen 2011, 77 mukaan.) Aikuisen reagoidessa epäloogisesti tai passiivisesti lapsen hätään, pyrkii lapsi löytämään tavan, jolla saada aikuisen hoivaa. Lapsi muuttaa omaa käyttäytymistään ja hakee aikuisen reaktiota passiivisuudella, hiljaisuudella, vetäytymällä ja hoivaamalla itse itsensä, minkä seurauksena turvaton kiintymyssuhde kehittyy vähitellen. (Rusänen 2011, 65.)

Välittelevästi turvattomassa kiintymysmallissa lapsen ja vanhemman välillä on etäisyyttä joko fyysisesti, tunneperäisesti tai molemmilla tasoilla. Vanhempi suhtautuu epäsensitiivisesti lapsen aloitteisiin ja avunpyyntöihin, ja lapselle kehittyy malli yksin selviämisestä. (Cyr ym. 2008, 143, Rusasen 2011, 66 mukaan.) Ristiriitaisesti turvaton lapsi puolestaan on oppinut saavansa vanhemmiltaan huomiota ilmaisemalla voimakkaita tunteita. Lapsi ei pysty luottamaan saavansa vanhemmiltaan apua ja turvaa johdonmukaisella tavalla, vaan ristiriitojen avulla ja liioitellusti reagoimalla. (Bureau ym. 2006, 54; Cyr ym. 2008, 143; Moss ym. 2006, 144, Rusasen 2011, 67–68 mukaan.)

Jäsentymättömästi turvattomassa kiintymyssuhdemallissa jäsentymätön kiintymys syntyy ristiriitaisissa olosuhteissa vanhemman ollessa lapsen silmissä yhtä aikaa turvallinen ja pelottava. Pelko hoivaavia aikuisia kohtaan häiritsee lapsen emotionaalista kehitystä muita enemmän, sillä lapsella ei ole strategioita pelkonsa ja turvattomuutensa hallitsemiseen. Lapsella on riski käyttäytymisen ongelmien syntymiseen. (Bureau ym. 2006, 54; Cyr ym. 2008, 143; Forbes, Evans, Moran & Pederson 2007, 957; Moss ym. 2006, 144, Rusasen 2011, 68–69 mukaan.)

Keltikangas-Järvinen (2012, 39–40) puhuu kiintymyssuhteen muodostamisesta lapsen ensimmäisenä ”sosiaalisena taitona”. Kiintymyssuhteissa muodostuu lapselle käsitys sosiaalisen vuorovaikutuksen perustasta eli ihmisten suhtautumisesta toinen toisiinsa. Hän korostaa, ettei sosiaalisten suhteiden hankkiminen itselleen ole lapselle kuuluva tehtävä, vaan aikuisen tulee tarjota lapselle mahdollisuus turvallisiin ihmissuhteisiin ja sosiaalisiin verkostoihin. Tämä luo pohjan myös lapsen myöhemmille ihmissuhteille.

5 VANHEMMUUS

Vanhemmuus on oleellinen osa Käsikynkkä-menetelmää, vuorovaikutusta lapsen kanssa sekä kiintymyssuhdeteoriana. Lisäksi haluamme pureutua tutkimuskysymykseen lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen haasteista nimenomaan vanhempien kokemuksen kautta. Käsittelemme seuraavaksi vanhemmuuden määritelmää sekä vanhemmuutta kuormittavia ja sitä tukevia tekijöitä aiempiin tutkimuksiin perustuen.

5.1 Vanhemmuudesta käsitteenä

Vanhemmuus voidaan määritellä lapsen ja aikuisen väliseksi ihmissuhteeksi. Ilman lapsen olemassaoloa ei ole vanhemmuutta. Aikuisen kasvattaessa lasta lapsi samalla mahdollistaa aikuiselle koko eliniän jatkuvan henkisen kasvun. Vanhemmuus on jatkuvaa vuorovaikutuksellista ja vastavuoroista oppimista. Se muokkaantuu jatkuvasti lapsen oman olemuksen, toiminnan ja kasvun mukaan. Lapsen ikätason mukaiset tarpeet edellyttävät vanhemmalta jatkuvaa uusien tapojen ja keinojen etsimistä vanhempana toimimisessa. Oleellisinta vanhemmuudessa onkin lapsen ja aikuisen jatkuva, toisiinsa sidoksissa oleva yhdessä kasvaminen ja muuttuminen. Lapsuuden elinvaiheen ensimmäisinä kuukausina lapsi kykenee vain läsnäolevaan kiintymykseen, eli hän kiinnittyy lähellään olevaan häntä hoivaavaan aikuiseen. Mitä enemmän lapsi kokee saavansa vastavuoroista kiintymystä hänen ja vanhemman välillä, sitä nopeammin hän itse kykenee saavuttamaan sisäistyvää rakkautta. Lapsen yksi perustarpeista on myös oppimisen tarve. Perusta lapsen oppimismahdollisuuksille luodaan varhaisessa vuorovaikutuksessa. Tiedollisen oppimisen lisäksi lapsi oppii ihmissuhteiden kautta ymmärtämään, mitä elämä on. (Tamminen 2004, 69, 74–75, 90.)

Lapsen biologinen vanhemmuus on vanhemmalle etu, vaikka lapsi ei sitä kiintymyksensä kohteelta edellytäkään. Myöskään sukupuoli ei ole ratkaisevaa. Ratkaisevaa on lapsen kokemus suhteen jatkuvuudesta sekä kiintymyksen kohteen saatavilla olosta ja lapsen tarpeiden täyttämisestä. (Keltikangas-Järvinen 2012, 38.)

5.2 Vanhemmuutta kuormittavia tekijöitä

Perheen käsite ja perhesuhteet ovat muuttuneet aiempaa monimuotoisemmiksi. Kun puhutaan perheestä, kyseessä voi olla perinteisen ydinperheen lisäksi uusperhe tai yksinhuoltajaperhe. Perheessä voi olla myös kaksi samaa sukupuolta olevaa vanhempaa. Perheiden yhteensovittaminen luo haasteita lapsiperheille. (Castrén & Högbacka 2014; Malinen & Rönkä 2009, 200, Rantalan & Uotisen 2018, 122–123 mukaan.) Tehdessään yhteistyötä perheiden kanssa varhaiskasvatuksen henkilöstö kohtaakin hyvin yksilöllisiä ja moninaisia tarpeita. Suomessa enemmistö lapsiperheistä voi hyvin. Ennuste on kuitenkin aikaisempaa huonompi niillä perheillä, joilla asiat eivät ole hyvin. (Rantala & Uotinen 2018, 122.)

Salmi ym. (2016, 38–40) toteavat THL:n Lapsiperheiden hyvinvointi ja palvelut -kyselyn 2012 tulosten perusteella toimeentuloon liittyvien haasteiden heijastuvan suoraan vanhempien kokemuksiin omasta vanhemmuudestaan. Perheissä, joissa ilmeni toimeentulo-ongelmia, vanhemmat kokivat muita harvemmin iloa ja tyytyväisyyttä omasta vanhemmuudestaan. Huolet omasta jaksamisesta, riittävydestä sekä vanhemmuuden taidoista olivat yleisempiä. Myös maltin menettäminen ja huoli omasta lapsesta oli yleisempää. Lasten lievä kurittaminen oli useammin hyväksyttyä niissä perheissä, joissa oli toimeentulo-ongelmia. Halme ja Perälä (2014, 219) ovat artikkelissaan tulkinneet saman kyselyn tuloksia ja nostaneet esiin, että 40 % vanhemmista oli ollut kuluneen vuoden aikana huolissaan lapsen fyysisestä kasvusta ja kehityksestä sekä terveydestä. Lisäksi vanhempia huolestuttivat arkiset asiat, kuten liikuntaan, lepoon ja ruokailuun niivoutuvat asiat.

Halme (2009) on väitöskirjassaan tutkinut suomalaisen isän arkea ja isien kokemuksia vanhemmuudesta. Tutkimuksessaan hän selvitti isien yhdessäoloa lapsensa kanssa, isänä toimimiseen liittyvää stressiä sekä tyytyväisyyttä parisuhteeseen. Tarkoituksena oli luoda näitä kuvaava rakenneyhtälömalli. Tarkoitusta varten kehitettiin mittari, jolla arvioitiin isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäoloa. Mittarin eri osioilla mitattiin isän läsnäolon määrää sekä isän ja lapsen yhdessäoloa käsitteleviä seikkoja. Mittarilla arvioitiin myös isän asenteita sekä ristiriitaitilanteita, jotka liittyivät yhdessäoloon lapsen kanssa.

Vanhemmuudesta aiheutuvan stressin arvioinnissa vaikuttivat sekä lapsen että isän ominaisuudet. Lapsen ominaisuuksia olivat lapsen vaativuus, mieliala eli tunneperäinen toiminta sekä hyväksyttävyyys. Isän ominaisuuksia olivat taidot vanhempana, terveys, kiintymys lapseen, isänä olon rajoittavuus, eristyneisyys ja isän mieliala. Lapsen vaativuutta lisäsivät lapsen itkuisuus, fyysinen takertuvaisuus vanhempaan sekä käyttäytymisen ongelmat. Lapsen mielialaa kuvaava ominaisuus oli lapsen tyytyväisyys ja sen ilmaiseminen. Lapsen hyväksyttävyyttä puolestaan määrittivät lapselle asetetut odotukset ja toiveet, jotka kohdistuivat lapsen fyysisiin, älyllisiin ja emotionaalisiin ominaisuuksiin. (Halme 2009, 34, 60.)

Lähes puolet (47 %) isistä koki, että haluaisi olla enemmän yhdessä lapsensa kanssa, kuin mihin tällä hetkellä oli mahdollisuus. Yhdessäolossa korostui konkreettinen yhdessä tekeminen. Elämäntilanteiden muutokset, kuten avioero, vaikuttivat isän ja lapsen mahdollisuuteen olla yhdessä ja aiheuttivat ristiriitaitilanteita. Isät kokivat isänä toimimiseen liittyvän paljon stressiä, jota aiheuttivat omilla vanhemmuuden taidoissa sekä lapsen tunteiden ja tarpeiden tulkitsemisessa koetut puutteet. Lapsensa vaativaksi kokevia isiä oli eniten nuorten isien joukossa. Keskimäärin isät arvioivat lapsensa vastaavan odotuksiaan ja toiveitaan lapsen hyväksyttävyyttä määrittelevien ominaisuuksien osalta. Lapsen mielialaa isät eivät juuri kokeneet stressiä aiheuttavana tekijänä. Liiallinen alkoholin käyttö lisäsi parisuhdeongelmia ja vanhemmuuteen liittyvää stressiä. Nämä yhdessä puolestaan vaikuttivat negatiivisesti isän ja lapsen yhdessäoloon sitä heikentävästi. Vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen on raportoitu selvästi häiriintyvän päihteiden käytön vuoksi. Tutkimuksessa tuli esiin ongelmien varhaisen tunnistamisen tärkeys, jotta ongelmien kärjistymiseltä voitaisiin välttyä. (Halme 2009, 80–87, 91–94, 116.)

Savio (2017, 96–97, 118–119, 135) selvitti väitöskirjassaan perheen keskinäisiä vuorovaikutussuhteita ja lapsen vuorovaikutuskäyttäytymistä sekä äidin että isän kanssa lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Lapsen responsiivisuudella havaittiin olevan suora yhteys äidin sensitiivisyyden ja lapsen vuorovaikutukseen osallistumisen suhteen. Sen sijaan isän sensitiivisyydellä ja lapsen responsiivisuudella yhteys ei ollut yhtä selkeä. Lapsen ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen havaittiin olevan haastavinta lapsen ollessa puolivuotias, jolloin kaikki vanhemmat olivat kokeneet, että lapsi ei ollut helppo. Myös vanhemmuus

koettiin haastavimpana samaisessa lapsen ikävaiheessa. Tämä ilmeni puolisoiden välisinä vuorovaikutuksen ongelmina, perheen lämmön ja yhteisyyden tunteen vähenemisenä sekä työnjaollisina pulmina. Perheissä tapahtuvista muutoksista selviämistä auttoivat tutkimuksen mukaan vanhempien selkeä kommunikaatio ja työnjako, selkeät roolit sekä tunne perheen yhteenkuuluvuudesta ja pysyvyydestä.

5.3 Vanhemmuuden tukeminen

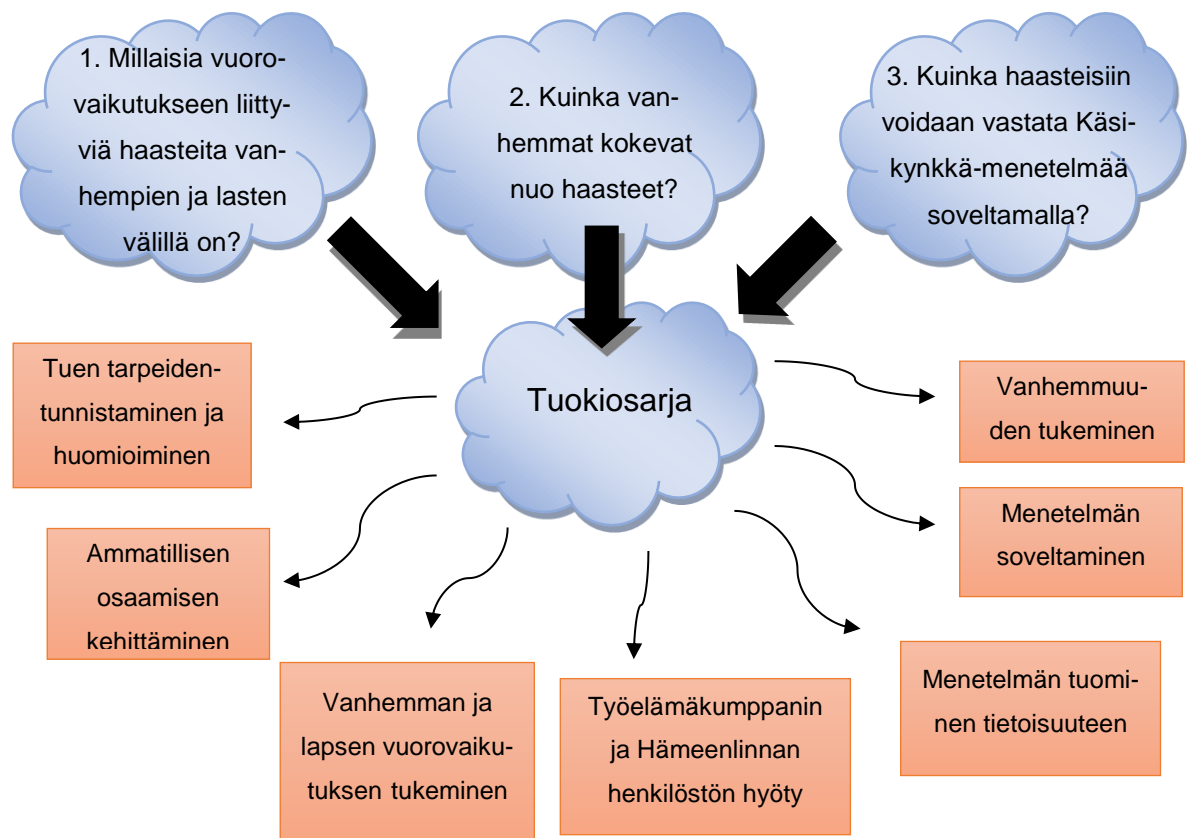
Karjalainen ym. (2016) ovat laajassa katsausartikkelissaan selvittäneet vanhemmuutta tukevien eri ohjelmien tehokkuutta lasten käytöshäiriöiden ja -ongelmien vähentämisessä sekä riskiryhmän osalta käytösongelmien ehkäisyssä. Katsauksesta käy ilmi, että käytösongelmat ja -häiriöt vähenivät, ja ryhmäinterventioilla todettiin olleen vaikutuksia. Pidemmällä ohjelmilla saatiin vaikuttavampia tuloksia kuin lyhyillä. Vaikutukset olivat todettavissa vuoden jälkeisessä seurannassa ja yhdessä tutkimuksessa vielä seitsemän vuoden jälkeen. Tutkimuksissa vanhemmuutta tukevien ohjelmien pyrkimyksenä oli opettaa vanhemmille uusia keinoja ja toimintatapoja kasvatukseen. Tällaisia olivat esimerkiksi lasten havainnoiminen, kannustaminen ja kuunteleminen sekä erilaiset tunnesäätelyn tekniikat. Vanhempia opetettiin myös osallistumaan lapsilähtöiseen leikkiin. Opetut uudet keinot loivat vanhemmalle edellytykset muuttaa vuorovaikutusta itsensä ja lapsensa välillä toivotun käytöksen lisäämiseksi. Yksittäiset tapaamiset olivat sisällöltään samantyyllisiä eri ohjelmissa. Ne sisälsivät vertaiskeskusteluita, mallintamista, roolileikkejä, erilaisia harjoitteita sekä kotitehtäviä.

6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Kuvassa 2 on kuvattuna opinnäytetyömme tarkoitus ja tavoitteet. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää vanhempien ja lasten välisen vuorovaikutuksen haasteita sekä sitä, miten vanhemmat kokevat nuo haasteet. Tarkoitukse-
namme oli tutkia, kuinka kyseisiin haasteisiin voidaan vastata soveltamalla Käsiyökkä-ryhmätyömenetelmää. Sovelsimme menetelmää ennalta sopimamme kohderyhmälle, jolle tarkoituksenamme oli suunnitella, toteuttaa käytännössä sekä arvioida strukturoitu, toiminnallinen tuokiosarja kyseiseen menetelmään pohjautuen.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset olivat:

- 1) Millaisia vuorovaikutukseen liittyviä haasteita vanhempien ja lasten välillä on?
- 2) Kuinka vanhemmat kokevat nuo haasteet?
- 3) Kuinka haasteisiin voidaan vastata Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmää soveltamalla?

Kuva 2. Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Halusimme auttaa ryhmään osallistuvia vanhempia ja lapsia saamaan iloisia onnistumisen kokemuksia yhdessä sekä parantamaan keskinäistä vuorovaikutusta ja kommunikaatiota. Tätä kautta halusimme tarjota tukea vanhemmuuteen. Pyrimme selvittämään kunkin vanhempi-lapsiparin yksilölliset vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin haasteet sekä laatimaan toimintatuokioiden harjoitteet tukemaan mahdollisimman hyvin juuri kyseistä ryhmää ja heidän tarpeitaan. Tavoitteenamme oli tätä kautta lisätä omaa tuen tarpeisiin vastaamiseen liittyvää osaamistamme. Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli tuottaa työelämäkumppanille tietoa siitä, kuinka vuorovaikutusta voitiin menetelmän avulla tukea. Lisäksi

tavoitteenamme oli nostaa menetelmää tietoisuuteen, mikä palvelisi konsulttoimiamme Hämeenlinnan varhaiskasvattajia. Kuvailimme raportissamme tuokioiden tapahtumia ja dokumentoimme niiden aikana tekemiämme havaintoja. Valmis raportti jää hyödynnettäväksi molemmille työelämätahoille. Raportti jää vapaasti saataville, joten sen tietoa on mahdollista hyödyntää muillakin sosiaalialan työkentillä.

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Seuraavaksi kuvailimme opinnäytetyömme taustaa ja työprosessin etenemistä. Kerromme myös tarvittavien lupien hankinnasta. Selostamme myös työelämäkumppanin valintaa ja kohderyhmän kokoamista sekä tuokioihin liittyviä järjestelyjä ja etukäteisvalmisteluja. Kuvailimme laadullisen tutkimuksen ja tutkimuksellisen kehittämistyön yleisiä periaatteita sekä niiden toteutumista omassa opinnäytetyössämme. Selostamme myös menetelmät, joita käytimme aineiston keräämisessä ja analysoinnissa. Esitämme myös esimerkkejä aineistostamme tekemästämme analyysista.

7.1 Toiminnan taustoitus ja työprosessin kulku

Johdannossa kerroimme, että saimme idean opinnäytetyöllemme eräällä aiemmalla opintojaksolla saamastamme oppimistehtävästä. Aiheesta oli aluksi haastavaa löytää tietoa, mutta koimme tilanteen enemmän vastaanotettuna haasteena kuin ongelmana. Internetin kautta löysimme menetelmään liittyviä johtolankoja ja yhteystietoja. Oltuamme aluksi puhelimitse yhteydessä toiseen menetelmän kehittäjistä, joka hänkin oli jo jäänyt eläkkeelle, saimme yhteystiedot muutamaan menetelmää työssään soveltavaan henkilöön. Olimme heihin yhteydessä ja sovimme tapaamisesta.

Kävimme Hämeenlinnassa tapaamassa Käsikynkkä-menetelmää työssään käyttäneitä varhaiskasvattajia 24.4.2018. Kartoitimme menetelmän nykytilanetta, käyttöastetta sekä ohjaajien kokemuksia. Saimme käyttöömmme menetelmän alkuperäiset materiaalit aiemmin saamamme skannatun materiaalin lisäksi. Saimme lainaan myös videomateriaalia. Huomasimme menetelmän sisältävän valtavasti hyviä näkökulmia ja käytäntöjä, jotka ovat hyvin nykyaikai-

sia ja edelleen käytettävissä olevia. Tapaaminen vahvisti ajatustamme Käsikynkän hyvistä puolista, ja päädyimme laajentamaan kurssitehtävää opinnäytteeksi.

Tapaaminen oli konsultoiva ennalta suunniteltu tapaaminen, joka tuo opinnäytteeseen benchmarkingin piirteitä. Benchmarkingista puhutaan Karlöfin ym. (2003) mukaan vertailujohtamisena ja Lyytikäisen (2013) mukaan vertailukehittämisenä. Ideana on verrata omaa toimintaa menestyneemmän ja parempia tuloksia saavan organisaation toimintaan, löytää kehityskohteet ja pyrkiä kehittämään omaa toimintaa paremmaksi. Prosessi voi sisältää vierailukäyntejä ja palaverieita mallinnuksen kohteena olevan organisaation kanssa. (Karlöf ym. 2003, 46–48.) Olimme sopineet Hämeenlinnan henkilöstön kanssa, että voimme tarvittaessa olla heihin yhteydessä opinnäytetyöprosessimme aikana, mikäli meille tulee jotain kysyttävää tai ongelmia ilmenee.

Hämeenlinnan henkilöstöltä saamiamme tietoja soveltaen ja Käsikynkkä-menetelmää mukaillen suunnittelimme, toteutimme ja arvioimme vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseen pyrkivän ryhmätuokiosarjan. Toiminnallisen osion toteutimme marraskuussa 2018.

Opinnäytetyön aikataulu ja luvat

Kuvassa 3 on opinnäytetyön aikataulu. Opinnäytetyön suunnitelman ensimmäinen versio valmistui 31.5.2018. Kesällä 2018 keskityimme lähinnä teorian tiedon hankintaan ja tuokioiden alustavaan suunnitteluun. Suunnittelimme kutsupohjan Käsikynkkä-materiaalikansion kutsumallin sekä Hämeenlinnan puheterapeuttien käyttämän kutsumallin pohjalta (liite 1). Esitimme suunnitelmamme 28.8.2018 seminaarissa. Koska moni opinnäytetyön aikataulussa ja muun muassa tuokioiden suunnittelussa huomioitava asia, kuten esimerkiksi osallistuvien lasten ikäjakauma, oli kiinni työelämäkumppanista ja ryhmään osallistuvista perheistä, alkoi haastattelulomakkeen ja tuokioiden tarkka suunnittelu vasta alkusyksyllä 2018.

Kuva 3. Opinnäytetyön aikataulu

Varsinainen suunnittelu ja toteutus alkoivat saatuaamme ryhmän koottua yhteistyössä työelämäkumppanimme kanssa. Tuokioiden jälkeen purimme aineistoa ja kirjoitimme opinnäytetyön raporttia. Aineiston purkaminen, videoiden litterointi, tulosten analysointi ja tulkinta sekä raportointi alkoivat loppusyksystä 2018 ja jatkuivat kevään 2019 ajan.

Tutkimusluvan (liitteet 2 ja 3) lisäksi tarvitsimme kirjallisen julkaisemisluvan Hämeenlinnassa järjestetyssä tapaamisessa mukana olleilta varhaiskasvattajilta heiltä saamiemme tietojen hyödyntämistä ja julkaisemista varten. Luvan hankkimisen yhteydessä lähetimme laatimamme yhteenvedon tapaamisessa käsittelemistämme asioista, millä varmistimme tullemme oikein ymmärretyiksi puolin ja toisin. Pyysimme myös Käsikynkkä-menetelmän kehittäjiltä kirjallisen luvan käyttää menetelmää opinnäytteessämme. Solmimme kirjallisen opinnäytetyösopimuksen työelämäkumppanimme kanssa. Hankimme tuokioihin osallistuvilta perheiltä tutkimusluvut, joihin sisällytimme myös vanhempien suostumuksen mahdolliseen videointiin ja valokuvaamiseen tuokioiden aikana (liite 4).

Työelämäkumppanin löytämiseksi otimme yhteyttä Mikkelissä sijaitsevaan avoimeen päiväkotiin, jossa heräsi kiinnostus opinnäytetyötämme kohtaan. Sovimme ajankohdan, jolloin kävimme esittäytymässä ja kertomassa vanhemmille

opinnäytetyöstämme ja tuokiosarjasta. Koostimme kohderyhmän vanhempi-lapsipareista tehden samalla alkukartoitusta kyselemällä vanhempien toiveista ja heidän mieltään askarruttavista asioista. Kohderyhmää ja sen muodostamista kuvailemme tarkemmin alaluvussa 7.3.3. Sovimme tuokioiden ajankohdista ja tilajärjestelyistä. Viimeistelimme laatimamme kutsut, jotka olivat noudettavissa yhteyshenkilöltämme. Laitoimme kutsun vanhemmille myös tekstiviestin liitteenä. Laadimme ja tulostimme materiaaliniput valmiiksi vanhempia varten. Näitä materiaaleja olivat lorujen sanat, Lapsen omat kirjat sekä lupalomakkeet. Suunnittelimme ensimmäisen tuokion, ja teimme alustavan suunnitelman tuokiosarjakokonaisuudelle.

Suurin osa opinnäytetyöhömmme liittyvästä materiaalista ja välineistöstä oli tiedollista pääomaa, joka oli meidän oman selvityksemme vastuulla. Menetelmän harjoitteet eivät kaikki vaatineet välineistöä. Pyrimme suunnittelemaan harjoitteet niin, että ne olivat toteutettavissa jo olemassa olevalla välineistöllä tai välineillä, jotka meidän oli mahdollista lainata, hankkia omakustanteisesti tai tehdä itse. Työelämäkumppanin kautta järjestyivät toimintaan soveltuvat tilat.

7.2 Tutkimuksellinen kehittämistyö

Opinnäytetyömme on luonteeltaan tutkimuksellinen kehittämistyö ja siinä on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimusote. Laadullisen tutkimuksen kohteena on yleensä pieni havaintojoukko, josta saadaan kattava ja perusteellinen näkemys. Laadullisen tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettäviä, vaan ne pätevät vain havainnoidussa ja tutkitussa kohdejoukossa. (Kananen 2014, 16–17.) Valitsimme laadullisen tutkimuksen, sillä se palveli parhaiten tutkimuskysymyksiämme. Meitä kiinnosti enemmän pureutua syvällisemmin pienemmän joukon vuorovaikutushaasteisiin kuin esimerkiksi selvittää lomakekyselynä vastaavien haasteiden määrää.

Laadullisella tutkimuksella haetaan vastausta asioihin, joita ei voida määrällisesti ja numeerisesti yksinkertaisesti mitata (Hirsjärvi ym. 2012, 160–161). Tutkimuskysymyksiimme olisi ollut mahdollista saada vastauksia myös kvantitatiivisin eli määrällisin menetelmin, mutta halusimme syvällisempää ja yksityiskohtaisempaa tietoa sekä kysyä mahdollisesti jatkokysymyksiä, joten laadullinen tutkimusmenetelmä sopi tarpeeseemme paremmin. Tutkimuksemme

sisältää termistöä, joka on mahdollista tulkita monella tavalla. Jo pelkästään vuorovaikutuksen käsite on merkitykseltään hyvin laaja. Halusimme välttää näitä tulkinnanvaraisuuksia ja väärinkäsityksiä, ja tästäkin syystä laadullinen tutkimus oli parempi vaihtoehto tutkimuksemme menetelmäksi.

Opinnäytetyömme yhtenä tarkoituksena oli selvittää, kuinka vanhemmat kokevat heidän ja lastensa väliseen vuorovaikutukseen liittyvät haasteet. Vilkan (2015, 118–119) mukaan kokemus on aina omakohtainen asia, eivätkä tutkittavan kokemukset tule koskaan ymmärretyiksi täysin aukottomasti. Tutkija toimii perustuen omaan kokemukseensa ja ymmärrykseensä, jonka avulla hän myös tulkitsee ja ymmärtää tutkittavaa. Toki tutkijan merkitysmaailma voi muuttua ja ymmärrys kasvaa tutkimuksen aikana. Tutkijan ja tutkimuskohteen ymmärryshorisontit jäävät kuitenkin tutkimuksessa aina erillisiksi, mikä aiheuttaa tulkintaongelmia.

Tutkimuksellinen kehittämistyö voi käynnistyä esimerkiksi organisaation tarpeista kehittää tai muuttaa omaa toimintaansa. Tutkimukselliseen kehittämistyöhön sisältyy yleensä ratkaisujen hakemista käytännön ongelmiin. Uusia vaihtoehtoja ja käytäntöjä etsitään ja viedään eteenpäin käytäntöön. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä kehittämisen tueksi kerätään tietoa systemaattisesti ja arvioidaan sitä kriittisesti. Tietoa kerätään sekä teoriasta että käytännöstä. Vuorovaikutus eri tahojen kanssa on aktiivista. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä dokumentointi ja työn esittäminen eri kohderyhmille korostuu. Tällöin mahdollistuu täysin uudenlaisen ammatillisen tiedon luominen sekä työelämän osaamis- ja tietoperustan uudistaminen. (Ojasalo ym. 2009, 18–20.)

Tutkimuksellisen kehittämistyömme avulla pyrimme vastaamaan tuokioihimme osallistuneiden vanhempilapsiparien vuorovaikutuksellisiin tarpeisiin soveltamalla jo olemassa olevaa menetelmää ennalta sopimалlemme kohderyhmälle sekä arvioimalla toteutusta valitsemiemme tiedonkeruu- ja analyysimenetelmien avulla. Olimme vuorovaikutuksessa työelämäkumppanimme, tuokioihin osallistuneiden lasten ja vanhempien, menetelmän kehittäjien sekä Hämeenlinnan henkilöstön kanssa kehittämistyömme aikana.

Ojasalon ym. (2009, 20) mukaan tutkimuksellinen kehittämistyö vaatii osaamista sekä projektityön että kehittämisen osa-alueilla varsinaisen aiheen osaamisen lisäksi. Projektityölle tyypilliseen tapaan kehittämistyössä korostuvat suunnittelun merkitys sekä suunnitelman mukaisen etenemisen hallinta. Kehittämistyön raportti sisältää yleensä kehittämisen lähtökohdat ja tavoitteet sekä työskentelymuodot. Raportissa selostetaan prosessin kulku sekä lopputulokset. Työtä ohjaavat ensisijaisesti käytännölliset tavoitteet, joiden tukena käytetään aiheeseen liittyvää teoriaa. Tutkimuksellinen kehittämistyö alkaa ideointi- ja ideoiden kehittelyvaiheista edeten siitä ratkaisu- ja toteutusvaiheiden kautta arviointiin. Tulosten hyödyllisyyttä määrittelee vahvasti tulosten siirtäminen käytäntöön. Työn tekeminen edellytti meiltä kokonaisuuden hallintaa. Etenimme työssämme suunnitelmallisesti laatimamme aikataulun mukaan.

Kehittämisen osaamisen kannalta merkityksellisiä ominaisuuksia ja kykyjä ovat muun muassa aloitteellisuus, oman työn arviointi, innovatiivisuus, vuorovaikutus, tiedon tuottaminen sekä monipuolinen menetelmäosaaminen. Olemassa oleva teoria ja työssä käytettävät menetelmät auttavat saavuttamaan tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteet. (Ojasalo ym. 2009, 21.) Työn toteuttaminen vaati meiltä laajaa teoreettista osaamista. Käsikynkkä-menetelmän teoriaan perehtymisen lisäksi tarvitsimme työssämme lapsen kehityksen ja vuorovaikutuksen kehittymisen teorian tuntemusta. Tietääksemme, mikä lasten ja vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa oli poikkeavaa tai vaati tukea, oli meidän tiedettävä, mikä kuuluu 1–2-vuotiaan lapsen normaaliin kehitykseen. Lisäksi tarvitsimme aineiston keräämiseen ja analysointiin liittyvää osaamista.

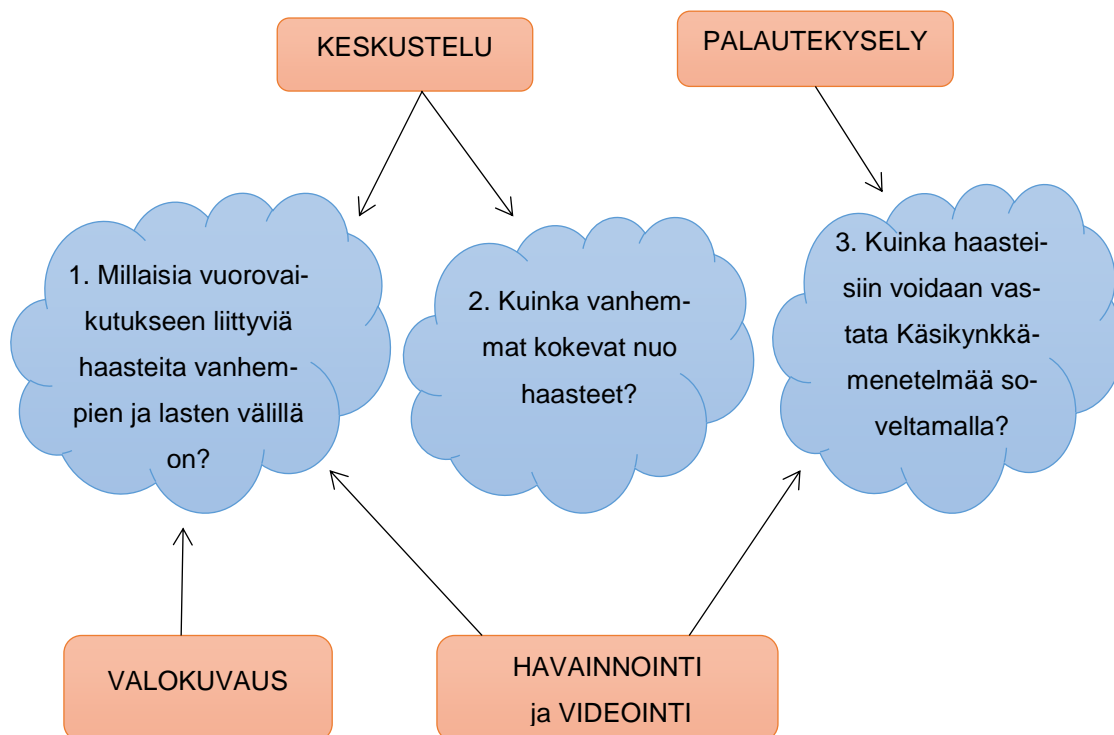
Tutkimukselliseen kehittämistyöhön sisältyy ihmisten välistä vuorovaikutusta, soveltamista, ratkaisujen muokkaamista, tutkimista ja tiedon tuottamista. Työ on luonteeltaan ”tuntemattomalla alueella” liikkumista, joten se edellyttää kykyä kohdata myös epävarmuutta ja ennalta arvaamattomia, yllättäviä haasteita. (Ojasalo ym. 2009, 20–21.) Muokkasimme tuokioita ja toimintaamme saamiemme tietojen sekä ryhmän toiveiden ja toiminnasta ilmenneiden tarpeiden pohjalta. Työn toteuttaminen edellytti meiltä ammatillisuutta ja hyviä vuorovaikutustaitoja. Lisäksi työ edellytti meiltä kekseliäisyyttä, heittäytymistä ja paineensietokykyä lyhyen mukautumisajan vuoksi.

7.3 Aineistonkeruu

Kanasen (2014, 25) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tutkija itsessään on tutkimusta ja tiedonkeruuta hallitseva tutkimusinstrumentti. Tutkija itse päättää, mitä kysyy ja keneltä, ja paljonko tietoa aiheesta tarvitaan. Koska tutkijan oman harkinnan varaan jää niin paljon, on subjektiivisuuden vaara suuri laadullisessa tutkimuksessa. Subjektiivisuuden haasteeseen vastasimme parityöskentelyllä ja usealla aineistonkeruumenetelmällä. Puhutaan triangulaatiosta eli moninäkökulmaisuudesta. Denzin (1978) jakaa trianguloinnin neljään tyyppiin: aineisto-, tutkija-, teoria- sekä menetelmätriangulaatioon. (Eskola & Suoranta 2014, 69–70; Hirsjärvi ym. 2012, 233.)

Opinnäytetyössämme käytimme tutkijatriangulaatiota parityöskentelyn näkökulmasta. Saimme samasta tutkimusjoukosta kahdet havainnot, joita voimme vertailla ja analysoida kriittisesti kaksin silmin. Käytimme myös menetelmätriangulaatiota ja keräsimme tutkimusaineistoa monimenetelmäisesti. Yksi laadullisen tutkimuksen ominaispiirre onkin tutkimusaineiston hankkiminen monista eri lähteistä, jolloin eri menetelmin kerättyjä havaintoja voidaan vertailla ja arvioida, ovatko huomiot menetelmien kesken samansuuntaisia. (Kananen 2014, 18, 120–121.) Tämän avulla lisäsimme tutkimuksemme luotettavuutta. Tutkimuksellisen kehittämistyömme luotettavuutta ja eettisyyttä pohdimme tarkemmin alaluvussa 10.

Kuvassa 4 näkyvät käyttämämme aineistonkeruun menetelmät. Keräsimme tutkimusaineistoa ensinnäkin havainnoimalla, jonka apuna käytimme videointia ja valokuvaamista. Havainnoinnin lisäksi keräsimme aineistoa keskusteluilla kohderyhmän vanhempien kanssa ja keräämällä vanhemmilta palautetta palautekyselylomakkeella (liite 5).

Kuva 4. Aineistonkeruun menetelmät

7.3.1 Aineiston kerääminen havainnoinnin avulla

Havainnointi on yksi laadullisen tutkimuksen aineistonkeruun menetelmä. Anttilan (1996, 218) mukaan havainnoinnin avulla tutkija saa tietoa siitä, mitä ihmiset tekevät ja miltä asiat näyttävät. Sen sijaan siihen, miksi ihmiset tekevät kuten tekevät, tutkija ei saa vastauksia. Miksi-kysymykseen tutkija voi etsiä vastauksia yhdistämällä havainnointiin myös muunlaisia tutkimusaineistoja, kuten esimerkiksi teemahaastatteluita, lähdekirjallisuutta tai aiempia tutkimuksia. (Vilkkä 2015, 143.)

Havainnoinnin avulla halusimme selvittää, millaisia vuorovaikutuksellisia haasteita kohderyhmällämme oli. Laadimme havainnointimme rungoksi ja tueksi havainnointilomakkeen (liite 6) selventääksemme paremmin sitä, mitä havainnoimme. Lomakkeeseen kirjasimme ylös erilaisia tekemiämme huomioita vanhemman ja lapsen välisestä vuorovaikutuksesta. Lomake on rakenteeltaan kaksiosainen. Havainnoimme sekä sanallista eli verbaalista että sanatonta eli nonverbaalista viestintää vanhempi-lapsiparien välillä. Aikuisen ja pienen lapsen välisestä viestinnästä suurin osa on sanatonta (Tuovinen 2014, 42). Tarkkailemalla toiminnassa tapahtuvia muutoksia saimme tietoa myös siitä, kuinka

Käsikynkkä-menetelmää soveltamalla voidaan vastata vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa ilmeneviin haasteisiin.

Muistin valikoivuuden vuoksi havaintoja on syytä kirjata ylös toiminnan lomassa niin sanotuilla kenttämuistiinpanoilla. Kenttämuistiinpanoissa havainnointihetkellä muistiinpanot kirjataan ylös heti toiminnan yhteydessä tai mahdollisimman pian sen jälkeen. (Grönfors 2015, 156; Kananen 2014, 69.) Tukisanat ja lyhyet muistiinpanot toimivat apunamme tuokioiden havainnoinnissa erityisesti silloin, kun emme käyttäneet videointia.

Lomakehavainnoinnin apuna käytimme tuokioiden aikana videointia ja valokuvausta omien havaintojemme tukena. Muistin tavoin myös katse on valikoiva, ja havainnoitaessa informaatiotulva on valtava (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 54). Valokuvaaminen ja videointi mahdollistivat sen, että pysyimme taltioimaan tarkasti kaiken ja palaamaan tilanteisiin ja aineistoon uudelleen. Videoinnissa keskityimme erityisesti salamatkustajaleikin aikana tapahtuvaan toimintaan sekä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen havainnoimiseen. Kyseisellä harjoitteella pyritään vahvasti tukemaan vanhemman ja lapsen välistä katse- ja kosketuskontaktia.

Palautekyselyn avointen kysymysten avulla kartoitimme vanhempien kokemuksia tuokiosarjan toimivuudesta ja hyödyistä. Kysyimme vanhemmilta muun muassa sitä, palvelivatko harjoitteet heidän mielestään vuorovaikutuksen vahvistamisessa ja kokivatko he saaneensa vertaistukea ja vinkkejä arkeensa.

Laadullisessa tutkimuksessa rajaaminen on välttämätöntä. Rajauksen avulla tutkittava ilmiö pysyy hallinnassa. (Hirsjärvi ym. 2012, 81; Kananen 2014, 32–33; Kiviniemi 2015, 77.) Laadullisen tutkimuksen yksi ominaispiirre on joustavuus. Rajaus voi tarkentua tai suuntautua uudelleen aineiston keruun yhteydessä. (Hirsjärvi ym. 2012, 81.) Havainnointilomake antoi suuntaviivat sille, mitä tuokioiden aikana havainnoimme, mikä oli tutkimuksemme kannalta oleellista ja mihin kiinnitimme havainnoinnissamme erityisesti huomiota.

Toimimme toimintatuokioissa itse ohjaajina sekä havainnoijina. Havainnoinnin menetelmänä käytimme osallistuvaa havainnointia. Hirsjärven ym. (2012, 214–

216) mukaan osallistuvaa havainnointia käytetään karkeasti yleistäen juuri kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmänä. Osallistuvassa havainnoinnissa havainnoijan rooli on vapaampi kuin jatkumon toista ääripäätä edustavassa systemaattisessa havainnoinnissa. Tutkimukset toteutetaan usein kenttätutkimuksina, ja havainnoija osallistuu itse tarkkailtavan ryhmän toimintaan. Tutkija pyrkii pääsemään sisään ryhmän jäsenten maailmaan ja jakamaan heidän elämäkokemuksiaan.

Grönfors (2001, Vilkan 2015, 143 mukaan) mainitsee osallistuvan havainnoinnin olevan tavanomainen havainnointitapa ihmisen toimintaa havainnoitaessa. Tutkija toimii vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa tehden havaintoja tutkimastaan ilmiöstä. Hän osallistuu sekä tutkijan että ihmisen roolissa tutkittavan yhteisön arkeen. Kanasen (2014, 66) mukaan havainnointi etenee osallistuvassa havainnoinnissa siten, että aluksi tutkija perehtyy tutkimaansa ilmiöön ymmärtääkseen kohdetta yleisellä tasolla. Tämän jälkeen tutkija rajaa näkökulmaansa ja pyrkii keskittymään seikkoihin, jotka ovat hänen tutkimuskysymystensä näkökulmasta oleellisia. Kananen painottaa, että tutkija itse ei saa vaikuttaa tutkimustuloksiin.

Olimme perehtyneet alan lähdekirjallisuuteen ja pyrimme pääsemään sisään kohderyhmän kokemusmaailmaan. Toteutimme osallistuvan havainnoinnin niin, että ohjatesamme toimintaa teimme samanaikaisesti havaintoja, jotka kirjoitimme ylös havainnointilomakkeeseen heti, kun se oli mahdollista. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että toisinaan havainnot kirjattiin ylös heti ja toisinaan muistiin kirjatun tukisanan avulla hetken kuluttua. Osallistuvaa havainnointia helpotti se, että meitä oli kaksi havainnoijaa. Toisen antaessa ohjeita toisen oli helpompi keskittyä havainnoimiseen. Ajoittain ohjasimme eri pareja samanaikaisesti, jolloin kirjasimme ylös kenttämuistiinpanoja, joiden perusteella teimme tarkemmat muistiinpanomme viimeistään heti tuokion päättymisen jälkeen.

7.3.2 Aineiston kerääminen keskustelujen ja palautekyselyn avulla

Havainnoinnin lisänä käytimme aineiston keräämiseen keskusteluja, jotta kuullimme vanhempien omia kokemuksia ja näkemyksiä vuorovaikutuksen haasteista. Käsikynkkä-tuokioiden jälkimmäinen osio kynttilähetken jälkeen sisältää vanhempien vertaiskeskustelua. Tämän ryhmäkeskustelun aikana vanhemmat

työstävät lapsen liittyviä tunteitaan ja mielikuviaan ohjaajan tuella Lapsen oman kirjan teemojen pohjalta. (Överlund & Pesonen 1996a, 31.) Vanhempien kanssa käydyt keskustelut ovat verrattavissa avoimeen haastatteluun. Avoin haastattelu ei noudata tiettyä kaavaa, vaan on haastattelijan ja haastateltavan vapaamuotoista keskustelua tietyn aihepiirin ympärillä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 54).

Keskustelimme sillä ryhmän kokoonpanolla, joka kulloinkin toimintaan osallistui. Keskustelun avulla kartoitimme muun muassa arjen vuorovaikutustilanteiden haasteita ja purimme niitä yhdessä. Keskustelu eteni vanhempien kokemusten ja näkemysten johdolla varsin luontevasti ja vapaasti. Myös keskustelujen aikana teimme muistiinpanoja. Avoimelle haastattelulle on tunnuksensa omaista juuri keskustelunomainen ilmapiiri, jossa annetaan tilaa haastateltavien omille tuntemuksille ja kokemuksille (Hirsjärvi & Hurme 2001; Eskola & Suoranta 2000, Saaranen-Kauppisen & Puusniekan 2009, 54 mukaan).

Keskusteluiden teemat etenivät Lapsen oman kirjan teemojen mukaisesti. Keskustelu sai kuitenkin kulkea vapaasti vanhempien ehdoilla, jos aiheet olivat tutkimuksen kannalta oleellisia ja palvelivat kysymyksiämme, vaikka keskustelu olisi siirtynyt toiseen aiheeseen.

Tuokiosarjan loppuun keräsimme tuokioihin osallistuneilta vanhemmilta palautetta aiemmin mainitun palautekyselylomakkeen avulla (liite 5). Palautekyselylomake sisälsi yhdeksän avointa kysymystä. Palautekyselyn avulla selvitimme muun muassa sitä, kokivatko vanhemmat itsensä ja lapsensa välisen vuorovaikutussuhteen parantuneen tuokiosarjaan osallistumisen aikana. Selvitimme myös sitä, tukivatko tuokiosarjan harjoitteet vanhempien mielestä vuorovaikutuksen kehittymistä ja miten. Kysyimme myös vanhempien kokemuksia saamistaan vertaisryhmän hyödyistä.

7.3.3 Kohderyhmän muodostaminen ja kuvailu

Saimme itse muodostaa ryhmän työelämäkumppanin asiakaskunnasta. Tavoitteenamme oli alun perin löytää 5–7 ryhmään sitoutuvaa vanhempi-lapsiparia. Kävimme avoimessa päiväkodissa tapaamassa siellä käyviä vanhempia ja

lapsia ryhmän kokoamista varten. Kerroimme lasten vanhemmille opinnäytteestämme ja sen perheelle tarjoamasta viriketoiminnasta. Kartoitimme yksittellen perheiden kiinnostusta, ja keräsimme halukkailta yhteystiedot ylös. Perheet olivat ensisijaisesti kiinnostuneita ryhmän tarjoamista hyödyistä, kuten uusien leikkien oppimisesta ja arjen vinkeistä. Vanhemmat myös toivoivat toiminnan tukevan oman lapsensa rohkaistumista. Ensimmäisellä kerralla löysimme useita kiinnostuneita vanhempia, mutta haasteelliseksi muodostuivat perheiden erilaiset elämäntilanteet, kuten esimerkiksi omien tai puolison töiden alkaminen. Kaikille sopivaa yhteistä päivää emme löytäneet, joten löimme lukkoon sellaisen viikonpäivän, joka sopi useimmille. Tämä karsi valitettavasti pois osan mukaan halunneista pareista.

Ryhmään jo ilmoitetut lapset olivat iältään 1–2-vuotiaita, joten keskityimme etsimään lisää sen ikäisiä lapsia ryhmään. Valittu ikäjakauma esti lasten välisten taitoerojen kasvamisen liian suuriksi. Lisäksi ajattelimme saman ikäisten lasten vanhemmilla olevan samankaltaisia arjen tilanteita, ja näin ollen he voisivat hyötyä enemmän toisiltaan saamastaan vertaistuesta. Lasten pienempi ikähaitari helpotti myös tuokioiden suunnittelua ja havainnointia. Kun selvisi, että ryhmään tulisi hyvin pieniä lapsia, pienensimme myös aloittavien pariensuunniteltua lukumäärää viiteen pariin, jotta ryhmä olisi paremmin hallittava. Ryhmän pieni koko mahdollistaa mielestämme paremmin ohjatun toiminnan ja tarkemman havainnoinnin. Jos ryhmä on suuri, voi ryhmien vetäminen ja hyvän tuen antaminen olla haastavaa. Tämä korostuu, jos ryhmäläisten haasteet ja tarpeet ovat kovin suuria.

Useiden työelämäkumppanin luona suoritettujen kartoitusten jälkeen saimme kokoon viisi ryhmään ja tuokiosarjaan ilmoittautunutta vanhempilapsiparia. Kahdella vanhemmista oli muita lapsia, joiden hoitoa emme pystyneet järjestämään muualta tuokiosarjan ajaksi. Otimme nämäkin parit kuitenkin mukaan, jotta saisimme ryhmän koottua. Paria päivää ennen ensimmäistä tuokiota yksi pari joutui henkilökohtaisista syistä perumaan osallistumisensa ryhmään, emmekä ennättäneet enää saada uutta paria tilalle. Jäljelle jäi siis lopulta neljä paria. Osallistujien määrä vaihteli tuokioittain, ja paikalla oli jokaisessa tuokiossa 2–3 paria. Tuokiosarjan aikana yksi pari jättäytyi pois meille tuntemattomasta syystä, ja jatkoimme tuokiosarjan loppuun kolmen sitoutuneen parin

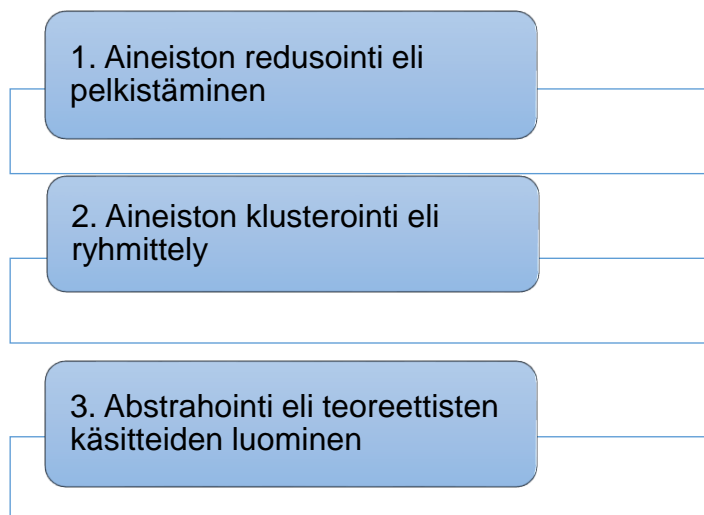
voimin. Lasten kanssa ryhmässä kävivät lasten äidit. Yhdellä toimintakerralla mukana oli lisäksi erään lapsen isä.

7.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Aineiston analyysin tarkoituksena on sanallisen ja selkeän kuvauksen luominen tutkittavaa ilmiötä kuvaavasta aineistosta (Burns & Grove 1997; Strauss & Corbin 1998, Tuomen & Sarajärven 2018, 122 mukaan). Analyysimenetelmänä käytimme sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa pyritään muodostamaan tutkitusta asiasta tiivis kuvaus. Sen avulla tulokset voidaan kytkeä aiempiin tutkimustuloksiin ja ilmiön laajempaan kontekstiin. Tutkimusaineisto on monimuotoista, ja se voi valmiin tekstin lisäksi olla videoita, äänitteitä ja keskusteluita, jotka on muutettu tekstimuotoon tarkastelua varten. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105, 107–116, Saaranen-Kauppinen & Puusniekan 2006 mukaan.)

Sisällönanalyysin avulla aineisto pyritään järjestämään tiiviiseen ja yhtenäiseen muotoon siten, että tutkittavaa ilmiötä kuvaavan aineiston sisältämä informaatio säilyy. Lisäksi laadullisen aineiston informaatioarvo lisääntyy, kun hajanainen aineisto järjestetään selkeään muotoon. (Burns & Grove 1997; Strauss & Corbin 1998, Tuomen & Sarajärven 2018, 122 mukaan.)

Aineistolähtöinen laadullisen aineiston analyysi voidaan jakaa karkeasti kolmeen vaiheeseen (kuva 5). Prosessin ensimmäinen vaihe on aineiston redusointi eli pelkistäminen. Toisessa vaiheessa aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Kolmas vaihe on aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Miles & Huberman 1994, Tuomen & Sarajärven 2018, 122 mukaan.)

Kuva 5. Aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysin vaiheet

Ennen kuin sisällönanalyysia aloitetaan, on määritettävä analyysiyksikkö. Analyysiyksikkö voi olla esimerkiksi yksittäinen sana, lause tai useampia lauseita sisältävä ajatuskokonaisuus. Analyysiyksikön määrittämiseen vaikuttavat tutkimustehtävä sekä aineiston laatu. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.)

Tuokioiden aikana olimme ottaneet valokuvia ja ajoittain videoineet. Aineistomme koostui 22 havainnointilomakkeesta, 20 valokuvasta sekä videoleikeistä, joiden yhteiskesto oli noin 14 minuuttia. Lisäksi aineisto sisälsi kolme palautelomaketta sekä muistiinpanot vanhempien ryhmäkeskusteluista. Palautelomakkeista poimimme tutkimuskysymystemme kannalta oleellisen tiedon. Litteroimme videoidun havaintoaineiston. Litteroinnilla tarkoitetaan, että mahdolliset videomateriaalit muutetaan tekstimuotoisiksi, jolloin vertailu eri aineistojen välillä mahdollistuu (Kananen 2014, 99–100). Muutimme valokuvien sisältämän raakadatan analysoitavaan muotoon tulkitsemalla valokuvat ja niistä tekemämme havainnot. Kaikkiaan tekstimuotoon kirjoitettua materiaalia, jossa myös videot oli litteroitu, oli 13 sivua. Tämä sisälsi havainnointilomakkeista ja ryhmäkeskusteluista sekä palautelomakkeista poimimamme ja yhteen kokoa-mamme tutkimuskysymystemme kannalta oleelliset muistiinpanot ja tiedot. Havainnointiaineistomme oli pääasiassa lomakkeilla keräämäämme aineistoa.

Sisällönanalyysin ensimmäisessä vaiheessa alkuperäisinformaatiota tiivistetään tai pilkotaan osiin. Pyrimme karsimaan aineistosta tutkimuskysymystemme kannalta epäoleellisen pois. Sisällönanalyysin vaiheiden mukaisesti

pelkistimme alkuperäisinformaatiota tarkastelemalla aineistoa tutkimuskysymystemme näkökulmasta. Jaoimme auki kirjoittamamme analysoitavan aineiston tutkimuskysymyksittäin. Etsimme aineistosta tutkimuskysymyksiämme kuvaavat ilmaisut, jotka kokosimme yhteen alkuperäisilmaisuina. Erottelimme ne aineistosta erivärisillä kynillä. (Vrt. Tuomi & Sarajärvi 2018, 123.)

Etsimme aineistosta kysymyksiämme kuvaavia ilmauksia, jotka kokosimme yhteen alkuperäisilmauksina. Tämän jälkeen muodostimme näitä alkuperäisilmauksia kuvaavat pelkistetyt ilmaukset. Tässä vaiheessa tulee huolehtia tarkasti, ettei alkuperäisestä datasta kadoteta mitään. Huomioitavaa on myös, että samasta alkuperäisilmauksesta voi syntyä useita pelkistettyjä ilmauksia. (Vrt. Tuomi & Sarajärvi 2018, 123–124.)

Seuraavaksi klusteroimme eli ryhmittelimme aineiston. Kävimme läpi aineistosta listaamamme pelkistetyt ilmaukset, jotka ryhmittelimme ja yhdistimme käsitettä kuvaavan ominaisuuden tai piirteen perusteella alaluokiksi. Tämän jälkeen nimesimme kunkin alaluokan sen sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Samaan tapaan jatkoimme luokkien perustamista muodostamalla alaluokista yläluokkia. Yläluokkia yhdistelemällä muodostimme pääluokat, jotka kuvasivat aineistostamme nousseita ilmiöitä. Nimesimme nämä luokat aiheen mukaan. Klusteroinnilla luodaan perusrakenne tutkimukselle. (Vrt. Tuomi & Sarajärvi 2018, 124–125.)

Aineiston abstrahoinnilla tarkoitetaan käsitteellistämistä. Aineistosta erotetaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto. Alkuperäisen aineiston kielellisistä ilmauksista saadaan muodostettua teoreettisia käsitteitä ja tehtyä johtopäätöksiä. Aineistosta riippuen abstrahointia jatketaan tarvittavan kauan. On tärkeää, että yhteys alkuperäiseen aineistoon ei katoa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125–126.)

Esimerkkejä analyysin tekemisestä

Seuraavaksi esitämme esimerkkejä siitä, kuinka teimme aineiston analyysia sisällönanalyysin vaiheiden mukaisesti. Kolmannen tutkimuskysymyksemme erilaisen luonteen vuoksi teimme sisällönanalyysin vain kahdesta ensimmäisestä tutkimuskysymyksestämme. Kolmannessa tutkimuskysymyksessämme

halusimme selvittää, kuinka vanhemman ja lapsen välisiin vuorovaikutuksen haasteisiin voitiin vastata Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmän avulla. Vastauksen saaminen edellytti kerätyn aineiston syvempää tulkintaa ja muun muassa kerättyjen havaintojen vertailua, joten analyysin avulla emme olisi saaneet kysymykseen suoraan vastausta. Tästä syystä teimme aineistolähtöisen sisälönanalyysin vain kahden ensimmäisen tutkimuskysymyksemme osalta.

Millaisia vuorovaikutukseen liittyviä haasteita vanhempien ja lasten välillä on?

Tarkoituksenamme oli ensinnäkin selvittää, millaisia vuorovaikutukseen liittyviä haasteita vanhempien ja lasten välillä on. Kokosimme aineistosta kaikki tutkimuskysymystä kuvaavat alkuperäisilmaisut. Keräämiämme alkuperäisilmauksia voivat olla esimerkiksi vanhempien omat kommentit ja lausumat tai omat tekemämme havainnot. Kun olimme koonneet alkuperäisilmaukset aineistosta, redusoimme eli pelkistimme alkuperäisilmaukset niitä kuvaaviksi pelkistetyiksi ilmauksiksi. Kokosimme esimerkkejä näistä taulukkoon 1.

Taulukko 1. Vanhemman ja lapsen väliset vuorovaikutuksen haasteet. Esimerkkejä alkuperäisilmauksista ja niistä muodostetuista pelkistetyistä ilmauksista.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
"Kun on kiire, se tulee herkästi siirrettyä lapseen ja sitten se meneekin hankalaksi. Koko aamu on helposti pilalla."	Kiireen siirtäminen lapseen Oman tunnetilan siirtäminen lapseen Aamun meneminen pilalle
"Lapseni puhuu hyvin vähän."	Vähäinen puhe
Äidin rentoutuminen, leikkisyys ja iloisuus rentouttivat lasta.	Äidin rentouden, leikkisyyden ja iloisuuden vaikutus lapseen
"Hän on hyvin ujo ja takertuu minuun."	Ujo lapsi Takertuvuus äitiin
Äiti ei katsonut lasta, kun puhui tälle.	Äiti ei katsonut lasta

Jatkoimme sisällönanalyysin vaiheiden mukaan klusteroimalla eli ryhmittelemällä pelkistetyt ilmaukset alaluokiksi. Alaluokat nimesimme sisällön mukaisella käsitteellä. Esimerkkejä tästä vaiheesta olemme koonneet taulukkoon 2.

Taulukko 2. Vanhemman ja lapsen väliset vuorovaikutuksen haasteet. Esimerkkejä pelkistetyistä ilmauksista ja niiden alaluokista.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Kiireen siirtäminen lapseen Kiireinen arki	Kiire
Oman tunnetilan siirtäminen lapseen	Vanhemman omien tunteiden näyttäminen
Vähäinen puhe	Lapsen puheen kehittyminen
Äiti ei katsonut lasta	Katsekontakti
Äidin vakava perusilme Äidin rentouden, leikkisyyden ja iloisuuden vaikutus lapseen	Elekieli
Ujo lapsi Takertuvuus äitiin	Lapsen luonteenpiirteet

Seuraavaksi abstrahoiimme eli käsitteellistimme aineiston. Muodostimme alaluokista yläluokkia, joista yhdistelimme pääluokat (taulukko 3). Pääluokat kuvaavat aineistostamme esiin nousseita ilmiöitä.

Taulukko 3. Vanhemman ja lapsen väliset vuorovaikutuksen haasteet. Alaluokat, yläluokat ja pääluokat.

Alaluokat	Yläluokat	Pääluokat
Kiire Lähtötilanteiden haastavuus	Haasteet arjen organisoinnissa	Vanhemmuutta kuormittavat tekijät
Vanhemman omien tunteiden näyttäminen Kommunikaatio	Kommunikoinnin haasteet	
Lapsen luonteenpiirteet Lapsen sosiaalisuus	Lapsen sosiaalinen kehittyminen	Lapsen kehityksen haasteet
Lapsen puheen kehittyminen Lapsen kielellinen kehittyminen	Lapsen puheen ja kielen kehitys	
Apua kommunikointiin Tukiviittomat	Kommunikoinnin tukikeinot	Sanattomat kontaktikeinot
Elekieli Katsekontakti Kosketuskontakti	Sanaton viestintä	

Jatkoimme sisällönanalyysin tekemistä toisen tutkimuskysymyksemme kohdalla samalla tavalla.

Kuinka vanhemmat kokevat nuo haasteet?

Toiseksi tarkoituksenamme oli selvittää, kuinka vanhemmat kokevat heidän ja lastensa väliset vuorovaikutuksen haasteet. Luokittelimme aineiston samalla tavalla kuin ensimmäisen kysymyksen kohdalla. Esimerkkejä aineistosta keräämistämme alkuperäisilmauksista ja niistä muodostamistamme pelkistetyistä ilmauksista keräsimme taulukkoon 4.

Taulukko 4. Vanhempien kokemukset vuorovaikutuksen haasteista. Esimerkkejä alkuperäisilmauksista ja niistä muodostetuista pelkistetyistä ilmauksista.

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetyt ilmaukset
"Lapsen on vaikea irtautua minusta (äidistä)."	Vaikeus irtautua äidistä
"Minua (äitiä) huolestuttaa tulevaisuuden suhteen mm. leikkitaitojen kehittyminen."	Äidin huoli/pelko lapsen kehityksestä Pelko leikkitaitojen kehityksestä
"Kaipaisin (äitinä) lapsen rohkaistumista leikkiin."	Halu rohkaista lasta
"Väsyneenä tekee itsekin helposti virheitä."	Virheitä väsyneenä, Oman vireystilan merkitys
"Jäin miettimään, kuinka voisin muuttaa omaa toimintaani parantaakseni tilannetta."	Halu kehittyä äitinä
"Lapsi on takertuvainen ja kaipaa jakamattonta huomiota."	Takertuvainen lapsi
"Koen äitinä riittämättömyyden tunnetta."	Riittämättömyyden tunteen kokeminen
"Pohdin (äitinä), teemmekö vanhempina arjen asioita oikein."	Äidin pohdinta Toimimmeko oikein?

Taulukossa 5 näkyvät esimerkit pelkistetyistä ilmauksista muodostamistamme alaluokista.

Taulukko 5. Vanhempien kokemukset vuorovaikutuksen haasteista. Esimerkkejä pelkistetyistä ilmauksista ja niiden alaluokista.

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokat
Vaikeus irtautua äidistä Takertuvainen lapsi	Takertuvuus haasteena
Äidin huoli/pelko lapsen kehityksestä Pelko leikkitaitojen kehityksestä	Kehittymisen huolet
Riittämättömyyden tunteen kokeminen Virheitä väsyneenä, Oman vireystilan merkitys	Vanhempana toimimisen haasteet
Halu kehittyä äitinä Äidin pohdinta Toimimmeko oikein?	Oman toiminnan reflektointi

Lopuksi muodostimme alaluokista yläluokkia, joista yhdistelimme aineistostamme esiin nousseita ilmiöitä kuvaavat pääluokat (taulukko 6).

Taulukko 6. Vanhempien kokemukset vuorovaikutuksen haasteista. Alaluokat, yläluokat ja pääluokat.

Alaluokat	Yläluokat	Pääluokat
Puheen kehityksen haasteet Takertuvuus haasteena	Lapsen sosiaaliset taidot	Vanhempien kokemukset lapsen kehityksen haasteista
Lapsen tarve äitiin Takertuvainen lapsi Oma tahto Rohkaistuminen	Lapsen temperamentti	
Kiireen aiheuttamat haasteet Vanhempana toimimisen haasteet Lapsen muutokset Oman tahdon haasteet Kehittymisen huolet	Vanhemmuuden huolet	Vanhemmuuden haasteet
Vanhemman toiminnan merkitys Vanhemman tuen tarve Oman toiminnan reflektointi	Vanhempana kehittyminen	

Aineistolähtöistä sisällönanalyysia käyttämällä tutkimuskysymyksiin saadaan vastauksia käsitteitä yhdistelemällä. Empiirinen aineisto yhdistyy teoreettisiin käsitteisiin, joiden avulla tutkija kuvaa tutkittavaa kohdetta. Aineistolähtöistä

analyysia käytettäessä luokittelu tehdään aineistosta riippuvien seikkojen perusteella, ja luokittelu muotoutuu analyysin aikana. Tuloksissa esitetään luokittelun avulla saadut käsitteet tai kategoriat sisältöineen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127.) Tulokset esitämme luvussa 8.

8 TULOKSET

Koska tarkoituksenamme oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida perheiden vuorovaikutuksellisiin tarpeisiin vastaava tuokiosarja, oli toiminnallisilla tuokioilla keskeinen rooli opinnäytetyössämme. Toiminnalliset tuokiot olivat kehittämistyömme tulos. Tuokiot toistuivat viikoittain, ja niitä oli yhteensä viisi. Seuraavaksi kerromme ensin yleisesti tuokioidemme rakenteesta ja sisällöistä. Sen jälkeen selostamme jokaisen yksittäisen tuokiomme kulun harjoitteineen. Tämän jälkeen esitämme vastaukset tutkimuskysymyksiimme.

8.1 Toiminnallisten tuokioiden rakentaminen kohderyhmän tarpeiden pohjalta

Ennen tuokiosarjaa tekemässämme alkukartoituksessa oli käynyt ilmi, että oman lapsen arkuus askarrutti useampaa perhettä. Alkukartoitusta teimme keskustelemalla vanhempien kanssa käydessämme avoimessa päiväkodissa kokoamassa kohderyhmää tuokioitamme varten. Otimme asian huomioon tuokioiden suunnittelussa ja muussa toiminnassamme alusta alkaen. Suunnitelimme harjoitteet niin, että vanhemmat ja lapset olivat lähellä toisiaan. Tarvittaessa lapsi sai olla äidin sylissä. Annoimme vanhemmille ohjeita, kuinka rohkaista lapsiaan. Lapsille puolestaan annoimme riittävästi aikaa esimerkiksi lorupussiin kurkistamiseen. Myös toistuva struktuuri selkeytti toimintaa ja loi sitä kautta turvallisuuden tunnetta lapsille.

Noudatimme tuokioissamme pääpiirteittäin Käsikynkkä-menetelmälle tunnuksenomaista kahdesta osiosta koostuvaa rakennetta. Ensimmäinen osio sisältää alkuleikin, katse- ja kehokontaktia tukevat leikit ja vuorovaikutusharjoitukset sekä kynttilähetken (Överlund & Pesonen 1996a, 31). Toisen osion aikana kokoontuu vanhempien vertaisryhmä. Tuokioiden struktuuria havainnollitimme kuvien avulla (Papunet.net; Käsikynkkä-laukun sisältö s.a.). Kiinnitimme kuvat tussitaululle, ja kuvien alapuolelle kirjoitimme, millaisia harjoitteita tuokio tarkemmin piti sisällään. (Kuva 6.)

Kuva 6. Kuvien ja sanoin tuettu tuokion struktuuri (Struktuurikuvat Papunet.net; Salamatkustaja-kuva Käsikynkkä-laukun sisältö s.a.)

Alkuleikkinä leikimme jokaisessa tuokiossa saman loruleikin. Alkutorun jälkeen tuokiossa oli erilaisia kommunikaatio- ja kontaktileikkejä, joita toteutimme enimmäkseen rastitehtävien tyyppisesti. Kynttilähetken ja rentoutuksen jälkeen lauloimme ja leikimme loppulaulun, joka oli alkutorun tapaan jokaisella kerralla sama.

Koostimme kokonaisuuden edellä selostetun perusrungon ympärille eri lähteistä peräisin olevista ideoista. Muun muassa salamatkustajaleikki ja kynttilähetki olivat Käsikynkkä-menetelmästä lainattuja harjoitteita. Alku- ja loppuloru, lorupussi, kirjojen lukeminen sekä postilaatikko-, pumpuli- ja kissankielileikki olivat Hämeenlinnan tapaamisesta saatuja ideoita, jotka puheterapeutit olivat toteuttamissaan Käsikynkkä-ryhmissä kokeneet hyviksi (Hämeenlinnan kaupunki s.a.; Lepola 2018). Osa harjoitteista oli itse keksimiämme.

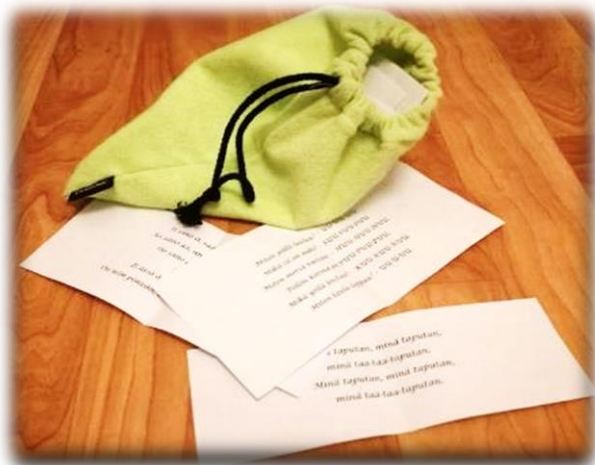
Sovelsimme harjoitteita ryhmämme lasten ikä- ja kehitystasolle sopivalla tavalla. Esimerkiksi kynttilähetkessä Lapsen oman kirjan lukeminen ei ollut mielestämme tarkoituksenmukaista lasten ikä- ja kehitystasoon nähden. Niinpä toteutimme sen mukautetusti siten, että teimme kynttilähetkestä lapsen ja vanhemman välisen positiivisen hetken, johon kuului lapsen hellittelyä ja myönteisen palautteen antamista ilman varsinaista Lapsen oman kirjan selaamista. Lisäsimme harjoitteisiin lasten kiinnostusten kohteita ja uusia elementtejä, ja muokkasimme harjoitteita kokoushuoneessa toteutettavaan muotoon. Harjoitteet muovautuivat jatkuvasti vanhemmilta saatujen palautteiden sekä tekemiemme havaintojen mukaan vastaamaan yhä paremmin perheiden tarpeita.

Käytimme kussakin tuokiossa yhteiseen osioon aikaa tunnin verran, sillä vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus sekä sen havainnoiminen olivat tutkimuskysymystemme kannalta etusijalla. Harjoitteiden jälkeen lapset ja vanhemmat jakautuivat omiin vertaisryhmiinsä, eli lapset leikkimään ja vanhemmat keskustelemaan. Toinen meistä ohjasi lasten ja toinen aikuisten vertaisryhmää. Aikuisten ryhmässä vanhemmat ja ohjaaja purkivat tuokioiden ja niiden sisältöjen synnyttämiä ajatuksia sekä kävivät vapaata keskustelua Lapsen oman kirjan eri teemojen pohjalta. Tähän jälkimmäiseen osioon käytimme aikaa noin puoli tuntia. Näiden keskusteluosuuksien sisältöä, teemoja ja tarkoitusta avaamme tarkemmin alaluvussa 8.1.6 tuokioiden toiminnallisten osuuksien selostuksen jälkeen.

8.1.1 Ensimmäinen tuokio

Ensimmäiseen tuokioon osallistui kaksi paria. Aloitimme toivottamalla parit tervetulleiksi ja esittäytymällä. Kerroimme opinnäytetyöstämme sekä tulevista tuokioista ja niiden sisällöistä. Informoimme tuokioiden aikana tapahtuvasta vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen havainnoinnista ja sen tarkoituksesta osana opinnäytetyötämme. Vanhemmat allekirjoittivat tutkimusluvut ja antoivat suostumuksensa valokuvaamiseen ja videointiin (liite 4).

Teimme jokaiselle lapselle nimilapun, jonka teippasimme pöytään lapsen istumapaikan kohdalle. Nimilapun tarkoituksena oli luoda ryhmään kuuluvuuden tunnetta ja toivottaa tervetulleiksi. Lisäksi nimilaput toimivat muistilappuina toisille vanhemmille sekä meille itsellemme. Tuokion toiminnallinen osio alkoi ”Tapu tapu pullaa” -alkulorulla (liite 7). Lorusssa ohjaaja lausui lorun pyörittäen samalla käsillään kuvitteellista pullaa, jonka ojensi lapselle lorun lopussa. Jokainen lapsi sai vuorollaan vastaanottaa kuvitteellisen pullan. Lorun tarkoituksena oli toivottaa lapsi tervetulleeksi ryhmään, laukaista alkujännitystä ja edesauttaa lasten tutustumista toisiinsa. Tuokio jatkui perinteisellä lorupussilla (kuva 7), jonne jokainen lapsi sai vuorotellen kurkistaa. Lapsen äiti luki lorun ääneen.

Kuva 7. Lorupussi

Pienten lasten kanssa jo itse lorupussin esille ottaminen on viesti siitä, että joltain jännittävää ja mielekästä on tapahtumassa (Nurmilaakso 2011, 37). Lisäksi lorut ja niiden leikit rohkaisevat vanhempia ja lapsia puhe- ja kosketuskontaktiin toistensa kanssa (Överlund & Pesonen 2003). Tuokioissa käyttämämme lorut (liite 7) pysyivät samoina koko tuokiosarjan ajan. Vanhemmat saivat tuokioissa käyttämämme lorut tulosteena kotiin vietäväksi. Näin loruja oli mahdollista harjoitella kotona ja käyttää hyödyksi myös jatkossa. Lapsen kielen kehittymisen kannalta useat toistot ovat erittäin merkityksellisiä. Kun sanat lorut toistetaan usein, lapsi muistaa kerta kerralta enemmän sanoja. (Nurmilaakso 2011, 39.) Ajattelimme myös, että lorujen ja leikkien tullessa kerta kerralta tutummiksi, olisi arkojenkin lasten helpompi osallistua niihin. Näin myös tunne osaamisesta vahvistuisi nousujohteisesti, ja lapsi saisi onnistumisen kokemuksia, joita jakaa yhdessä vanhempansa kanssa. Loruleikkien tarkoituksena oli myös leikitellä kielellä ja pitää hauskaa yhdessä.

Seuraavaksi vanhemmat ja lapset tekivät pareina erilaisia rastitehtäviä. Jokainen vanhempi-lapsipari sai yhden rastin, jonka ennalta ohjeistettua tehtävää pari toteutti rastin vaihtoon asti. Rastien tarkoituksena oli tarjota mahdollisuus lapsen ja vanhemman väliselle vuorovaikutukselle mukavan puuhan merkeissä. Kun vanhempi sanoittaa ja kuvailee leikkiä, lapsen sanavarasto kasvaa. Taitava vanhempi ei toteuta leikkiä lapsen puolesta, vaan osaa antaa kysymyksillään, ehdotuksillaan ja omalla mallillaan vihjeitä lapselle. (Överlund & Pesonen 2003.)

Pumpulileikissä meillä oli pumpulia sisältävä kannellinen astia (kuva 8). Vanhempi otti purkista lapsensa kanssa tarvitsemansa määrän pumpulia. Vanhemman tehtävänä oli koskettaa lasta pumpulilla valitsemaansa lapsen kehon osaan. Koskettaessaan lasta pumpulilla vanhempi samalla nimesi kyseisen kehon osan lapselle.

Kuva 8. Pumpulileikki

Harjoitteen ideana oli, että lapsi oppi tunnistamaan kasvojen ja kehon osia sekä nimeämään niitä. Toimiakseen leikki edellytti vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä. Leikki sisälsi kosketuskontaktin lisäksi katsekontaktin sekä kommunikointia. Lopuksi vanhempi ja lapsi vaihtoivat rooleja, jolloin lapsi sai koskettaa vanhempaa vanhemman nimeämiin kehon osiin. Vuorojen vaihtaminen tuki osaltaan vuorovaikutusta.

Erilaiset tunnustelu- ja kurkistuskirjat olivat lasten ja vanhempien vapaasti tutkittavissa rastin ajan (kuvat 9 ja 10). Kun lapselle annetaan mahdollisuus käyttää usein jo osaamiaan ilmauksia, vauhdittaa se puheen kehitystä (Överlund & Pesonen 2003). Tämän vuoksi rasteihin valitsemamme kirjat olivat kuvitukseltaan selkeitä ja tutuista aiheista. Näin niistä oli helppo keskustella ja luoda vuorovaikutuksellisia tilanteita lapsen ja vanhemman välille. Nuppipalapelien rakentaminen oli yksi rasteista. Lapsi pystyi osoittamaan kiinnostavaa kohtaa kirjassa tai palapelissä, jolloin äidin oli luonnollista vastata kommunikointiin sanallisesti edesauttaen samalla lapsen sanavaraston kasvamista.

Kuvat 9 ja 10. Kurkistus- ja tunnustelukirjoja

Postilaatikkoleikissä käytimme kartongista itse askartelemaamme postilaatikkoo, jonne lapsi sai laittaa pöydällä olevia kuvakortteja (kuvat 11 ja 12). Kuvakortit olivat niin ikään tutuista teemoista, ja korttien kuvat olivat selkeitä ja pelkistettyjä. Kuvissa oli erilaisia ruoka-aineita, kuten banaani, sämpylä, mansikka tai kala (LukiMat).

Kuvat 11 ja 12. Postilaatikko ja kuvakortit. Kuvakortit LukiMat.

Postilaatikkoleikissä idea oli samanlainen kuin palapeleissä ja kirjoissa. Tarkoituksena oli rakentaa helpon teeman ympärille vuorovaikutuksellinen tilanne vanhemman ja lapsen välille. Toisto on lapsen oppimisen kannalta tärkeää, joten samoja kortteja oli useita. Vanhemman oli helppo nimetä ruoka-aineita lapselle, ja kuvia pystyi esimerkiksi lajittelemaan haluamallaan tavalla ennen postilaatikkoon laittoa. Vanhempi saattoi myös pyytää lasta etsimään kuvien joukosta tiettyä ruoka-ainetta esittävän kuvan ja laittamaan sen laatikkoon.

Liiduilla piirtäminen oli yksi rasteista ja valitsimme sen, koska halusimme nähdä, kuinka vanhemmat toimivat lapsensa kanssa vapaasti ilman

varsinaista ohjausta. Tämän tarkoituksena oli antaa meille tietoa siitä, missä voisimme vanhempaa ja lasta vuorovaikutuksen suhteen parhaiten tukea. Kuvassa 13 on yhden parin työskentelyn tulos.

Kuva 13. Vanhemman ja lapsen yhteinen piirustus

Rastien jälkeen oli vuorossa kynttilähetki. Kynttilähetken ajaksi himmensimme valoja ja laitoimme hiljaista ja rentouttavaa musiikkia soimaan taustalle. Eriväristen kynttilöiden joukosta lapset saivat valita oman kynttilän, jonka äidit sytyttivät pöydälle. Kynttilähetki tarjosi mahdollisuuden rauhoittumiseen ja rentoutumiseen. Lapset olivat vanhempansa sylissä, ja lapsen positiivisen minäkuvan vahvistamiseksi vanhemmat silittelivät, hellittelivät ja kehuivat taaperoitetaan. Lopuksi lapsi sai suun motoriaan harjoitteena puhaltaa kynttilän sammuksiin. Tuokion toiminnallisen osuuden lopuksi laulettiin ja leikittiin ohjaajan johdolla Suljen ihanan soittorasian -laulu. Tämän jälkeen lapset ja vanhemmat jakautuivat omiin vertaisryhmiinsä.

8.1.2 Toinen tuokio

Toiseen tuokioon osallistui kaksi paria. Koska mukana oli myös ensikertalaisia, kerroimme tuokioiden tarkoituksesta ja tämän kertaisen tuokion sisällöstä, ja kävimme lupa-asiat läpi. Leikimme tuttuun tapaan alkuloron. Tämän jälkeen luimme yhdessä lorupussin lorut selkeään ääneen, liioitellen pitkiä vokaaleja ja painottaen tiettyjä sanoja ja riimejä. Lausuttuamme lorut laitoimme ne takaisin lorupussiin ja leikimme lorupussituokion normaalisti.

Seuraavaksi vuorossa oli latinalaistyyllisen tanssimusiikin hetki, jota eräs vanhemmista oli toivonut. Tarkoituksena oli innostaa perheen lasta osallistumaan

ja laukaista jännitystä hänelle tutulla musiikilla. Muille lapsille tuokion oli tarkoitus tarjota hauskoja yhteisiä hetkiä vanhemman kanssa tanssin parissa. Musiikin tarkoituksena oli osaltaan myös tukea kielenkehitystä. Kielen kehityksen näkökulmasta musiikissa ja laulamissa on nimittäin lukuisia yhteneviä elementtejä, kuten eritasoiset äänet ja äänenkorkeuksien vaihtelut. Myös tempo sekä nousevat ja laskevat painotukset ovat musiikkia ja kielen kehitystä yhdistäviä elementtejä. Jotta kielen kehittyminen on mahdollista, on pystyttävä tunnistamaan ja erottamaan toisistaan eri äänitaajuudet ja äänenkorkeudet. Itseasiassa kyky laulaa kehittyy jopa ennen lapsen kykyä muodostaa sanoja. (Ruokonen 2011, 62.)

Salamatkustajaleikissä toteutuivat eri kontaktikeinot leikin avulla (Käsikynkkä-laukun sisältö s.a.; Överlund & Pesonen 1996a, 40). Harjoitteessa toteutuneet kontaktikeinot olivat katse-, kosketus-, keho- ja toimintakontakti. Harjoitteella tavoittelimme iloa ja leikkisyyttä lapsen ja vanhemman välillä. Toteutimme leikin niin, että vanhempi kuljetti lastaan huoneessa kulloinkin ohjaajan kertomalla tavalla, esimerkiksi pompottaen tai mielikuvituksen lentokoneella lentäen. Ohjaajan merkistä parit pysähtyivät mielikuvitusasemalle, jossa vanhempi teki lapsensa kanssa ohjaajan esittämän yksinkertaisen kontaktitehtävän. Käyttämämme kontaktitehtäviä olivat esimerkiksi ”otsa otsaa vasten”, ”nenä nenää vasten”, ”lentokone” sekä ”roikotus”. Kullakin asemalla suoritettavaa kontaktitehtävää havainnollistimme myös alkuperäisistä Käsikynkkä-materiaaleista lainaamillamme kuvilla. Videoimme salamatkustajaleikin vuorovaikutuksen havainnoimisen tueksi.

Pienen lapsen viestien tunnistamisessa keho- ja katsekontaktin merkitys on suuri (Överlund & Pesonen 1996a, 15–16). Katse on yksi tapa koskettaa myönteisesti ja välittää kiintymystä. Myönteisten tunteiden ilmaiseminen luo pohjaa turvalliselle kiintymyssuhteelle. (Tuovinen 2014, 42.)

Kynttilähetkessä rentoutumiseen otimme uutena elementtinä pallohieronnan. Vanhemmat hieroivat lapsia pehmopalloilla. Päätimme tuokion Suljen ihanan soittorasian -laululeikillä. Jakautuminen vertaisryhmiin ei tällä kertaa onnistunut, koska yksi lapsista ei halunnut jättää vanhempaansa. Toteutimme vanhempien ryhmäkeskustelun lasten ollessa paikalla.

8.1.3 Kolmas tuokio

Kolmanteen kertaan osallistui kaksi paria. Tuokion teemana meillä olivat maatilan eläimet, hyönteiset sekä kulkuvälineet. Alkutorun ja lorupussin jälkeen olivat vuorossa rastitehtävät. Ensimmäiseltä kerralta tuttuina rasteina meillä olivat pumpulileikki sekä nuppupalapelit. Nuppupalapelejä (kuva 14) tehdessään lapsille ja vanhemmille tarjoutui mahdollisuus ihanaan yhdessä puuhailuun. Lapsi ja vanhempi saivat yhdessä rakentaa palapelejä, tutustua palapelien hahmoihin ja keskustella niistä.

Kuva 14. Nuppupalapelit. Teemoina olivat maatilan eläimet, hyönteiset sekä kulkuvälineet.

Kuvassa 15 on esillä kolmannen tuokiokerran välineistöä. Ylärivissä vasemmalta alkaen ovat Melua maatilalla -äänikirja, porkkanatikut ja nuppupalapelit. Alarivissä vasemmalta oikealle sijaitsevat pumpulipurkki, riisimurot, tavarakorit ja kuvakortit. Olimme luoneet tavaroiden järjestelystä rastitehtävän vanhemman toiveesta. Kyseessä oli hänen lapsensa tämänhetkinen lempileikki. Rastitehtävässä oli kaksi koria, joista toinen oli tyhjä ja toisessa oli erilaisia pieniä tavaroita ja leluja. Lapset saivat vanhempansa kanssa tutkia ja järjestellä tavaroita vapaasti rastin ajan.

Kuva 15. Tehtävärastien välineistöä

Tavaroista keskustelu ja niiden nimeäminen tarjosi yhden väylän lapsen ja vanhemman väliselle kommunikaatiolle. Kuten tästä opinnäytteestä aiemmin on ilmennyt, kieli ja vuorovaikutus vahvistavat toinen toisiaan. Sen vuoksi sisällytimme tuokioihin palapelejä, kirjoja ja tavaroita, joista vanhempi ja lapsi voivat yhdessä keskustella.

Viimeisenä rastitehtävänä oli kissankielileikki. Se oli suun motorikan harjoite, jossa lapsi sai leikkiä kissanpentua ja poimia kielenkärjellään pahvilautaselta riisimuroja suuhunsa. Lapsille oli tuokioiden aikana tarjolla myös vihannes- tai juurestikkuja. Varhaiskasvatuksen ruokailusuosituksen mukaan lasten olisi hyvä saada päivän aterioilla jotain pureskelua vaativaa ruokaa, kuten juureksia, hedelmiä tai näkkileipää. Tällaisen ruoan syöminen kehittää lasten suun motorikkaa ja edesauttaa puheen kehitystä. (Valtion ravitsemusneuvottelukunta 2018, 37.) Toimme jokaisella kerralla mukamme tuokioille jotakin uutta pureskeltavaa, minkä tarkoituksena oli suun motorikan ja puheen kehittymisen tukemisen lisäksi totuttaa lapsia erilaisiin makuihin.

Kynttilähetkessä rentoutumisen ohessa vanhempi kertoi lapselleen jonkin Lapsen omaan kirjaan lapsesta kirjoittamansa positiivisen asian. Tämän jälkeen laulettiin loppulaulu totuttuun tapaan, ja vanhemmat ja lapset jakautuivat omiin vertaisryhmiinsä.

8.1.4 Neljäs tuokio

Neljännellä tuokiokerralla meillä oli kolme paria paikalla. Aloitimme alkutorilla ja lorupussileikillä tutun kaavan mukaisesti. Tämän jälkeen oli vuorossa aiemmalta kerralta tuttu musiikkihetki. Otimme musiikkituokioon uusina elementteinä mukaan huiveja ja itsetehtyjä marakasseja. Huiveja sai heilutella ja marakasseja soittaa vapaasti tanssin rytmissä. Ohjaaja näytti tarvittaessa mallia. Tanssin jälkeen lauloimme kaksi laululeikkiä. Seuraavaksi tuokiossa olivat vuorossa rastitehtävät. Höyhenen puhallus (kuva 16) oli suun motorikan harjoite, jossa lapsi pyrki puhaltamaan höyhenen legoradan läpi maaliin (Motoriikkaharjoituksia lapsille, joiden puhe kuulostaa epäselvältä s.a.).

Kuva 16. Höyhenen puhallus

Puhaltaminen on yksi suujumpan osa-alueista. Suujumpan tehtävänä on harjoittaa lapsen puheen artikulaatiota. (Merikoski & Pihlaja 2018, 212–213.) Legorakentelurasti oli lapsen kehitystason ja kiinnostuksen kohteen mukaan joko mallirakentelua tai vapaata leikkiä legoilla. Kun vanhemmat edesauttavat lasta pitkäkestoisempaan leikkiin, lapsi tulee tietoisemmaksi itsestään ja omista taidoistaan. Lapselle on tärkeää myös vanhemman hyväksyvä huomio leikistä. (Överlund & Pesonen 2003.) Ajattelimme tällaisen positiivisen huomion tukevan lapsen myönteistä käsitystä itsestään sekä kannustavan lasta leikkiin ja vuorovaikutukseen vanhempansa kanssa.

Autorata-rastia varten olimme piirtäneet pöytään teipatulle paperille kahdeksikon muotoisen autoradan, jota pitkin lapsi sai ajaa valitsemillaan kulkuvälineillä (kuva 17). Ideana oli tarjota vanhemmille tietoa kehon keskilinjan ylittämisen merkityksestä sekä kannustaa lastaa ”päristelemään”. Yhdistimme suujumpan tähänkin harjoitteeseen, sillä d-äänteen kanssa leikkiminen on lapsen puheen artikulaation harjoittamisen kannalta erityisen tehokasta (Merikoski & Pihlaja 2018, 213).

Kuva 17. Autorata

Kehon keskilinjan ylittäminen liittyy lapsen oman kehonsa tuntemukseen. Lapsen ohjatessa kehonsa liikkeitä aivoistaan syntyy tahdonalaista liikkumista. Kehon liikuttaminen tukee hermoverkostojen kehittymistä, mikä puolestaan luo edellytykset lapsen toiminnalle ja oppimiselle. (Ayres 2008; Numminen 2005; Rintala ym. 2005, Pönkön & Sääkslahden 2016, 139 mukaan.) Toiminnan avulla pieni lapsi rakentaa omia mielikuviaan käyttäen toiminnassa kaikkia aistejaan. Toiminta ja keholliset kokemukset auttavat lasta oppimaan sanojen merkityksiä. Toiminnasta jää vahvat muistijäljet, joiden avulla asioiden muistaminen ja mieleen palauttaminen helpottuu. (Numminen 2005, Pönkön & Sääkslahden 2016, 139–140 mukaan.) Lapsen toimiessa aktiivisesti ja vastavuoroisesti muokkaantuvat hänen kognitiiviset eli tiedolliset taitonsa. Puutteellinen kehonhahmotus, vaikeudet kehon keskilinjan ylittämisessä, heikko tasapaino sekä ongelmat vasemman ja oikean puolen liikkeiden yhdistämisessä tai tilan hahmottamisessa voivat näkyä myöhemmin erilaisina oppimisen vaikeuksina. (Ayres 2008; Everke & Woll 2007; Pellegrini & Smith 1998; Rintala

ym. 2005, Pönkön & Sääkslahden 2016, 139 mukaan.) Kehon keskilinjan ylittämisen taitoa tarvitaan esimerkiksi hansikkaita tai kenkiä puettaessa.

Päätimme toimintatuokion kynttilähetkeen ja loppulauluun. Tämän jälkeen lapset ja vanhemmat jakaantuivat jälleen vertaisryhmiinsä leikkimään ja keskustelemaan.

8.1.5 Viides tuokio

Viimeiseen tuokioon pääsi paikalle kaksi paria. Tämän kerran leikit olivat melkein kaikki jo tuttuja aiemmilta kerroilta. Aloitimme alkurulla ja lorupussilla, minkä jälkeen oli vuorossa salamatkustajaleikki. Olimme ottaneet leikkiin mukaan nuken, jonka avulla havainnollistimme harjoitteen aikana tehtäviä liikesarjoja. Videoimme salamatkustajaleikin, jotta voimme verrata kyseisen leikin aikana tapahtunutta vuorovaikutusta aiemman salamatkustajaleikin videotallenteeseen. Seuraavana leikkinä oli tuttu kissankielileikki, ja sen jälkeen uutena leikkinä onginta. Onginnassa lapset saivat onkia sermin takaa olevasta ”merestä” itselleen rusina-askit kiitokseksi tuokioihin osallistumisesta.

Kynttilähetkessä jokainen pari sytytti tuttuun tapaan kynttilän pöydälle (kuva 18). Kynttilähetken aikana toteutimme rentoutuksena satuhieronnan (liite 8). Satuhieronnassa sadut, tarinat ja mielikuvat yhdistyvät kosketukseen ja kevyeen hierontaan. Satuhieronnassa yhdistyvät satu ja hyvä kosketus vaikuttavat molemmat oleellisesti lapsen kasvuun ja kehitykseen. Satuhieronta tarjoaa oivan mahdollisuuden rentoutumiseen ja rauhoittumiseen. Satuhieronnassa toteutuu myönteinen ja läsnäoleva kohtaaminen ilon ja leikin avulla. Satuhieronnalla on positiivisia vaikutuksia niin psyykkiseen, fyysiseen kuin sosiaaliseen hyvinvointiin. (Tuovinen 2014, 7–8, 12.) Hoivaava kosketus tukee lapsen ja aikuisen välistä suhdetta tuoden pienelle lapselle turvaa, rauhoittaen itkun sekä opettaen oman kehon hallintaa. Hoivaavan tunneyhteyden luominen on siten osa turvaa tuottavan ihmissuhteen rakentamistyötä. (Mäkelä 2005, Kannisen & Sigfridsin 2012, 98 mukaan.)

Kuva 18. Kynttilähetken tunnelman luoja

Päätimme tuokion loppulauluun. Tällä kertaa vanhemmat ja lapset eivät jakautuneet vertaisryhmiin, vaan lapset jäivät leikkimään samaan huoneeseen. Palautimme vanhemmille mieleen, millaisia harjoitteita olimme kuluneiden viikkojen aikana tehneet, ja kirjoitimme kaikkien harjoitteiden nimet seinällä olevalle tussitaululle. Annoimme pareille kiitokseksi joulukortit ja kuusenkoristepallot. Tarjolla oli vanhemmille mehua ja pientä purtavaa. Keskustelimme ihan yleisesti järjestämistämme tuokioista, arjesta ja lapsista. Lopuksi vanhemmat täyttivät palautekyselyn (liite 5). Kiitimme vanhempia ja lapsia osallistumisesta, ja lupasimme lähettää vanhemmille palautekoosteen sekä linkin valmiiseen opinäytetyöhön. Päätimme virallisen tuokiosarjan siihen.

8.1.6 Vanhempien ryhmäkeskustelut

Vanhempien ja lasten yhteisten toiminnallisten osioiden jälkeen vanhempi-lapsiparit jakaantuivat lasten ja vanhempien vertaisryhmiin. Aikuisten vertaisryhmällä mahdollistimme aikuisten välisen vapaan ja rauhallisen keskustelutuokion ilman lapsia. Näin vanhempien oli mahdollista kertoa myös huolistaan sekä negatiivisistakin asioista. Keskustelu oli hyvin vapaata keskustelua. Keskusteluja ohjasivat päivän tuokioiden sisällöt ja vanhempien tarpeet. Jokaisella kerralla oli yksi teema, joka toimi keskustelun herättäjänä, mutta ei sitonut keskustelua vain tuon teeman ympärille. Teemat olivat Lapsen omasta kirjasta, ja pyrimme valikoimaan ne vanhempien tarpeiden pohjalta.

Ryhmäkeskusteluiden pääpaino oli vertaistuen mahdollistamisessa, mutta samalla haimme vastausta tutkimuskysymykseen, kuinka vanhemmat kokevat

vuorovaikutuksen erilaiset haasteet. Jokaisella kerralla vanhemmat saivat pienen kotitehtävän tehtäväksi ennen seuraavaa kokoontumiskertaa. Kotitehtävien tarkoitus oli sekä auttaa vanhempia oman toimintansa tiedostamisessa että ohjata seuraavan kokoontumiskerran teemaan. Kotitehtävänä oli esimerkiksi leikkiä lapsen kanssa jotakin leikkiä, jossa katsekontakti on välttämätön.

Ensimmäisellä kerralla keskustelimme vanhempien tuokiosarjaan kohdistuvista toiveista ja odotuksista. Selvitimme vanhempien tarpeita ja lasten kiinnostusten kohteita. Keskustelimme siitä, millaisia tavoitteita aiemmissa Käsi-kynkkä-ryhmissä on luotu, ja jokainen vanhempi asetti itsellensä häntä palvelevan tavoitteen. Toisella kerralla keskusteluun osallistuivat eri vanhemmat kuin ensimmäisellä kerralla, joten kävimme ensimmäisen kerran keskustelusion aiheet uudelleen läpi.

Kolmannessa vertaistuokiossa kävimme läpi onnistuneita ja haastavia kasvatustilanteita. Vanhemmat kertoivat arjen tilanteista, jotka olivat heidän mielestään onnistuneet hyvin, ja pohdimme, mitkä elementit mahdollistivat onnistumisen eri tilanteissa. Vastaavalla tavalla kävimme läpi myös niitä hetkiä, jotka eivät olleet päättyneet toivotusti. Pyrkimyksenä oli oivalluttaa vanhempia, jotta he saivat mahdollisuuden keksiä itse, mitä tilanteessa voisi seuraavalla kerralla yrittää tehdä toisin paremman lopputuloksen aikaansaamiseksi. Keskustelu johti muun muassa sen pohtimiseen, mikä vaikutus aikuisen omalla toiminnalla on arjen tilanteissa.

Keskustelimme myös visuaalisen tuen käytöstä ja merkityksestä lasten kanssa kommunikoitaessa. Esimerkkeinä kommunikoinnin tukena käytettävistä visuaalisista välineistä mukana olivat toiminnanohjaukseen tarkoitettu helmikaulanauha, jossa helmien värit noudattavat liikennevalojen värejä sekä PCS-kuvanippu (kuva 19).

Kuva 19. Liikennevalot-kaulanauha ja PCS-kuvanippu

Helmien idea on tukea lapselle vanhemman puhetta visuaalisesti, jolloin lapsi saa tiedon kahta eri aistikanavaa pitkin, eli kuulo- ja näköaistin avulla. Vihreä helmi on kehu lapselle ja vihreä toimii tavoitevärinä. Punainen helmi tarkoittaa tilannetta, jossa aikuinen joutuu pysäyttämään lapsen toiminnan. Tällainen tilanne on esimerkiksi sisaruksen satuttaminen tai tielle juokseminen. Keltainen helmi varoittaa lasta. Tällöin lapsi tietää olevansa väärällä alueella, mutta voi vielä korjata toimintaansa ilman seuraamuksia.

PCS-kuvat ovat maailmanlaajuisesti käytetyin vaihtoehtoisen kommunikoinnin muoto. Lyhenne PCS tulee sanoista Picture Communication Symbols. Kuvat ovat mustavalkoisia tai värillisiä viivapiirroksia, jotka kuvaavat erilaisia sanoja, lauseita ja käsitteitä. Ne ovat helppoja oppia ja käyttää. (Beukelman & Miranda 2013, 38–39, 53.) Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytetään erilaisia kuvia yhtenä viestintäkanavana laulujen, lorujen ja muiden menetelmien lisäksi. Visuaaliset keinot, kuten kuvat, toimivat havainnollistamisen ja toiminnallisten menetelmien lisäksi hyvin muun muassa maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa suomi toisena kielenä- eli S2-opetuksessa. Tällaisesta monikanavaisesta opetusmenetelmästä hyötyvät ryhmän kaikki lapset. (Halme 2011, 94.)

Neljännellä keskustelutuokiolla paikalla oli kolme vanhempaa, jolloin keskustelu sujui selkeästi jouhevammin. Keskustelimme edellisen kerran kotitehtävästä, jossa vanhemman tehtävänä oli havainnoida valitsemaansa arjen tilannetta sekä oman toiminnan muutoksen vaikutusta lapseen. Lisäksi keskuste-

limme äitien kokemista perheen arkea ja lasten ruokailua koskevista haasteista. Erilaisten syömisvaikeuksien on todettu edeltävän puheen tuottamisen ongelmia. Näitä ovat vaikeudet imemisessä, nielemisessä ja pureskelussa. (Hermanson 2012b.) Ruokailukeskusteluja kävimme tästä näkökulmasta, mutta pidimme merkityksellisenä vanhempien omien arjen tuntemusten käsittelemistä. Viidennellä kerralla emme toteuttaneet erillistä vertaisryhmää, vaan pidimme yhteisen loppukeskustelun.

Seuraavaksi esitämme tutkimuskysymystemme tulokset. Käsittelemme tulokset tutkimuskysymyksittäin omien alaotsikoidensa alla. Kahden ensimmäisen tutkimuskysymyksemme vastaukset esitämme tekemämme sisällönanalyysin mukaisesti, ja tärkeimmät tulokset esitämme pääluokittain. Pääluokat nostamme esiin väliotsikoin. Tuokiosarjan seitsemän tavoitteen täyttymistä käsittelemme alaluvussa 8.5. Käytämme tekstissä aineistositaatteja havainnollistaaksemme vuoropuhelua ja päättelyä (vrt. Vilkkä 2015, 198).

8.2 Vanhemman ja lapsen väliset vuorovaikutuksen haasteet

Vanhemman ja lapsen väliset vuorovaikutuksen haasteet jakaantuivat kolmeen pääluokkaan. Nämä olivat vanhemmuutta kuormittavat tekijät, lapsen kehityksen haasteet sekä lapsen kanssa käytettävät sanattomat kontaktikeinot.

Vanhemmuutta kuormittavat tekijät

Vanhemmuutta kuormittavat tekijät jakaantuivat arjen organisoimisen haasteisiin ja kommunikoimisen haasteisiin. Arjen organisoimisen haasteissa keskeiseksi tekijäksi nousi kiire. Kiire jo sinällään oli vanhemmista stressaavaa, mutta vielä enemmän huolta aiheutti kiireen ja oman tunnetilan tahaton siirtäminen lapseen sekä lapsen kanssa käytävän vuorovaikutuksen kärsiminen kiireen luoman paineen seurauksena. Tämä askarrutti vanhempia liittyen heidän omaan toimintaansa vanhempana. Paineita loivat erityisesti lähtötilanteet aamuisin, jolloin oli ehdittävä sovittuun aikaan esimerkiksi viemään lapsia päiväkotiin. Vanhemmat toivoivat apua arjen organisoinnissa siten, että esimerkiksi aamut saisi sujumaan helpommin. Kiirettä vanhemmat kuvasivat seuraavasti:

”Kun on kiire, se tulee herkästi siirrettyä lapseen, ja sitten se meneekin hankalaksi. Koko aamu on helposti pilalla.”

Perheemme arki on kiireistä, ja etenkin aamut ovat haastavia, kun pitää ehtiä tiettyyn kellonaikaan mennessä päiväkotiin.”

Vanhemman omien tunteiden näyttäminen ja niiden hallinta kiiretilanteessa nousivat esiin myös kommunikaation haasteiden luokassa. Vanhemmat kertoivat, että kiire ja paine saivat korottamaan ääntä lapselle. Vanhemman oman toiminnan näkökulmasta puheen nopeus ja sanaston haastavuus aiheuttivat toimimattomuutta vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Äidin nopea puhe, epäselvä artikulointi tai runsaasti slangisanoja sisältävä puhe aiheuttivat väärinymmärryksiä kommunikaatiossa. Hitaampi puhe ja yksinkertaiset yhden tai kahden sanan lauseet, kuten ”katso” tai ”ota vain” toimivat paremmin. Tällöin lapsi keskitti katseensa vanhempaan ja toimi pääsääntöisesti vanhemmalta saamansa ohjeen mukaan. Joskus vanhempi joutui toistamaan asian, ennen kuin lapsi toimi ohjeen mukaan. Lapset jaksoivat keskittyä toimintaan, mikäli vanhempi innosti ja ohjeisti lastaan. Vanhemman oma aktiivisuus vuorovaikutuksessa oli tärkeää. Jos vanhempi ei ohjannut lasta, tämän mielenkiinto siirtyi helposti muualle.

Lapsen ja vanhemman välisessä kommunikaatiossa vanhempia huolestutti lapsen puheen puuttuminen tai vähyys, josta kerromme seuraavaksi lapsen kehityksen haasteita käsittelevän pääluokan alla.

Lapsen kehityksen haasteet

Lapsen kehityksen haasteiden pääluokka muodostui lapsen sosiaalisen kehityksen sekä puheen ja kielen kehityksen yläluokista. Lapsen sosiaalisessa kehityksessä keskeisin haaste oli jo alkukartoituksessa vanhempien mainitsema lapsen arkuus. Vanhempien kuvailun mukaan lapset olivat luonteeltaan ujoja, takertuvaisia ja arkoja. Ensimmäisillä kerroilla lapsia ujostutti, eivätkä kaikki uskaltaneet ottaa alkuloron kuvitteellista pullaa vastaan tai kurkistaa lorupussiin. Lapsen arkuus tai ujous tulivat esille myös vanhempien ryhmäkeskusteluissa ja palautteissa. Vanhemmat kertoivat arkuuden ilmenevän arjessa esimerkiksi siten, ettei lapsi uskaltanut leikkiä perheen ulkopuolisten ihmisten

kanssa. Toisaalta vanhemmat kokivat haasteeksi myös lapsen vahvistuvan oman tahdon. Oma tahto tuli tuokioissa esiin esimerkiksi niin, että lapsi turhautui, ellei saanut heti haluamaansa. Turhautumisen lapsi saattoi ilmaista esimerkiksi heittämällä pöydällä olleet lelut lattialle.

”Toivon, että lapsi uskaltaisi leikkiä myös ilman äitiä.”

Kielen ja puheen kehityksessä huolta aiheuttivat lapsen puhumattomuus tai vähäpuheisuus. Lapsen vähäinen puhe aiheutti vaikeuksia kommunikoinnissa. Vanhempi ei aina ymmärtänyt, mitä lapsi halusi sanoa. Eräs lapsista puhui kotoona vanhemman mukaan 5-sanaisia lauseita. Tuokioiden aikana lapsi puhui havaintojemme mukaan 2–3-sanaisia lauseita, kuten ”äiti kato”. Kommunikointi oli vastavuoroista. Vanhempi nimesi lapselle käsitteitä ja osallisti lasta kysymyksillä. Äiti tutki lapsen kanssa pientä puista rasiaa, jonka sisällä oli jalakoja liikuttava leppäkerttu (kuva 20). Äiti kysyi tuolloin lapselta:

”Mikä sinulla (lapsen nimi) on kädessä? Onko se ihmeellinen leppäkerttu?”

Kuva 20. Vanhemman ja lapsen tutkima leppäkerttu

Lapsi vastaili äidin kysymyksiin tämän tiedustellessa kirjan kuvissa näkyviä hahmoja. Lapsen käyttämiä sanoja olivat muun muassa ”yksi”, ”kaksi” (kaksi) ja ”pauto” (paloauto). Ryhmämme koostui lapsista, jotka eivät juuri osanneet vielä puhua. Muiden lasten kielellinen ilmaisu koostui pääsääntöisesti erilai-

sista äänneistä ja yksittäisistä sanoista, kuten “prumm”, “kiitti” ja “kii-kaa”. Lapsen vastaillessa kysymyksiin äidit kannustivat tätä kommunikoimaan antamalla positiivista palautetta lapselleen sanomalla esimerkiksi ”Hyvä!” tai ”Ihan oikein, se on laiva”. Ryhmäkeskusteluissa vanhemmat kertoivat lapsen puheen vähyyden kuormittavan arkea ja vaikeuttavan vuorovaikutusta lapsen kanssa.

”Vähäinen puhe aiheuttaa tilanteita, joissa en ymmärrä, mitä lapseni halua sanoa.”

Sanattomat kontaktikeinot

Sanattomien kontaktikeinojen pääluokka muodostui sanattoman viestinnän ja kommunikoinnin tukikeinojen yläluokista. Sanattoman viestinnän luokassa olivat muut viestinnän keinot kuin puhe. Kielen ja puheen kehityksen ollessa vasta alussa kommunikoinnin tukena oli käytössä ilmeitä, eleitä, katsetta ja kosketusta. Vanhemmat käyttivät sanattomia kontaktikeinoja esimerkiksi lapsen tarkkaavuuden suuntaamisessa, jos lapsi ei jaksanut keskittyä tekemiseen tai ohjeiden kuuntelemiseen. Esimerkiksi autorata-rastissa äiti ohjeisti lasta havainnollistaen sormella reittiä, josta mopon oli määrä kulkea. Kissan-kielileikissä vanhemmat näyttivät lapselleen mallia muron poimimiseksi lautaselta kielenkärjellä. Valtaosin vanhemman ja lapsen välinen kommunikaatio sisälsi hymyä, kosketusta ja katsekontaktia.

Vanhemmat olivat kiinnostuneita kehittämään omia viestintätaitojaan. Eräs vanhemmista halusi oppia tukiviittomia. Keskusteluissa vanhemmat kertoivat haluavansa lisää tietoa ja tukea oman kommunikaationsa kehittämiseksi.

”Haluaisin oppia esimerkiksi käsin annettavaa tukea kommunikoimiseen.”

”Haluaisin tukea kommunikoinnin helpottamiseksi.”

8.3 Vanhempien kokemukset vuorovaikutuksen haasteista

Vanhempien kokemina vuorovaikutuksen haasteet muodostuivat pääluokista, jotka koskivat lapsen kehityksen haasteita ja vanhemmuuden haasteita.

Vanhempien kokemukset lapsen kehityksen haasteista

Lapsen kehitystä koskevien haasteiden pääluokka muodostui lapsen temperamenttia ja lapsen sosiaalisia taitoja käsittävistä yläluokista. Temperamentin suhteen vanhempia mietityttivät lapsen arkuus, takertuvuus äitiin sekä erityisen voimakas lapsen oma tahto. Keskusteluissa tuli vahvasti ilmi, että arat lapset monesti rohkaistuivat, jos vain saivat riittävästi aikaa. Äidit kuitenkin kokivat toisinaan haasteellisena lapsen rohkaistumiseen vaatiman ajan, ja sitä ei ollut arjessa aina mahdollista järjestää. Toisaalta lapsen voimakas oma tahto koettiin haastavaksi.

”Lapseni tarvitsee paljon aikaa, ensin hän ujostelee. Lapseni ”lämpenee” hitaasti.”

”Hänellä on omat mielenkiinnonkohteet, ja oma tahto on tullut esiin vahvana.”

Lapsen takertuvuus aiheutti huolta myös sosiaalisten taitojen kehittymisen näkökulmasta. Vanhemmat kertoivat takertuvuuden olevan haaste erityisesti kodin ulkopuolella vieraassa ympäristössä, mutta myös kotiooloissa. Tämä ilmeni arjessa esimerkiksi vauvan imettämisen yhteydessä, jolloin oli haastavaa antaa huomiota leikki-ikäiselle ja vauvalle samanaikaisesti. Myös puheen vähyyttä huolesti vanhempia. Jokainen ryhmään osallistunut lapsi osasi ainakin joitakin sanoja, mutta osa vanhemmista koki yhteisen kielen puutteen vaikeuttavan lapsen ymmärtämistä ja kuormittavan sitä kautta perheen arkea.

”Lapseni ei juuri vielä puhu. On vaikeaa toisinaan ymmärtää, mitä hän tarkoittaa.”

Vanhemmuuden haasteet

Vanhemmuutta koskevien haasteiden pääluokka muodostui erilaisista vanhemmuuden huolista sekä pohtimisesta koskien omaa kehittymistä vanhempana. Vanhemmuuden huolet olivat hyvin arkisia asioita, jotka tulivat toistuvasti esiin perheiden elämässä. Eräs vanhemmista toi esiin, että uuden toimintatavan käyttöön ottaminen oli haastavaa. Vaikka vanhempi tiesi, kuinka jossain tilanteessa olisi viisainta toimia, ei se aina onnistunut käytännössä. Tuolloin vanhempi palasi tuttuun toimintatapaan, vaikkei se olisikaan parhaiten palvellut hänen tai lapsensa etua. Myös kiire aiheutti haasteita.

Vanhemmat kokivat oman vireystilansa vaikuttavan merkittävästi toimintaansa lapsen kanssa. Väsyneenä vanhemmat kertoivat tekevänsä herkemmin huonoja valintoja. Myös tunne riittämättömyydestä tuli esiin keskusteluissa. Keskusteluiden mukaan se ei hallinnut kenenkään perheen arkea, mutta tuli aina toisinaan esille jossakin yksittäisessä tilanteessa. Vanhempia huolettivat oman lapsen kehityksessä ja temperamentissa tapahtuneet muutokset. Esimerkiksi rohkeasta lapsesta oli vanhemman kertoman mukaan tullut viime aikoina har-kitsevampi ja arempi kuin aiemmin.

”Väsyneenä tekee itsekin helposti virheitä.”

”Olen aiemmin pitänyt lastani sosiaalisempänä. Nyt hän on muuttunut ujommaksi.”

Vanhemmat toivat esiin lapsen oman tahdon voimakkuuden ja sen, kuinka paljon lapsen uhma vaati vanhemmilta pitkäjänteisyyttä ja energiaa. Yleisesti lapsen kehittyminen oli herättänyt jokaisessa vanhemmassa kysymyksiä. Eräs äiti oli huolissaan lapsen päivähoiton aloittamisesta ja pohti, oliko hänen lapsensa riittävän kypsä ja rohkea, jotta päivähoiton aloittaminen olisi mahdollista. Lapsen arkuuden ja äitiin kiinnittymisen pelättiin jarruttavan lapsen muiden taitojen, kuten esimerkiksi leikkitaitojen, kehittymistä.

”Lapselleni on tullut omistushalua enemmän. Leluista ja niiden jakamisesta tulee kiistaa.”

”Lapsi on itsepäinen eikä toisinaan usko helposti mitä sanotaan.”

Vanhempiana kehittyminen nousi esiin ryhmäkeskusteluissa. Vanhemmat toivat esiin vanhemman oman toiminnan merkityksen, tuen tarpeen sekä oman toiminnan reflektoinnin. Vanhemman oman toiminnan merkityksen näkökulmasta eräs vanhempi kertoi, kuinka hän vanhempana sanoittaa toimintaa lapselleen. Toiminnan sanoittaminen erityisesti kieltoilanteissa oli raskasta, kun samaa asiaa piti toistaa lukuisia kertoja. Vanhempi kertoi ratkaisseensa tilanteen aiemmin korottamalla lapselle ääntä, mikä oli auttanut ja lapsi oli uskonut. Nyt vanhempi kertoi tiedostavansa oman toimintansa merkityksen, vaikka joka kerta ei silti toimisikaan niin, että kärsivällisesti laskeutuisi lapsen tasolle ohjeistamaan lasta.

Tuen tarve tuli ilmi useassa keskustelutilanteessa. Vanhemmat tulivat ryhmään, jotta saisivat arkeensa aktiviteetteja, uusia vinkkejä ja leikkejä. Yksi äideistä oli kiinnostunut oppimaan tukiviittomia lapsen kanssa kommunikoinnin tueksi. Vanhemmat toivoivat kasvatuksellisia keinoja ja tukea arjen tavallisiin tilanteisiin. Oman toiminnan reflektointi tuli ilmi useamman vanhemman puheessa. Äidit pohtivat omia toimintatapojaan ja sitä, kuinka he voisivat toimia paremmin. Eräs vanhemmista kertoi pohtivansa, tekeekö arjen asioita oikein, ja toinen sanoi miettivänsä, kuinka voisi muuttaa omaa toimintaansa toimiakseen paremmin.

8.4 Arviot Käsikynkkä-menetelmän vaikuttavuudesta

Käsitlemme tulokset Käsikynkkä-ryhmätyöskentelymenetelmän hyödyistä ensin vanhempien kokemusten ja palautteiden perusteella, ja sen jälkeen omien havaintojemme pohjalta.

Vanhempien arviot Käsikynkkä-menetelmän tarjoamasta avusta

Vanhempien oma kokemus tuokioiden tuomasta avusta itsensä ja lapsensa väliseen vuorovaikutukseen vaihteli. Palautekyselyssä yksi vanhemmista ei osannut sanoa, oliko tuokioilla vaikutusta. Toinen ei ollut vastannut kysymyksen suoraan, mutta sanoi oppineensa lapsen tasolle laskeutumisen ja toiminnan perustelemisen lapselle. Kolmas kertoi, että vuorovaikutus ”on varmasti

osittain parantunut”. Hän kertoi osaavansa nyt paremmin lukea lasta ja ymmärtää tätä. Kaikki vanhemmat kokivat saaneensa ryhmästä ideoita sekä vinkkejä omaan arkeensa, ja kaksi vanhemmista kertoi jo soveltaneensa ryhmästä saatuja ideoita ja leikkejä arkeen. Vanhemmat antoivat sähköpostitse ja palautelomakkeella seuraavaa palautetta saamistaan leikki-ideoista ja vinkeistä:

”Ollaan saatu toiminnan avulla paljon vinkkejä. Kotona voi toteuttaa samoja leikkejä kuin täälläkin.”

”Satuhieronta oli mukavin ja myös hyödyllinen. Lapsi piti eniten harjoitteista, joissa oli autoja ja mopoja.”

”...Puhallusleikit olivat hyödyllisiä.”

”Otettiin kotona käyttöön lorupussi. Ollaan harjoiteltu kynttilän puhaltamista ja murojen poimimista kielellä.”

”...Huomasin, että (lapsen nimi) tykkäsi kovasti loruista ja erilaisia runoja ollaankin nyt luettu kotona.”

Vanhemmat tekivät havaintoja ja oivalluksia myös omasta toiminnastaan. Eräs äiti oli huomannut ryhmästä saadun neuvon auttaneen lapsen kanssa keskusteluun. Äiti oli kokeillut lapsen tasolle laskeutumista ja kiellon perustelemista lapselle, ja totesi sen ”hitusen auttaneen” haastavassa tilanteessa. Äiti kertoi kuitenkin, että lapsi palaa yhä uudelleen ”koettelemaan äitiä” jonkin ajan kuluessa. Äiti kertoi, että jatkuva toistaminen on arjen askareiden ohessa toisinaan työlästä, ja että joskus on vain helpompi korottaa ääntä ja huutaa lapselle kauempaa, jotta omaa askareta ei tarvitsisi toistuvasti keskeyttää. Äiti kertoi nyt kuitenkin tiedostavansa oman toiminnan merkityksen ja toimintatapojen välisen eron. Palautteeseen hän oli kirjoittanut:

”Opin sen, että kun lapsi painaa uunin nappuloita tai availee jääkaappia, niin tulee laskeutua lapsen tasolle ja perustella, miksi jotain asiaa ei saa tehdä.”

Eräs äideistä pohti, mitä hän voisi vanhempana tehdä eri tavalla auttaakseen lastaan kommunikoimaan. Lisäksi hän mietti, syöttääkö hän lapselleen liian pehmeää ruokaa kotona. Yksi äideistä pohti ryhmäkeskustelussa, kuinka helposti oman kiireen siirtää lapseen. Hän kertoi kiireen tunteen tarttuvan lapseen, minkä jälkeen mikään ei oikein enää suju. Kahdelta muulta vanhemmalta tuli vertaistukena hyviä vinkkejä tähän tilanteeseen heidän omasta arjestaan. He olivat pyrkineet ratkaisemaan aamun kiireen valmistelemalla asioita mahdollisimman paljon valmiiksi illalla. He kertoivat pakkaavansa hoitolaukun, valitsevansa vaatteet sekä esivalmistelemalla kahvin ja aamupuuron jo edellisenä iltana. Loppupalautteesta ilmeni, että kaikki ryhmän vanhemmat kokivat saaneensa tukea tai ideoita toisiltaan. Omasta toiminnastaan ja oppimisista asioista vanhemmat kertoivat palautteissaan seuraavasti:

”Aina ei tulekaan mietittyä miten saman asian voi sanoa monella tapaa. Vähän kun jaksaa miettiä, miten asian ilmaisee lapselle, niin arkikin sujuu ihan eri tavalla.”

”...Osaan ehkä nyt paremmin lukea lasta ja ymmärtää, miten hänen kanssaan tulisi toimia.”

”...Opin esimerkiksi, miten lapsen suun motoriikkaa voi kehittää leikkien avulla.”

Saimme vanhemmilta palautetta arkojen lasten rohkaistumisesta. Yksi vanhemmista kertoi palautteessa asettaneensa tavoitteeksi rohkaista lastaan toimimaan vieraassa ympäristössä, ja että tavoite oli toteutunut hänen mielestään hyvin. Eräs äiti iloitsi keskustelussa, kuinka lapsi on rohkaistunut makuun suhteen. Lapsi oli tuokioissa syönyt kurkkua, vaikka ei kotona koskaan ollut suostunut syömään sitä. Sama äiti oli huolissaan oman lapsensa arkuudesta ja oli omien sanojensa mukaan iloisesti yllätynyt siitä, että lapsi uskalsi lähteä ilman äitiä leikkimään toisen ohjaajan eli lapselle vieraan aikuisen kanssa viereiseen huoneeseen. Yksi äideistä kertoi keskustelussa, että hänen lapsensa oli rohkaistunut tuokiossa käyttämämme latinomusiikin ansiosta. Äidin mukaan lapsen lempikappaleen soiminen odottamattomassa ympäristössä yllätti lapsen, auttoi lasta luottamaan meihin ja olemaan vapautuneemmin tuokioissa.

Omat havaintomme Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmän hyödyistä

Teimme havaintoja seuraamalla vanhempien ja lasten viestintää ja käyttäytymistä tuokiosarjan aikana. Ensimmäisellä kerralla eräs lapsista seiso i äidin tuolin vieressä aivan kiinni äidissään. Ilme oli vakava. Kun ohjaaja otti lapsen kontaktia, lapsi käänsi selkäänsä ohjaajalle kääntyen äitiinsä päin. Kerta kerralta lapsi osallistui aktiivisemmin harjoitteisiin ja tutki oma-aloitteisesti pöydältä löytyviä esineitä. Myös ilmeilyä ja hymyilyä oli enemmän tuokiosarjan loppupuolella. Lapsi ei enää kääntänyt ohjaajalle selkäänsä. Neljännellä tuokiokerralla havaitsimme lapsen käyttävän muutamia sanoja. Viimeisellä tuokiokerralla lapsi hakeutui ohjaajan syliin tuokion jälkeen ja osoitti käsillään haluavansa tehdä palapeliä. Ohjaaja ja lapsi tekivät useamman palapelin. Lapsi otti kontaktia ohjaajaan katseellaan ja osoitti palapelien hahmoja odottaen ohjaajan nimeävän niitä hänelle samalla tavalla, kuin äiti oli aiemmin nimennyt kirjan kuvia.

Teimme havaintoja myös äitien toiminnasta tuokiosarjan aikana. Ensimmäisellä kerralla eräs lapsista istui äitinsä sylissä keho jännittyneenä. Hän seurasi liikkumatta ja vakavalla ilmeellä häntä lähestyvää lorupussia. Lapsi ei uskaltanut ottaa lorupussista lorua, vaan äiti näytti esimerkkiä ja otti lorun itse. Antaessamme riittävästi aikaa ja äidin kannustaessa lastaan myöhemmin eräällä kerralla, lapsi otti itse lorupussista lorun. Äiti luki lorun ääneen, ja lapsi kuunteli lorun ilmeenkään värähtämättä.

Videoista tehdyistä havainnoista oli nähtävissä, kuinka äidit rohkaisivat lapsiaan kurkistamaan lorupussiin. Eräs äideistä katsoi lastaan silmiin ja sanoi lempeällä äänellä: "Ota vaan!" Toinen äideistä otti oman lapsensa vuoron tullessa lorupussin omaan käteensä ja auttoi näin lasta nostamaan lorun. Ottamassamme valokuvassa äiti luki lorua lapsi sylissään. Äiti ja lapsi pitivät yhdessä kaksin käsin kiinni lorukortista, ja lapsi nauroi äidin lukiessa lorua.

Videoimme tuokiosarjan aikana kahdesti leikityn salamatkustajaleikin. Pyrimme tekemään havaintoja vertailemalla lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta nauhoitteiden välillä. Ensimmäisellä kerralla erään äidin hypytessä lasta ilmassa tai keikauttaessa lapsen pää alaspäin, lapsi ei reagoinut

esimerkiksi ilmeen muutoksella. Lapsi oli keskittynyt kädessään olevaan pikkuautoon, josta piti tiukasti kiinni. Lapsi kuitenkin nautti äidin läheisyydestä painaen useaan kertaan päänsä äidin poskea vasten. Äiti ilmeili ja puhui lapselle. Toisella kerralla lapsella ei ollut autoa kädessään. Äiti toimi samoin kuin ensimmäisellä kerralla, mutta lapsen reaktio oli erilainen. Lapsi hymyili hetimitäin äidin hypytessä häntä ja nauroi ääneen äidin keikauttaessa hänet pää alaspäin.

8.5 Tuokiosarjan tavoitteiden toteutuminen

Tavoitteenamme oli tuokiosarjan suunnitteleminen, toteuttaminen ja arvioiminen ennalta sovitulle kohderyhmälle. Saimme tuokiosarjan päätyttyä vanhemmilta seuraavat palautteet:

”Tuokiot oli hyvin järjestetty, rakenne oli selkeä.”

”Hyvin onnistuitte”

”Hienosti onnistuitte! Tällaisia pienryhmiä varmasti kaivattaisiin lisää.”

”Kannatti tulla, kivat tuokiot!”

Tuokiosarjallamme oli seitsemän alatavoitetta, joista ensimmäinen oli tuen tarpeiden huomioiminen. Alkukartoituksen, keskusteluiden ja havainnoinnin avulla huomioimme vanhempi-lapsiparien välisessä vuorovaikutuksessa esiin nousseet asiat. Loimme harjoitteista kokonaisuuden eli tuokiosarjan, jolla pyrimme vastaamaan parien tarpeeseen ja auttamaan esille tulleissa haasteissa. Jokaisen tuokiokerran jälkeen muokkasimme seuraavaa tuokiokertaa tekemiemme havaintojen pohjalta ja lisäsimme tuokioihin lasten kiinnostustenkohteita jokaisella kerralla. Muunsimme harjoitteet lasten ikä- ja kehitystasolle soveltuviksi. Veimme mukanaamme tuokioihin myös alan kirjallisuutta, jossa käsiteltiin esimerkiksi haastavia kasvatustilanteita. Näillä keinoilla pyrimme vastaamaan ryhmäläisten tuen tarpeisiin.

Tuokiosarjan toisena tavoitteena oli oman ammatillisen osaamisemme kehittäminen. Taustakirjallisuuteen perehtymällä kehitimme tuen tarpeisiin vastaamiseen liittyvää osaamistamme. Käytännön toiminta ja teoriakirjallisuuteen perehtyminen vuorottelivat koko ajan. Tämä oli suuri osa oppimisprosessiamme. Käytäntö ja teoria täydensivät toisiaan. Reflektoimme jatkuvasti omaa toimintaamme ja pyrimme kehittymään kerta kerralta paremmiksi.

Kolmantena tavoitteena tuokiosarjallamme oli lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen sekä kommunikaation parantaminen. Saimme siitä palautetta vanhemmilta seuraavasti:

”...oli hienoa nähdä, miten suht arka lapsi teki kaiken reippaasti ja mielellään. Itse yritin tätä rohkeutta parhaani mukaan tukea.”

”On varmasti osittain parantunut (vuorovaikutus). Osaan ehkä nyt paremmin lukea lasta ja ymmärtää, miten hänen kanssa tulisi toimia.”

”...kaikki leikit, joihin lapsi halusi lähteä mukaan (kirjan lukeminen, höyhenen puhaltaminen...) tukivat vuorovaikutuksen kehittymistä. Lapsi kuunteli, toimi mallin mukaisesti ja oli tyytyväinen onnistuessaan. Iloittiin yhdessä lapsen kanssa.”

Neljäntenä tuokiosarjan tavoitteena oli tarjota tukea vanhemmuuteen. Palautekyselyssä vanhemmat kertoivat saaneensa ideoita ja tukea muilta ryhmän jäseniltä. Ryhmään osallistuvien lasten samanikäisyys koettiin hyvänä. Keskusteluissa tuli esiin asioita, joiden vanhemmat huomasivat olevan yhteisiä muiden kanssa. Asioiden kanssa ei ole yksin, vaikka se siltä joskus tuntuisikin. Vanhemmat olivat sitä mieltä, että tietoisuus oli lisääntynyt tuokiosarjan aikana. Jokainen sai eväitä omaan arkeensa oman toiminnan näkökulmasta.

Tuokiosarjamme viides tavoite määrittelee työelämäkumppanimme ja tapaa-
miemme Hämeenlinnan varhaiskasvattajien saamaa hyötyä. Pyrimme saamaan aikaan hyötyjä vanhempi-lapsipareille, työelämätahoille sekä itsellemme. Ryhmän vanhemmilta saamamme palaute työelämäkumppanillemme oli, että vastaaville ryhmille on halua ja tarvetta. Raportti jää työelämäkumppanillemme vapaasti käytettäväksi. Menetelmän muuntuvuus on erinomainen, ja

palautteen perusteella menetelmä palveli kohderyhmäänsä. Hämeenlinnalais-ten varhaiskasvattajien saama hyöty syntyy lähinnä menetelmän tietoisuuteen nostamisen kautta. Opinnäytetyössämme olemme käyttäneet menetelmää nykyteorian valossa.

Tuokiosarjan kuudentena tavoitteena oli nostaa menetelmää esiin ja tuoda sitä ihmisten tietoisuuteen, sillä esimerkiksi omilla paikkakunnillamme ei menetelmästä ollut kuultu lainkaan. Tietoisuus menetelmästä kasvoi ryhmän sisällä. Yleinen tietoisuus Käsikynkästä ja menetelmän hyödystä riippuu esimerkiksi työelämäkumppanista ja siitä, vievätkö he menetelmän ideoita käytännön työhön. Valmiin työn lukeville raportti tarjoaa hyvän tietopaketin Käsikynkästä, mitä kautta tietoisuus voi levitä. Saimme itsellemme valtavan tiedollisen pääoman. Tästä pääsemmekin tuokiosarjan seitsemänteen tavoitteeseen, joka oli menetelmän soveltaminen käytännössä. Toteutimme menetelmään perustuvan tuokiosarjan, jota soveltaessamme opimme uuden työvälineen tulevaisuuden työhömmme.

9 POHDINTA

Kun olimme analysoineet tutkimuksemme tulokset, pääsimme prosessin tärkeimpään osaan eli tulosten tulkittamiseen. Analyysin tulosten pohtiminen ja tulosten pohjalta tehdyt päätelmät ovat tulkintaa (Hirsjärvi ym. 2012, 229).

Vanhempien kokema yleisin vuorovaikutuksen haaste tämän tutkimuksen mukaan oli takertuvuus. Muut vanhempien kokemat haasteet olivat pitkälti samansuuntaisia arkisia haasteita kuin THL:n Lapsiperheiden hyvinvointi ja palvelut -kyselyn tuloksissa. Näitä olivat esimerkiksi huolet lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä ruokailuun liittyvät asiat. Näitä tuloksia on käsitelty alaluvussa 5.2. Samassa luvussa on avattu Savion väitöstutkimuksen tuloksia, jossa huomattiin, että vanhempien selkeä keskinäinen kommunikaatio auttoi yhtenä osatekijänä selviämään perheissä tapahtuvista muutoksista. Vaikka vetämissämme Käsikynkä-ryhmässä keskitytään lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen ja sen tukemiseen, voi sillä olla välillisesti muuhunkin perheeseen vaikutuksia. Kun perheen toinen vanhempi saa vuorovaikutukseen liittyvää tiedollista pääomaa, on hänellä paremmat edellytykset myös puolisonsa kanssa kommunikoidmiseen.

Saatuamme selville tutkimustulokset huomasimme tuloksista avautuneiden käsitteiden peilautuvan opinnäytetyön alaluvussa 2.1 olevaan kuvaan 1. Aineiston analyysin pääluokista löytyi samoja käsitteitä kuin kuvan lokeroista. Näitä olivat vanhemmuutta kuormittavat tekijät, sanattomat kontaktikeinot ja lapsen kehitys. Kuvasta ja aineistosta löytyi myös muita yhteneviä löydöksiä, kuten lapsen temperamentti, vanhemman sensitiivisyys sekä päivärytmi. Havaitsimme tulosten olevan samansuuntaisia vallitsevan teorian kanssa.

Etsiessämme tutkimustietoa vanhemmuuden haasteista huomasimme, että uutta valtakunnallista tietoa ei juuri ole. Yhteiskunnassa on kuitenkin herätty vanhemmuuden hyvinvoinnin ja kuormituksen tutkimiseen, ja meneillään on tutkimuksia, joista ei ole vielä olemassa julkaistuja tuloksia.

10 LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI JA EETTISYYDEN TARKASTELU

Laadullisen tutkimuksen tutkimusprosessin luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkijan käsitteellistäminen ja hänen tekemänsä tulkinnat vastaavat sitä, mitä tutkittava niillä on käsittänyt (Eskola & Suoranta 2000, 210–211, 213, Vilkan 2015, 196 mukaan). Myös tutkimuskohteen ja tutkimuksessa tulkittu materiaalin tulee sopia yhteen (Varto 1992, 103–104). Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden mittarina voidaan pitää tutkijaa itseään ja hänen rehellisyyttään. Arvioinnin kohteiksi nousevat tällöin kaikki tutkijan tekemät valinnat, ratkaisut sekä muu toiminta tutkimuksen aikana. (Vilka 2015, 196–197.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyviä seikoista kirjoitimme aiemmin luvussa 7, jossa kerroimme laadullisen tutkimuksen yleistettävyydestä. Kirjoitimme myös laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen liittyvästä subjektiivisuuden haasteesta, johon vastasimme triangulaation eli moninäkökulmaisuu- den avulla. Parityöskentelyn ansiosta käytössämme olivat kahden henkilön havainnot, joita pystyimme vertailemaan ja analysoimaan. Lisäksi keräsimme aineistoa useilla eri aineistonkeruumenetelmillä.

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 162) tarkastelevat laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereitä eri henkilöiden määrittelemänä. Muun muassa tulosten siirrettävyydestä toiseen kontekstiin Niiranen (1990) ja Tynjälä (1991) toteavat,

että se on mahdollista riippuen tutkimusympäristön ja sovellusympäristön samankaltaisuudesta. Eskolan & Suorannan (1996) mukaan tulokset ovat siirrettävissä toiseen kontekstiin tiettyjen ehtojen täytyessä. Yleistykset sen sijaan eivät ole mahdollisia todellisuuden ollessa niin monimuotoista. (Tuomi & Sara-järvi 2018, 162.)

Laadullisen tutkimuksen toistettavuudesta Vilka (2015, 197) toteaa, että jokainen laadullinen tutkimus on kokonaisuutena ainutkertainen. Monien tutkijoiden mukaan tutkimusta ei voi käytännössä koskaan toistaa täysin samanaikaisena. Syynä tähän on heidän mukaansa se, että jokainen tutkija tekee tutkimusaineistosta tulkintoja oman teoriaan perehtymisensä ja ymmärryksensä mukaisesti sekä tehden omia yksilökohtaisia valintojaan esimerkiksi aineiston luokittelussa ja tulosten tulkitsemisessä. (Syrjälä ym. 1995, 130–131; Eskola & Suoranta 2000, 216; Hirsjärvi & Hurme 2001, 189, Vilkan 2015, 197 mukaan.)

Perehdyimme huolellisesti opinnäytetyömme aiheeseen liittyvään teoriataustaan ja pyrimme käyttämään monipuolisia ja luotettaviksi katsomiamme lähteitä, jotka valitsimme kriittisesti arvioiden. Peilasimme saamiamme tuloksia menetelmän teoriataustaan sekä muuhun lähdeaineistoon mukaan lukien aiheeseen liittyvät aiemmat tutkimukset. Käsittelimme tutkimuslöydöksiämme teorian tasolla ja liitimme mukaan myös havainnollistavia sitaatteja vanhempien kirjallisista kommentteista.

Olimme laatineet havainnointilomakkeen alan teoriaan pohjautuen, jotta pystyimme havainnoimaan juuri niitä asioita, joita meidän oli tarkoitus havainnoida. Lomakkeen avulla pystyimme havainnoimaan ja merkitsemään muistiin oikeita asioita. Lomakkeen antamien raamien avulla osasimme keskittyä havainnoimaan vuorovaikutusta juuri haluamastamme näkökulmasta riittävän kokonaisvaltaisesti ja laajasti ilman, että jokin osa-alue tai kohde olisi jäänyt muistinvaraisesti havainnoimisen varaan. Näin pystyimme tekemään mahdollisimman tarkkoja havaintoja esimerkiksi ääntelystä tai eleistä. Pyrimme välttämään virheitä emmekä tahallisesti vääristelleet mitään tai jättäneet mitään seikkoja huomioimatta.

Kokemusperäiselle tutkimukselle on tyypillistä pohtia, mittaako tutkimus sitä, mitä lähdettiin tutkimaan. Puhutaan tutkimuksen validiudesta. (Hirsjärvi ym.

2012, 230.) Edellä kuvatun tavoin arvioimme oman tutkimuksemme validiutta ja pyrimme monialaisiin tulkintoihin.

Tutkimuksessamme noudatimme hyviä eettisiä periaatteita aineiston keräämisen ja säilyttämisen suhteen. Noudatimme ehdotonta luottamuksellisuutta ja salassapitoa. Emme käyttäneet raportissa kenenkään tunnustetietoja. Kuvat ja videot olivat vain omassa henkilökohtaisessa käytössämme, ja opinnäytetyön valmistuttua ne hävitetään. Huolehdimme tarvittavien lupien hankinnasta. Jokaisen parin osallistuminen oli täysin vapaaehtoista, ja osallistumisen sai keskeyttää missä vaiheessa tahansa niin halutessaan. Pyrkimyksemme oli kuitenkin löytää tuokiosarjaan sellaiset osallistujat, jotka olisivat halukkaita sitoutumaan jokaiseen tai ainakin mahdollisimman moneen tuokiokertaan. Tällöin hyöty olisi suurin paitsi tutkimukselle, myös osallistujille itselleen.

11 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOKEHITTÄMISAIHEET

Kohderyhmämme vanhempien ja lasten välisten vuorovaikutuksessa ilmenneiden haasteiden pääluokiksi nousivat erilaiset vanhemmuutta kuormittavat tekijät, lapsen kehityksen haasteet ja sanattomat kontaktikeinot. Vanhemmuutta kuormittavia tekijöitä olivat esimerkiksi kiire ja vanhemman vireystila. Lapsen kehityksen ja temperamentin osatekijät aiheuttivat ongelmia. Sanattomien kontaktikeinojen luokassa haasteet jakaantuivat sen mukaan, millaisesta viestinnän tavasta havaintojemme mukaan oli kyse.

Vanhempien kokemusten perusteella vuorovaikutuksen haasteiden pääluokiksi muodostuivat vanhempien kokemukset lapsen kehityksen haasteista sekä vanhemmuuden haasteet. Tuloksissa oli eroja omien havaintojemme kanssa. Isoimpana erona oli, että vanhemman ja lapsen välisissä vuorovaikutuksen haasteissa sanattomien kontaktikeinojen pääluokka näyttäytyi vanhempien näkemyksissä lähinnä haluna kehittyä kommunikoijana. Muutoin ilme- ja elekieli, katseet, kosketus ja muut vastaavat sanattomat kontaktikeinot eivät nousseet vanhempien puheissa esiin. On mahdollista, että vanhemmilla ei ole riittävästi tietoa sanattomien kontaktikeinojen merkityksestä vuorovaikutuksen tukemisessa. Koska kohderyhmämme vanhemmat olivat kiinnostuneita kommunikaatiotaitojensa kehittämisestä, yksi vanhemmuuden tukemisen muoto voisi olla näiden muiden kontakti-

keinojen konkretisoiminen ja niiden merkityksen avaaminen vanhemmille. Toisena eroavuutena oli ymmärrettävästi se, että vanhempien näkökulmissa painotui näkemys vanhemmuuden haasteista. Näitä haasteita olivat esimerkiksi kehittyminen vanhempana sekä vanhemman tuen tarve ja jaksaminen. Lapsen kehitys ja sen haasteet nousivat pääluokiksi molemmissa tutkimuskysymyksissämme. Ne näyttäytyivät samansuuntaisina omien havaintojemme kanssa.

Kokemus siitä, kuinka hyvin Käsikynkkä-menetelmällä vastattiin vuorovaikutuksen haasteisiin, vaihteli vanhempien välillä. Kaikki eivät osanneet suoraan arvioida menetelmän vaikuttavuutta. Palautekyselyn vastausten perusteella vanhempien oma arvio toiminnan alussa itselleen asettamiensa tavoitteiden täyttymisestä oli myönteinen. Omien havaintojemme ja vanhemmilta saadun palautteen perusteella voidaan sanoa, että menetelmän avulla saavutimme myönteisiä tuloksia vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemisessa kohderyhmässämme. Pääsimme tutustumaan menetelmään perusteellisesti ja soveltamaan sitä itse käytännössä. Alkukartoituksessa kaikki vanhemmat eivät osanneet nimitä mitään tiettyä vuorovaikutuksen haastetta, johon tukea toivoivat. Oma toimintaa on mahdollista kuitenkin aina kehittää. Toivomme onnistuneemme tietoisuuden lisäämisessä sekä sen merkittävän seikan muistuttamisessa, kuinka tärkeää lapselle on kohdatuksi tuleminen tunne. On tärkeää muistaa iloita lapsesta ja yhteisistä kohtaamisen hetkistä päivän aikana ja huomata korostaa sitä, mitä lapsi jo osaa. On hyvä osata laskeutua lapsen tasolle. Myönteisen palautteen antaminen tukee lapsen minäkäsitystä. Lopullinen hyötyjä on lapsi.

Käsikynkkä-tuokioihimme osallistuneet vanhemmat olivat tyytyväisiä tuokioihimme. He saivat uusia ideoita ja leikkejä arkeen sekä hyötyivät toisiltaan saamastaan vertaistuesta. Osa vanhemmista kertoi vuorovaikutussuhteensa parantuneen lapsensa kanssa, ja kaikkien vanhempien mielestä heidän lapsensa oli rohkaistunut tuokiosarjan aikana. Vanhemmat toivoivat samantyyppisiä ryhmiä lisää. Heidän mielestään niille olisi tarvetta. Suhteutimme tuokiosarjan nyt opinnäytetyön laajuuteen, ja supistimme tuokiot sen vuoksi viiden kerran mittaiseksi sarjaksi. Näin myös vanhempien sitoutuminen oli helpompaa kuin tuokiosarjan jatkuessa pidemmän ajan. Viiden kerran aikana onnistuimme voittamaan arkojenkin lasten luottamuksen, joten tuokiosarjan jatkaminen olisi ollut erityisen hedelmällistä.

Vaikka tuokiosarja oli kestoltaan vain viisi viikkoa, voivat tulokset vuorovaikutuksessa olla kauaskantoisia. Saadut tulokset ovat mielestämme samansuuntaisia kuin Karjalaisen ym. (2016) esittämät tulokset erilaisten ryhmäinterventioiden vaikuttavuudesta. Tutkimusta on avattu alaluvussa 5.3. Tutkimuksessa havaittiin pidemmällä vanhemmuuden tukiohjelmilla olleen enemmän vaikuttavuutta kuin lyhyillä ohjelmilla. Käsikynkkä-menetelmä on sisällöltään verrattavissa tutkimuksessa käytettyihin ohjelmiin. Olisikin mielenkiintoista saada tutkimus, jossa menetelmää olisi tutkittu täysimittaisena.

Tuokioissa tekemämme vuorovaikutuksen havainnot olivat keskenämme samansuuntaisia, eikä mitään merkittäviä eroavaisuuksia havainnoissamme tulleet esiin. Tulosten suhteen on otettava huomioon, että tekemämme johtopäätökset koskevat tätä kohderyhmää, eivätkä ne päde laajassa mittakaavassa. Jonkin toisen pienryhmän tulokset voisivat olla täysin erilaiset. Lisäksi lapset ja vanhemmat olivat meille entuudestaan tuntemattomia, ja vaikka päiväkotia oli lapsille entuudestaan tuttu paikka, olivat käyttämämme tila ja välineet lapsille uusia. Tilana käytimme kokoustilaa, ja olimme harjoitteiden ajan kaikki samassa huoneessa. Ulkoiset häiriötekijät ja aistiärsykkeet saattoivat vaikuttaa vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. On myös huomioitava, että lasten käytös vieraassa ympäristössä poikkeaa jossain määrin heidän käytöksestään kotona. Emme myöskään itse voi olla varmoja, mikä osa tuokioiden välillä tapahtuvassa lasten kehityksessä oli lasten kehittymisen osuutta ja mikä osa puolestaan johtui heidän rohkaistumisestaan meitä kohtaan. Tämän vuoksi vanhempien omalla kokemuksella on tässä opinnäytteessä merkittävä painoarvo.

12 ITSEARVIOINTI JA OPINNÄYTETYÖN HYÖDYT

Opinnäytetyössämme saimme vastauksia siihen, millaisia vuorovaikutuksen haasteita kohderyhmämme vanhemmilla ja lapsilla on, ja kuinka vanhemmat kokevat haasteet. Saimme vastauksia myös siihen, kuinka haasteisiin voidaan vastata Käsikynkkä-menetelmää soveltamalla. Itsearviointin jälkeen pohdimme omaa ammatillista kehittymistämme opinnäytetyön aikana, minkä jälkeen tarkastelemme opinnäytetyömme hyötyjä muille tahoille.

12.1 Itsearviointi

Olimme valinneet opinnäytetyömme aiheen oman kiinnostuksemme mukaisesti. Siksi sen parissa työskenteleminen oli mielekästä. Työskentelimme prosessin aikana perehtyen asioihin huolellisesti. Toteutimme työvaiheet perusteellisesti ajatellen kokonaisuutta ja samalla jo ennakoiden ja pohjustaen tulevia työvaiheita. Onnistuimme mielestämme hyvin tuokioiden suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Omat määränpäämme kirkastuivat prosessin aikana. Tutkimuskysymyksemme ja näkökulmamme täsmentyivät. Mielestämme onnistuimme hienosti saavuttamaan opinnäytetyöllemme ja tuokiokokonaisuudellemme asettamamme tavoitteet. Asiantuntijuutemme kehittyi, ja tuokiosarja kokonaisuudessaan lisäsi menetelmällistä osaamistamme ja edisti valtavasti työelämätaitojamme. Opimme prosessin aikana paljon uutta teoriaa, ja pääsimme soveltamaan oppimaamme tietoa käytännössä. Arvioimme kaiken aikaa omaa toimintaamme ja onnistumistamme jokaisen tuokion jälkeen, ja muutimme toimintaamme tarpeen mukaisesti.

Suunnittelimme tuokiot huolellisesti etukäteen, ja menimme paikalle ennen tuokion alkamista järjestelemään tarvittavat materiaalit valmiiksi esille. Kuunteelimme vanhemmilta saamaamme palautetta ja toiveita, joiden mukaan pyrimme muokkaamaan omaa toimintaamme ja muun muassa harjoitteiden sisältöjä vastaamaan ryhmän tarpeisiin. Vanhempi-lapsiparien määrä osoittautui sopivaksi. Olimme jo etukäteen miettineet sitäkin, että jokaiselle kerralle osallistuminen saattaisi olla pareille haasteellista. Jokaiselle tuokiokerralle osallistui kuitenkin vähintään kaksi paria. Harjoitteiden valinta oli mielestämme onnistunut. Tilat asettivat omat rajoituksensa toiminnallemme, sillä huoneen keskellä sijaitsi suuri pöytä. Avarammassa tilassa esimerkiksi ryhmäytyminen olisi voinut olla helpompaa. Muokkasimme harjoitteet kuitenkin niin, että niiden toteuttaminen tilassa onnistui hyvin.

Vaikka olimme suunnitelleet kaiken huolellisesti etukäteen sekä perehtyneet hyvin menetelmään ja sen teoriapohjaan, ja aihe oli siis siltä osin meille tuttu, ensimmäinen kerta oli ensimmäinen yhdessä pitämämme tuokio. Tilanne oli siis itsellemmekin uusi. Jälkikäteen ajateltuna tuokiosarjan olisi voinut aloittaa ja päättää tiedustelemalla vanhemmilta, mitä heidän mielestään vuorovaikutus käsitteenä tarkoittaa ja mistä se koostuu. Näin olisimme saaneet selville, oliko

vuorovaikutus käsitteenä laajentunut ja saanut uusia merkityksiä. Jos tuokiosarjaa olisi ollut mahdollista jatkaa vielä pidempään, olisimme jatkossa pystyneet paneutumaan kunkin parin yksilöllisiin tarpeisiin enemmän ja suunnittelemaan esimerkiksi harjoitteet palvelemaan kunkin parin yksilöllisiä tarpeita. Luottamuksen kasvaessa olisimme myös päässeet vielä syvemmälle perheiden elämään. Tosin tällöin yksilöä havainnoitaessa havainnointi olisi ollut luonteeltaan erityyppistä.

Saimme suullista palautetta avoimen päiväkodin henkilökunnalta. Tuokioihin osallistuneet vanhemmat olivat kertoneet tuokioiden olleen onnistuneita, ja he olivat olleet sitä mieltä, että olivat saaneet hyviä käytännön vinkkejä arkeen. Myös suoraan vanhemmilta saimme ilahduttavan positiivista palautetta tuokiosta. Pareihin pidimme yhteyttä tuokiosarjan aikana sähköpostitse ja puhelimitse. Jos joku pareista ei esteen sattuessa päässyt paikalle, olimme heihin sähköpostitse jälkikäteen yhteydessä. Selostimme tuokion kulun, keskusteluisällöt sekä kotitehtävän. Tämän tarkoituksena oli antaa tietoa ja helpottaa osallistumista seuraavaan kertaan. Tuokiosarjan päätteeksi laitoimme vanhemmille koosteen palautekyselystä. Saatteeksi kirjoitimme jokaiselle vanhemmalle pienen, myönteisen palautecommentin.

Ammatillinen kasvu

Yhteiskunnallisesti ajateltuna varhaiskasvatustyössä on meneillään muutos, jossa päivähoitopalveluissa siirrytään ryhmäperustaisesta päivähoidosta kohti yksilölähtöistä varhaiskasvatusta. Palveluiden ydintarkoituksen laajeneminen vanhempien tarpeesta työssäkäynnin tai opiskelujen mahdollistajana lapsen tarpeeseen eli lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen tavoitteellisen ja suunnitelmallisen edistämisen huomioimiseen tuo uusia vaatimuksia henkilöstön osaamiseen ja työmenetelmien kehittämiseen. (Parrila & Alila 2011, 156–157.)

Syksyllä 2018 astui voimaan uusi varhaiskasvatustilaki, joka erottaa varhaiskasvatuksen opettajat ja varhaiskasvatuksen sosionomit. Varhaiskasvatuksen opettajakelpoisuuden sosionomiopinnoilla saa, mikäli aloittaa opintonsa 1.9.2019 mennessä ja valmistuu viimeistään 31.7.2023. Lisäksi kelpoisuuden saaminen edellyttää, että opintoihin sisältyvät riittävän laajat varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot. (Varhaiskasvatustilaki

13.7.2018/540.) Varhaiskasvatuksen sosionomi on nimikkeenä siis varsin uusi eikä sen toimenkuvan sisällöstä tästä syystä ole vielä täsmällisiä kuvauksia.

Varhaiskasvatuksen sosionomien työnkuvan keskeneräisyydestä kertoo myös se, että nykyinen KVTES ei vielä tunne lainkaan varhaiskasvatuksen sosionomin palkkahinnoitteluluokkaa, vaan se on toistaiseksi määrittelemätön (KVTES 2018–2019). Syksyllä 2018 Tampereella käynnistyi kuitenkin seitsemän päiväkodin kokeilu, jossa pilotoidaan uuden varhaiskasvatuslain mukaista henkilöstörakennetta päiväkodin lapsiryhmissä sekä kehitetään tehtävänkuvaa uudelle varhaiskasvatuksen sosionomille (Kettunen 2018). Tulevasta varhaiskasvatuksen sosionomin työnkuvasta lainsäädännössä mainitaan, että laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa voidaan varhaiskasvatuksen sosionomin ammattitaitoa hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta (Varhaiskasvatuslaki 23. § 2. mom.).

Opetus- ja kulttuuriministeriön tilaamassa kolmen hengen asiantuntijatyöryhmän selvityksessä (2017) sosionomin ammatilliset vahvuudet on kuvattu hyvin samansuuntaisesti. Selvitys korostaa sosionomin vahvuuksina yhteistyötaitoja perheiden sekä erilaisten sosiaali- ja terveysalan lapsiperheiden asiantuntijoiden kanssa. Selvityksessä listattiin keskeisiä päiväkodissa tarvittavia osaamisen alueita ja ilmeni, että lasten ja perheiden arjen sekä sieltä nousevien tuen tarpeiden tunnistaminen on yksi sosionomien vahvuus. (Karila ym. 2017, 75–76, 83.)

Sosionomin ammatillisiin vahvuuksiin peilaten opinnäytteemme on ollut otollinen tilaisuus harjoitella ja soveltaa taitoja käytännössä. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus pohjautui perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön. Vanhempien kanssa käytyjen keskusteluiden sekä omien havaintojemme avulla pyrimme vastaamaan entistä paremmin perheiden tarpeisiin. Jatkuva vuorovaikutuksellisuus kulki käsi kädessä koko tuokiosarjan ajan. Tästä näkökulmasta opinnäytetyön ammatillinen anti oli hyvin merkityksellinen.

Koemme vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen kehittymisen olevan ensiarvoisen tärkeää lapsen vuorovaikutustaitojen sekä kokonaisvaltaisen kehittymisen kannalta. Varhaiskasvattajina meillä on velvollisuus edesauttaa

lapsia kehittämään vuorovaikutustaitojaan (Opetushallitus 2016, 22–23). Jokainen varhaiskasvattaja vastaa omalta osaltaan päiväkodin pedagogiikan laadukkuudesta, johon kuuluvat oleellisesti panostaminen hyvien vuorovaikutussuhteiden tukemiseen sekä lasten aktivoimiseen (Ahonen 2015, 62). Käsikynkkä-ryhmätuokiokertojen ja opinnäytetyön lähdeaineistoon perehtymisen myötä uskomme oppineemme tunnistamaan vuorovaikutuksen haasteita paremmin ja varhaisemmassa vaiheessa kuin aiemmin sekä tukemaan lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta haasteellisiksi koetuissa tilanteissa. Useamman opintojakson sisältöihin on kuulunut perehtymistä erilaisiin sosiaalialalla käytettäviin toiminnallisiin menetelmiin. Näistä yhtä pääsimme nyt käytännössä toteuttamaan. Näin lisäsimme omaa ammatillisuuttamme ja pedagogista osaamistamme. Tuloksista syntyi kehittämisideoita hyödynnettäväksi jatkossa.

12.2 Opinnäytetyön hyödyt muille tahoille

Opinnäytteemme pääkohderyhmänä olivat ryhmätoimintaan valitut vanhempilapsiparit. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistuminen vaikuttaa välillisesti koko muuhun perheeseen. Näin myös muu perhe voi hyötyä toiminnasta. Lukiessaan valmista opinnäytetyöraporttia vanhemmat saavat syventävää lisätietoa. Raportissa on käytetty runsaasti lähdemateriaalia, johon vanhemmat voivat halutessaan tutustua tarkemmin. Tiedon hakeminen ei välttämättä ole kaikille niin tuttua ja voi tuntua kaiken muun keskellä työläältä. Aina ei välttämättä edes tiedä, mistä tietoa voisi ja kannattaisi alkaa etsiä. Myös mielenkiinto asioihin on saattanut eri tavalla viritä tuokioihin osallistumisen ansiosta.

Ylipäättään tietoisuus tärkeistä asioista lisääntyi, mikä on mielestämme ensiarvoisen tärkeää. Vaikka kaikki vanhemmat eivät osanneet alkukartoituksessa mainita kohdallaan mitään yksittäistä vuorovaikutuksellista haastetta, he kertoivat tuokiosarjan aikana huomanneensa, että omaa toimintaa kehittämällä voi vaikuttaa vuorovaikutuksen toimivuuteen. Myös tietoisuus Käsikynkkä-menetelmästä kasvoi ryhmän sisällä. Ryhmäläiset saivat toimintaan osallistuessaan tietoa ja tukea, joista mahdollisesti on heille apua ja hyötyä jatkossa. He saivat voimaa myös vertaistuesta. Myös elinympäristö, jossa ryhmässä mukana olleet vanhempi ja lapsi elävät, ovat välillisiä edunsaajia. Muita hyötyjiä ovat työelämäkumppani ja heidän asiakasverkostonsa.

Opinnäytetyömme sisältää raportin siitä, millaisia haasteita vanhempien ja lasten välisessä vuorovaikutuksessa on ja kuinka vanhemmat kokevat haasteet. Lisäksi raportissa arvioidaan ja kuvataan, kuinka vuorovaikutus on muuttunut ryhmän toimintakertojen kuluessa. Pyrimme kuvaamaan vuorovaikutuksen muutokset mahdollisimman tarkasti. Raportin tuloksia voidaan soveltaen hyödyntää tiedonlähteenä päiväkodeissa, neuvoloissa, seurakunnan toiminnassa, järjestöissä ja muissa lasten toimintaympäristöissä, joissa vuorovaikutushaasteita ilmenee. Raportin sisältämä tieto on paitsi vapaasti saatavilla, myös toteutettavissa uuden ryhmän kanssa. Yksilötasolla raportista voisi olla apua esimerkiksi vanhemman tai varhaiskasvattajan reflektoidessa omaa toimintaansa tai etsiessä apua vuorovaikutushaasteisiin aikuisen ja lapsen välillä. Lopullinen raportti jää myös työelämäkumppanillemme, joka voi hyödyntää sitä omassa toiminnassaan. Tapamme Hämeenlinnan kaupungin varhaiskasvatushenkilöstö oli kiinnostunut opinnäytteestämme, ja toimitamme valmiin opinnäytetyön myös heille. Dokumentoituja havainnointituloksia ja tietoja voidaan jatkossa hyödyntää toiminnan suunnittelussa erilaisissa toimintaympäristöissä vuorovaikutusta tukevaksi.

Lopuksi haluamme kiittää työelämäkumppaniamme tilojen tarjoamisesta ja siitä, että saimme koota kohderyhmän heidän asiakaskunnastaan. Haluamme kiittää myös menetelmän kehittäjiä ja Hämeenlinnan henkilöstöä avusta ja ystävällisestä suhtautumisesta opinnäytetyötämme kohtaan. Erityisesti haluamme kiittää vanhempi-lapsipareja sitoutuneesta ja innokkaasta osallistumisesta tuokioihimme ja näin opinnäytetyömme mahdollistamisesta.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2015. Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Tampereen yliopisto. Väitöskirja.

Aronen, E. 2019a. Voidaanko lasten ja nuorten käytöshäiriöitä ehkäistä? Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Videoleike. Saatavissa: http://www.ebm-guidelines.com/dtk/hpt/avaa?p_artikkeli=nix02676 [viitattu 23.3.2019].

Aronen, E. 2019b. Miten lasten ja nuorten käytöshäiriöitä hoidetaan? Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Videoleike. Saatavissa: <http://www.kaypa-hoito.fi/web/kh/suosituksset/suositus;jsessionid=AD50455E509FA2AFF5D3A86C084331DD?id=nix02675> [viitattu 23.3.2019].

Beukelman, D. & Mirenda, P. 2013. Symbols and Rate Enhancement. Teoksessa Beukelman, D. & Mirenda, P. (toim.) Augmentative and Alternative Communication. Supporting children & adults with complex communication needs. 4. painos. E-kirja. Baltimore, the United States of America: Paul H. Brookes Publishing Co, 37–72. Saatavissa: <https://ebookcentral.proquest.com/> [viitattu 25.2.2019].

Borg, A.-M. 2015. Lasten mielenterveyden edistäminen ja mielenterveyden häiriöiden ehkäisy. Näyttöön perustuvien menetelmien kartoitus. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen raportteja ja muistioita 2015:42. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74724/URN_ISBN_978-952-00-3603-4.pdf [viitattu 24.3.2019].

Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 75–96.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 10. painos. Tampere: Vastapaino.

Grönfors, M. 2015. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 146–161.

Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Opas 13. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino, 86-101. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1> [viitattu 26.2.2019].

Halme, N. 2009. Isän ja leikki-ikäisen lapsen yhdessäolo: Yhdessäoloa, isänä toimimiseen liittyvää stressiä ja isän tyytyväisyyttä parisuhteessa kuvaavan rakenneyhtälömallin kehittäminen ja arviointi. Väitöskirja. Tutkimus 15. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampereen yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79997/6e0e50cf-1e85-4a5c-8a32-530ff3a8c7f5.pdf?sequence=1> [viitattu 28.2.2019].

Halme, N. & Perälä, M.-L. 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa Lammi-Taskula, J. & Karvonen S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy, 216–226. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 8.3.2019].

Hautamäki, A. 2011. Lapsen kiintymyssuhteet ja niiden vaarantuminen. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy, 29–69.

Hermanson, E. 2012a. Varhainen vuorovaikutus ja itsetunnon kehitys. Terveyskirjasto Duodecim. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00302&p_haku=varhainen%20vuorovaikutus [viitattu 12.3.2019].

Hermanson, E. 2012b. Kielen ja kommunikaation kehitys. Terveyskirjasto Duodecim. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00607&p_hakusana=vuorovaikutus [viitattu 24.3.2019].

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2012. Tutki ja kirjoita. 15.–17. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huttunen, M. & Jalanko, H. 2018. Puheen ja kielen häiriöt lapsella. Lääkärikirja Duodecim. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00413 [viitattu 22.3.2019].

Hämeenlinnan kaupunki. 2018. Ryhmätoiminta. WWW-dokumentti. Päivitetty: 13.8.2018. Saatavissa: <http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Perheiden-palvelut/Tukipalveluja-perheille/Ryhmatoiminta/> [viitattu 28.1.2019].

Hämeenlinnan kaupunki. s.a. Lasten ja nuorten kasvua tukevat palvelut. Puheterapia. Pikkulasten Käsikynkkä Hämeenlinnassa. Esitteet ja kutsumalli (monisteet).

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karila, K., Kosonen, T. & Järvenkallas, S. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Suuntaviivat varhaiskasvatukseen osallistumisasteen nostamiseen sekä päiväkotien henkilöstön osaamisen, henkilöstörakenteen ja koulutuksen kehittämiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:30. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 23.1.2019].

Karjalainen, P., Santalahti, P. & Sihvo S. 2016. Vaikuttavatko vanhemmuustaitoja tukevat ohjelmat lapsen käytöshäiriöiden ja -ongelmien ehkäisyssä ja vähentämisessä? Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.duodecim-lehti.fi/lehti/2016/10/duo13151?fbclid=IwAR2PBRQFAUZg_hVbjCw812nvWrU-ENM6s042O00Mla6x4uwB25-TVUIXDtc [viitattu 7.3.2019].

Karlöf, B., Lundgren, K. & Edenfeldt Froment, M. 2003. Ota oppia parhaista! Tehoa vertailuoppimisesta. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Kettunen, I. 2018. Pilotti Tampereella: Varhaiskasvatuksen sosionomit aloittavat. *Talentia-lehti* 29.10.2018. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.talentia-lehti.fi/pilotti-tampereella-varhaiskasvatuksen-sosionomit-aloittavat/> [viitattu 23.1.2019].

Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 74–88.

Korhonen, S. & Holopainen, L. 2015. Vanhempana vahvemaksi – kohti myönteistä vuorovaikutusta. Kirja vanhemmuudesta ja sen tukemisesta. 1.painos. Jyväskylä: Grano Oy.

Kuopion yliopistollinen sairaala. 2017. Varhainen vuorovaikutus. Videoleike. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=wApw6PrgA-w> [viitattu 12.3.2019].

KVTES. 2018–2019. Liite 5 Varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä eräät koulun ammatti- ja peruspalvelutehtävät. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kt.fi/sopimukset/kvtes/2018/liite-5-varhaiskasvatuksen-henkilosto-koulun-peruspalvelutehtavat> [viitattu 10.2.2019].

Käsikynkkä-laukun sisältö. s.a. Käsikynkkä-menetelmän materiaali (monisteet).

Lepola, O. 2018. Puheterapeutti. Keskustelu 24.4.2018. Hämeenlinnan kaupunki.

LukiMat. Ruokakauppakuvat. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.luki-mat.fi/lukeminen/tietopalvelu/tukikeinot-1/lukivalmiuksien-tukeminen/Ruokakauppakuvat_2.pdf [viitattu 27.1.2019].

Lyytikäinen, M. 2013. Parastaminen (Benchmarking). WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.innokyla.fi/web/malli257974> [viitattu 3.11.2018].

Malinen, A. & Nieminen, K. 2001. Vertaistuki. Vertaistuki voimavarana. Selvitys Invalidiliiton tukiperhetoiminnasta. Invalidiliiton julkaisuja, R.7. 2000. Helsinki: Invapaino.

Merikoski, H. & Pihlaja, P. 2018. Puheen ja kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 201–221.

Motoriikkaharjoituksia lapsille, joiden puhe kuulostaa epäselvältä. s.a. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.hameenkyro.fi/site/assets/files/6408/motoriikkaharjoituksia_ep_selv_n_puheeseen_002.pdf [viitattu 27.2.2019].

Muhonen, M., Pesonen, M.-L. & Överlund, J. s.a. Lapsen oma kirja.

Mäntymaa, M. & Puura, K. 2011. Varhainen vuorovaikutus ja aivojen kehitys. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy, 17–27.

Nivarpää-Hukki, E., Tanskanen, H. & Tarpila, S. 2012. Kommunikaation kolmio ja kulmakivet. Kommunikaation ydintaidot ja niiden arviointi. Helsinki: Erweko Oy.

Nurmilaakso, M. 2011. Pienen lapsen kielellinen tietoisuus osana kielen kehitystä. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Opas 13. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino, 31–41. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1> [viitattu 17.1.2019].

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf [viitattu 15.1.2019].

Pajulo, M. & Pyykkönen, N. 2011. Mentalisaatiokyky varhaisessa vanhemmuudessa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy, 71–94.

Papunet.net. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki> [viitattu 27.1.2019].

Parrila, S. & Alila, K. 2011. Varhaiskasvatuksen arjen ja vuorovaikutuksen kehittämishaasteita. Teoksessa Alila, K. & Parrila, S. (toim.) Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006–2010. Oulu: Uniprint Oulu, 155–167.

Punamäki, R.-L. 2011. Vanhemmuuteen siirtyminen: raskausajan ja ensimmäisen vuoden kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy, 95–114.

Puura, K., Sannisto, T. & Riihonen, R. 2018. Mitä vauva haluaa? Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen neuvolassa. Lääkärilehti. Vsk. 73(21), 1345–1350a. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/mita-vauva-haluaa-varhaisen-vuorovaikutuksen-tukeminen-neuvolassa/?public=651c21f2876587a7b15d1deb4b0bdc52> [viitattu 22.3.2019].

Puustjärvi, A. & Repokari, L. 2017. Lasten käytöshäiriöihin tulee puuttua ajoissa. Lääkärilehti. Vsk. 72(21), 1364–1367c. Verkkolehti. Saatavissa: <http://www.potilaanlaakarilehti.fi/site/assets/files/0/14/80/338/sll212017-1364.pdf> [viitattu 22.3.2019].

Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. 2016. Liikkuva lapsi. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 138–152.

Rantala, A. & Uotinen, S. 2018. Varhaiskasvattajan ja perheen yhteistyön merkitys. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 121–139.

Ruokonen, I. 2011. Musiikin monet kielet. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.-L. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Opas 13. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino, 62–69. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1> [viitattu 17.1.2019].

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Sisällönanalyysi. KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html [viitattu 3.11.2018].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. KvaliMOTV. Menetelmäopetuksen tietovaranto. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Tampereen yliopisto: Yhteiskuntatieteellinen tietovaranto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.fsd.uta.fi/fi/tietovaranto/julkaisut/kvalimotv.pdf> [viitattu 9.1.2019].

Salmi, M., Närvi, J. & Lammi-Taskula, J. 2016. Köyhyys, toimeentulokokemukset ja hyvinvointi lapsiperheissä. Teoksessa Karvonen, S. & Salmi, M. (toim.) Lapsiköyhyys Suomessa 2010-luvulla. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Työpöytäpaperi 30/2016. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, 13–44. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131589/URN_ISBN_978-952-302-742-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 8.3.2019].

- Savio, M. 2017. Vauvaperheen perhedynamiikka. Monimenetelmäinen taustatutkimus perhesuhteista ja vuorovaikutuksesta lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Sellman, J. & Tykkyläinen, T. 2017. Puheterapia. Vuorovaikutus muutoksen välineenä. Tampere: Kustannusosakeyhtiö Vastapaino.
- Sinkkonen, J. 2003. Lapsen kiintymyssuhteen syntyminen ja sen häiriöt. Teoksessa Niemelä, P., Siltala, P. & Tamminen, T. (toim.) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Porvoo: WS Bookwell Oy, 92–106.
- Stern, D. N. 1990. Maailma lapsen silmin - mitä lapsi näkee, kokee ja tuntee. Suom. Jaakkola, E.-L. 1992. (Alkuteos: Diary of a Baby) Toinen painos. 1997. Juva: WSOY.
- Stern, D. N. 2002. The First Relationship: Infant and Mother. E-kirja. Cambridge, Massachusetts, the United States of America: Harvard University Press. Saatavissa: <https://ebookcentral.proquest.com/> [viitattu 2.3.2019].
- Suhonen, E. 2011. Vuorovaikutussuhteiden merkitys taaperoiden kehitykseen ja oppimiseen varhais(erityis)kasvatuksessa. Teoksessa Alila, K. & Parrila, S. (toim.) Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006–2010. Oulu: Uniprint Oulu, 93–106.
- Suomalainen, T. 2016. Vauvaiässä syntyvät luottamus ja turva. *Tehy-lehti*. 29.6.2016. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.tehylehti.fi/fi/terveys/vauvaiassa-syntyvat-luottamus-ja-turva> [viitattu 12.3.2019].
- Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. Juva: WS Bookwell Oy.
- Toikkanen, U. 2018. Vanhemmuustaito-ohjaus tuloksellisin keino lasten käyttöhäiriöiden hoidossa. WWW-julkaisu. Saatavissa: <https://www.laakari-lehti.fi/ajassa/ajankohtaista/vanhemmuustaito-ohjaus-tuloksellisin-keino-lasten-kaytoshairioiden-hoidossa/> [viitattu 24.3.2019].
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tuovinen, S. 2014. Satuhieronta. Läsnaolevan kosketuksen ja sadun taikaa. EU: WSOY.
- Valtion ravitsemusneuvottelukunta. 2018. Terveyttä ja iloa ruoasta – varhaiskasvatuksen ruokailusuositus. Helsinki: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135907/URN_ISBN_978-952-302-992-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 18.2.2019].
- Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Whitehead, M. 2009. Supporting Language and Literacy Development in the Early Years. Berkshire, Iso-Britannia: Open University Press.

Överlund, J. & Pesonen, M.-L. 1996a. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen. Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmä. Leikit ja tehtävät. Opas (monisteet).

Överlund, J. & Pesonen, M.-L. 1996b. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen. DVD.

Överlund, J. & Pesonen, M.-L. 2003. Käsikynkkää 1–3-vuotiaille. Keinoja vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemiseen. DVD.

Överlund, J. & Pesonen, M.-L. s.a. Käsikynkkä. Työmenetelmät ja -välineet. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: [https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-vali-
neet/tyomenetelmat/kasikynkka](https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-vali-
neet/tyomenetelmat/kasikynkka) [viitattu 3.11.2018].

Tervetuloa taaperosi kanssa Pikkulasten Käsikynkkään!

Olemme kaksi innokasta Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa, Sari ja Mia. Olettekin jo tavanneet meidät. Toteutamme ryhmään ennalta valituille perheille marraskuisen tuokiosarjan seuraavasti:

torstaina 1.11.2018 klo 10.00 - 11.30
torstaina 8.11.2018 klo 10.00 - 11.30
torstaina 15.11.2018 klo 10.00 - 11.30
torstaina 22.11.2018 klo 10.00 - 11.30
torstaina 29.11.2018 klo 10.00 - 11.30

Kuva: Pixabay, <https://pixabay.com/fi/>

Paikka: Avoin päiväkoti XXXXXXXXX, XXXXXXXXX, XXXXX MIKKELI
Huone XXX, Kokoushuone X

Ryhmä koostuu 4-5 vanhempi-lapsi -parista ja kahdesta ohjaajasta. Ryhmän lapset ovat iältään 1-2-vuotiaita. Tuokiosarja on osa opinnäytetyötämme ja perheille maksuton ihana arjen aktiviteetti. Toivomme, että pystyisit lapsesi kanssa osallistumaan jokaiseen viiteen kertaan. Mikäli kuitenkin tulee jokin este, ilmoitathan siitä meille (yhteystiedot ovat sivun alalaidassa).

Oheisesta esitekirjeestä saat lisätietoa Käsikynkkä-menetelmästä ja sen sisällöstä.

Tavataan 1.11.2018 kello 10.
Lämpimästi tervetuloa!

Terveisin Mia ja Sari

Mia Herttuainen
Sari Pulkkinen

mia.herttuainen@edu.xamk.fi
sari.pulkkinen@edu.xamk.fi

puh.
puh.

KÄSIKYNKKÄ

Käsikynkkä-ryhmä kokoontuu 5 kertaa noin 1,5 tuntia kerrallaan. Ryhmän rakenne on jokaisella kerralla samanlainen. Tuokio jakaantuu kahteen osioon:

Ensimmäisessä osiossa olemme aluksi ryhmänä yhdessä alkuleikin muodossa, minkä jälkeen on vanhempien oman lapsensa kanssa pareina toteuttamat kontaktia ja vuorovaikutusta kehittävät leikit. Lopuksi ollaan vielä hetki yhdessä rentouttavan kynttilätuokion merkeissä.

Toisen osion sisältämän vanhempien ryhmäkeskustelun tarkoituksena on auttaa vanhempia jakamaan ajatuksia vanhemmuudesta ja ryhmästä. Keräämme myös palautetta ja toiveita seuraavaa tuokio-kertaa varten. Vanhemmat saavat Käsikynkkä-menetelmään liittyvän työvihkosen, Lapsen Oman kirjan, joka jää perheille muistoksi Käsikynkkä-tuokioista.

Ryhmän tavoitteet:

- Lapsen ja vanhemman välisten leikkituokioiden mahdollistaminen ja iloisten yhteisten kokemusten tarjoaminen sekä tätä kautta lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen syventäminen
- Lorujen ja ääntelyleikkien harjoittelu yhdessä lapsen osallisuutta ja toimijuutta tukien
- ”Kuuntelevien korvien” tarjoaminen vanhemmille sekä ajatusten jakaminen yhdessä muiden vanhempien kanssa (vanhemmuuden tukeminen ja vertaistuen tarjoaminen)
- Oman vanhemmuuden kehittämiseen liittyvien mahdollisuuksien tarjoaminen vanhemmille

Käsikynkkä on ryhmätyömenetelmä, jonka ovat alun perin kehittäneet kaksi puheterapeuttia, Marja-Leena Pesonen ja Johanna Överlund, yhteistyössä päivähoiton työntekijöiden ja sosiaalitoimen perhetyön sekä neuvolaterveydenhuollon kanssa. Menetelmän taustateorian mukaan vuorovaikutus tapahtuu paitsi toiminnan tasolla myös mielikuvien ja tunteiden tasolla. Ryhmän harjoitteissa työskennellään näillä molemmilla tasoilla. Tunteita ja mielikuvia käydään läpi, puretaan ja työstetään aikuisen ja lapsen yhteisessä tunnelmahetkessä sekä aikuisten vertaisryhmässä. Ryhmissä mukana olleet vanhemmat ovat kokeneet toiminnan myönteisenä ja lapselle iloa tuottavana.

Kutsun ja esitekirjeen lähteenä on käytetty mukaillen Marja-Leena Pesosen ja Johanna Överlundin Käsikynkkä-materiaalia ja kutsumallia sekä Hämeenlinnan kaupungin puheterapeuttien laatimaa kutsumallia.

Lähteet: Hämeenlinnan kaupunki s.a.; Käsikynkkä-laukun sisältö s.a.

2.9.2018

AVOIN PÄIVÄKOTI X**TUTKIMUSLUPAHAKEMUS**

Opiskelemme Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi (suuntautumisvaihtoehtona lapsi- ja perhelähtöinen työ). Haemme päiväkodiltanne tutkimuslupaa opinnäytetyömme toteuttamista varten.

Opinnäytetyömme on tutkimuksellinen kehittämistyö, jonka aiheena on ”Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmän avulla”. Ideanamme on suunnitella ja toteuttaa 5-7 vapaaehtoiselle vanhempi-lapsiparille 5 kerran toiminnallinen tuokiosarja. Tuokiot sisältävät lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta sekä lapsen osallisuutta ja toimijuutta tukevia harjoitteita.

Tällä lupalomakkeella pyydämme lupaa toteuttaa tutkimuksellisena kehittämistyönä tehtävä opinnäytetyömme avoimessa päiväkodissanne ennalta valittujen 1–2-vuotiaiden lasten ja heidän vanhempiensa muodostamassa ryhmässä.

Sitoudumme tekemään opinnäytetyömme hyviä eettisiä periaatteita noudattaen sekä työskentelemään päiväkotinne lasten ja aikuisten kanssa luottamuksellisesti ja salassapitosäännöksiä noudattaen. Emme mainitse opinnäytetyöraportissamme lasten tai aikuisten nimiä emmekä muitakaan tietoja, joista henkilöllisyyttä voitaisiin tunnistaa. Keräämämme aineisto on täysin luottamuksellista ja se on ainoastaan meidän omassa käytössämme. Hävitämme aineiston tutkimuksen valmistuttua. Valmis opinnäytetyö tullaan arkistoimaan Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun (XAMK:n) YKSA-opinnäytetyöarkistoon ja myös julkaisemaan Theseus-opinnäytetietokannassa, jossa laatimamme raportti on vapaasti saatavilla.

Lisäksi pyydämme tuokioihin osallistuvilta vanhemmilta kirjalliset luvat lasten toimintaan osallistumisista varten. Kutsun liitteenä olevassa saatekirjeessä kerromme lyhyesti Käsikynkkä-menetelmän ideasta ja tuokioiden sisällöstä.

Annamme mielellämme lisätietoja opinnäytetyöstämme.

Mia Herttuainen
mia.herttuainen@edu.xamk.fi

Sari Pulkkinen
sari.pulkkinen@edu.xamk.fi

Tutkimusluvan myöntäminen

Myönnän Mia Herttuaiselle ja Sari Pulkkiselle luvan toteuttaa opinnäytetyönsä päiväkotit X:n ennalta valittujen 1-2-vuotiaiden lasten ja heidän vanhempiensa muodostamassa ryhmässä sekä luvan käyttää keräämiänsä tietoja opinnäytetyöraportissaan.

Paikka ja päivämäärä

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Mikkeli Varhaiskasvatusjohtaja Muut päätökset	Ote viranhaltijapäätöksestä 04.09.2018	1 (4) 58
--	--	-------------

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Mikkelin asianhallintajärjestelmässä

MIIDno-2018-12

Tutkimuslupa/Mia Herttuainen ja Sari Pulkkinen

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) –tutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskelevat Mia Herttuainen ja Sari Pulkkinen anovat tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyön aiheena on Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen vahvistaminen Käsikynkkä -ryhmätyömenetelmän avulla.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millaisia vuorovaikutukseen liittyviä haasteita vanhempien ja lasten välillä on ja kuinka vanhemmat kokevat nuo haasteet. Lisäksi tarkoituksena on tutkia, kuinka haasteisiin voidaan vastata Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmää soveltamalla. Tavoitteena on huomioida lapsen ja vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa ilmenevät tuen tarpeet sekä kehittää näihin tarpeisiin vastaamiseen liittyvää osaamista ja tätä kautta tukea vanhemmuutta sekä lisätä lasten osallisuutta ja toimijuutta. Työelämäkumppanina toimii Avoin päiväkot

Kohderyhmäksi valitaan Avoin päiväkotin 5-7 vapaaehtoista vanhempi-lapsi -paria, joiden tarpeen pohjalta suunnitellaan ja toteutetaan harjoitteet kyseistä Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmää runkona ja apuna käyttäen. Ohjattu toiminnallinen tuokiosarja toistuu strukturoidusti kerran viikossa viiden viikon ajan. Tutkimuskysymyksiin haetaan vastauksia ennen tuokiolta tehdyn alkukartoituksen ja keskustelujen, tuokioiden päätteeksi toteuttamien haastatteluiden sekä omien havaintojen perusteella. Tuokioihin osallistuvilta vanhemmilta pyydetään kirjalliset luvat lasten toimintaan osallistumisesta varten. Opinnäytetyöraportissa ei mainita lasten tai aikuisten nimiä eikä muitakaan tietoja, joista henkilöllisyyttä voitaisiin tunnistaa.

Päätöksen peruste

Mikkelin kaupungin sivistyksen ja hyvinvoinnin palvelualueen toimintasääntö 4.2.1.2.

Päätös

Myönnän Mia Herttuaiselle ja Sari Pulkkiselle tutkimusluvan suorittaa sosionomi, amk opintoihin liittyvän opinnäytetyön, edellyttäen, että he noudattavat ehdotonta salassapitovelvollisuutta kerättävässä aineistossa mahdollisesti esiin tulevien yksilöä tai perhettä koskevien seikkojen suhteen. Lisäksi edellytetään, että yksi kappale tutkielmasta luovutetaan varhaiskasvatusjohtajan käyttöön.

Tiedoksi

Mia Herttuainen, Sari Pulkkinen, Avoin päiväkotin kasvatusta ja opetusjohtaja, kirjaamo

Allekirjoitus

Pirjo Vartiainen, varhaiskasvatusjohtaja

Mikkeli Varhaiskasvatusjohtaja Muut päätökset	Ote viranhaltijapäätöksestä 04.09.2018	2 (4) 58
--	--	--------------------

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Mikkelin asianhallintajärjestelmässä

Nähtävilläolo ja tiedoksianto asianosaiselle

Päätös pidetään nähtävillä yleisessä tietoverkossa (www.mikkeli.fi) tai kaupungin virastotalon kirjaamossa (Maaherrankatu 9-11) 5.9.2018 alkaen.

Sähköisesti hyväksytyn otteen oikeaksi todistaa:

Mikkelissä
04.09.2018

Satu Komppa
toimistosihteeri

Tiedoksianto asianosaiselle

Lähetetty tiedoksi sähköpostilla 04.09.2018.

Mikkeli	Ote viranhaltijapäätöksestä	3 (4)
Varhaiskasvatusjohtaja	04.09.2018	§ 8
Muut päätökset		

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Mikkelin asianhallintajärjestelmässä

Oikaisuvaatimus

§ 8

Oikaisuvaatimusohje

Tähän päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla tuomioistuimeen.

Oikaisuvaatimusoikeus

Oikaisuvaatimuksen saa tehdä:

- se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (*asianosainen*), sekä
- kunnan jäsen.

Oikaisuvaatimusaika

Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

Oikaisuvaatimus on toimitettava Mikkelin kaupungin kirjaamoon määräajan viimeisenä päivänä ennen kirjaamon aukioloajan päättymistä.

Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä. Käytettäessä tavallista sähköistä tiedoksiantoa katsotaan *asianosaisen* saaneen tiedon päätöksestä kolmantena päivänä viestin lähettämisestä, jollei muuta näytetä.

Kunnan jäsenen ja kuntalain 137 §:n 2 momentissa tarkoitetun kunnan katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun pöytäkirja on nähtävänä yleisessä tietoverkossa.

Tiedoksisaantipäivää ei lueta oikaisuvaatimusaikaan. Jos oikaisuvaatimusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannusaatto tai arkilauantai, saa oikaisuvaatimuksen tehdä ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Oikaisuvaatimusviranomainen

Oikaisuvaatimuksen muoto ja sisältö

Oikaisuvaatimus on tehtävä kirjallisesti. Myös sähköinen asiakirja täyttää vaatimuksen kirjallisesta muodosta.

Oikaisuvaatimuksessa on ilmoitettava:

- päätös, johon haetaan oikaisua
- se, millaista oikaisua vaaditaan
- millä perusteella oikaisua vaaditaan.

Oikaisuvaatimuksessa on lisäksi ilmoitettava tekijän nimi, kotikunta, postiosoite ja puhelinnumero. Jos oikaisuvaatimus päätös voidaan antaa tiedoksi sähköisenä viestinä, yhteystietona pyydetään ilmoittamaan myös sähköpostiosoite.

Pöytäkirja

Mikkeli	Ote viranhaltijapäätöksestä	4 (4)
Varhaiskasvatusjohtaja	04.09.2018	5 8
Muut päätökset		

Tämä asiakirja on sähköisesti hyväksytty Mikkelin asianhallintajärjestelmässä

Päätöstä koskevia pöytäkirjan otteita ja liitteitä voi pyytää Mikkelin kaupungin kirjaamosta.

Postiosoite: PL 33, 50101 Mikkeli

Käyntiosoite: Maaherrankatu 9-11, 50101 Mikkeli

Sähköpostiosoite: kirjaamo@mikkeli.fi

Kirjaamon aukioloaika: klo 8-16

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Opiskelemme Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa sosionomi (AMK) -tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Pyydämme lupaa opinnäytetyöhömmme liittyvien tuokioiden dokumentointiin sekä keräämiemme havainnointi- ja haastatteluaineistojen hyödyntämiseen opinnäytetyömme raportoinnissa ja tulosten esittämisessä. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, millaisia vuorovaikutukseen liittyviä haasteita vanhempien ja lasten välillä on ja kuinka vanhemmat kokevat nuo haasteet. Lisäksi tarkoituksena on tutkia, kuinka haasteisiin voidaan vastata Käsikynkkä-ryhmätyömenetelmää soveltamalla.

Tarvittaessa videoimme tai valokuvaamme tuokioita omien havaintojemme sekä muistimme tueksi. Näin pystymme palaamaan tuokioihin jälkikäteen ja analysoimaan niitä tarkemmin. Video- tai valokuvaamme vain osiota, jossa olet itse läsnä lapsesi kanssa. Kuvat ja videot tulevat ainoastaan meidän henkilökohtaiseen käyttöömme ja opinnäytetyön valmistuttua ne hävitetään. Aineiston keräämisen, säilyttämisen ja salassapitosäädösten suhteen sitoudumme noudattamaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita. Keräämämme aineiston suhteen noudatamme ehdotonta salassapitoa. Kenenkään tunnistetietoja ei tulla käyttämään opinnäytetyön raportissa. Valmis opinnäytetyö julkaitaan valtakunnallisessa Theseus-opinnäytetietokannassa, jossa laatimamme raportti on vapaasti saatavilla.

Kiitos!

Sosionomiopiskelijat Mia Herttuainen ja Sari Pulkkinen

Kuvausluvan myöntäminen

	Kyllä	En
Annan luvan videokuvaamiseen		
Annan luvan valokuvaamiseen		

Lapsen nimi: _____

Paikka ja aika: _____

Huoltajan allekirjoitus: _____

Nimen selvennys: _____

PALAUTEKYSELY VANHEMMILLE

Osallistuimme lapseni kanssa 1 2 3 4 5 tuokioon (ympyröi).

1. Mikä oli tuokiosarjan alussa asettamasi tavoite ja kuinka se toteutui?

2. Onko vuorovaikutussuhteesi mielestäsi parantunut sinun ja lapsesi välillä? Koetko saaneesi toiminnan avulla omaan arkeenne vinkkejä, jotka voisivat jatkossa auttaa sinun ja lapsesi välisen vuorovaikutuksen vahvistumisessa? Ovitko esimerkiksi jotain uutta?

3. Oletko jo soveltanut jotakin tuokioissa oppimaasi arkeen ja jos olet, niin millaista toimintaa?

4. Mikä harjoite/mitkä harjoitteet tukivat sinun ja lapsesi välisen vuorovaikutuksen kehittymistä ja miksi? Kuinka harjoite/harjoitteet konkreettisesti vahvisti/vahvistivat vuorovaikutuksen kehittymistä?

5. Miten vuorovaikutusta voidaan sinun mielestäsi parhaiten tukea?

6. Koetko saaneesi ryhmän muilta jäseniltä tukea tai ideoita, joita pystyt hyödyntämään omassa arjessasi?

7. Mikä harjoite oli sinun mielestäsi mukavin? Mikä harjoite oli mielestäsi hyödyllisin? Mistä harjoitteesta lapsesi vaikutti pitävän eniten?

8. Mitä olisit halunnut lisää?

9. Miten me mielestäsi onnistuimme toimintatuokioissa ja niiden järjestämisessä? Haluaisitko sanoa meille vielä jotain muuta?

KIITOS PALAUTTEESTASI!

HAVAINNOINTILOMAKE

Lapsen nimi ja ikä	Pvm	Havainnoija
Puhuuko lapsi/tuottaako sanoja? K E		

Toiminta	Havainnot		Muuta huomioitavaa
1. Sanallinen/verbaalinen viestintä	Vanhempi	Lapsi	
<ul style="list-style-type: none"> kieli, sanat 			
2. Sanaton/nonverbaalinen viestintä	Vanhempi	Lapsi	
<ul style="list-style-type: none"> katseet, ilmeet, eleet, äänensävyt ja -painot, puherytmi, hymyt 			
<ul style="list-style-type: none"> keskittyminen, tarkkaavaisuus, ohjeiden kuunteleminen ja noudattaminen (lapsi) 			

Toiminta	Havainnot		Muuta huomioitavaa
2. Sanaton/nonverbaalinen viestintä (jatkoa)	Vanhempi	Lapsi	
<ul style="list-style-type: none"> • kehonkieli, vartalon asennot, liikkeet, nojaaminen, liikehdintä, tilankäyttö, etäisyys/läheisyys, kosketukset, silittely, sylissä pitäminen 			
<ul style="list-style-type: none"> • herkkyys lapsen viesteille ja aloitteille sekä niihin vastaaminen, pyrkiikö vanhempi tunnistamaan lapsen tunnetiloja 			
<ul style="list-style-type: none"> • iloisuus, innostuneisuus, leikkisyys 			
<ul style="list-style-type: none"> • lapsen motivointi, kannustaminen, kehuminen ja rohkaiseminen, positiivisen ja negatiivisen palautteen antaminen, mallin näyttäminen ja opastaminen 			
<ul style="list-style-type: none"> • vanhemman läsnäolon näkyminen ja vaikutus, huomion antaminen 			

<p>Huomioita: Yhteinen vuorovaikutus ja ilmapiiri (lämmin, jännittynyt, iloinen, hermostunut, väsynyt, innostunut jne.), kommunikaation yleinen toimivuus jne.</p>	
--	--

LORUPUSSIN LORUT

*Kun sanon puu-puu-puu, suu suipistuu,
kun sanon pää-pää-pää, se leviää.
Kun sanon pöö-pöö-pöö, on töttöroö,
kun sanon pee-pee-pee, suu hymyilee.*

Soili Perkiö: Häntä pystyyn!
Laulu- ja rytmileikkejä 2002, 26
(1. säkeistö Kaija Piispa)

*Kantapäitä koskettelen,
varpaat vielä laskettelen.
Sormet suppuun suukottelen,
taputan tasaisen tahdín:
taptap tup, sipi sipisup.*

Pulli Elina: Sylisampo 2018, 12

*Leivon, leivon leipäsiä,
makoisia maitoisia.
Leivon, leivon leipäsiä,
makoisia maitoisia!
Silitän... silitän...
nakkaan, uunihin nakkaan
ja suuhun!*

Trad.

Miten pöllö laulaa? - UU-UU-UU.

Mikä síl on auki? - SUU-SUU-SUU.

Miten metsä vastaa? - HUU-HUU-HUU.

Pöllön kotina on PUU-PUU-PUU.

Mikä yöllä loistaa? - KUU-KUU-KUU.

Miten laulu loppuu? - UU-U-UU.

Kari Virpi (toim.): Ensimmäinen laulukirjani

2013, 27 (Lasten oma aapinen, Otava)

Ii sano íi, sain kírpun kíí!

Aa sano aa, anna mennä vaan!

Oo sano oo, se meni jo!

Pulskís!

Ii ässä ää, eipä tässä nää.

On niin pimeää, kuin pökö pässin pää.

Alho Eve, Hautsalo Hilikka, Perkiö Soili:

Vauvojen laulun aika 2000, 64

Minä taputan, minä taputan,

minä taa-taa-taputan.

Minä taputan, minä taputan,

minä taa-taa-taputan.

Laakso Elina: Nalle Puh – Sininen Lorukirja 2009, 14

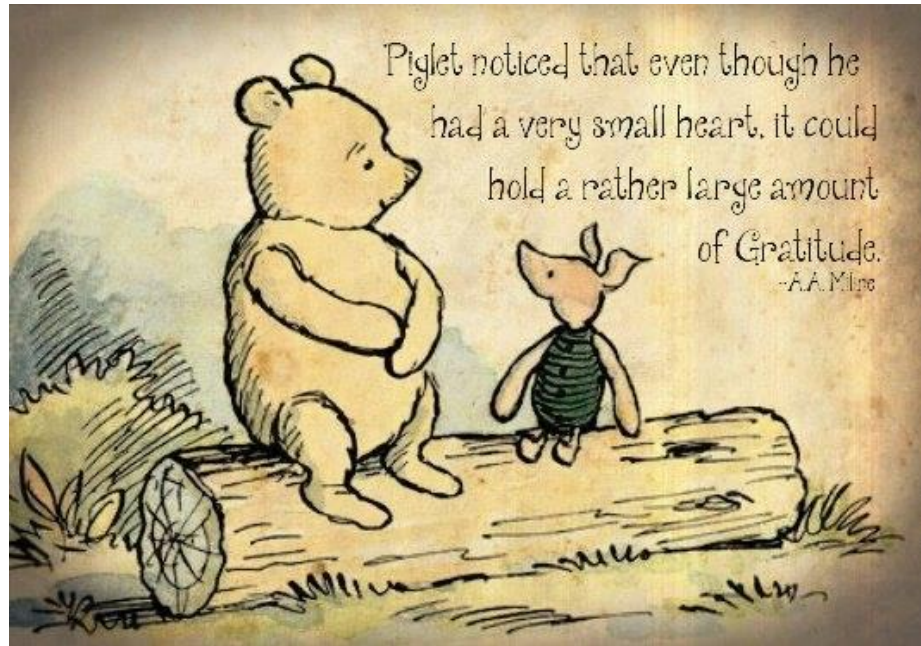
(koonnut ja toimittanut Lankinen Päivi)

*Rimpati, rimpati, rimpati rei,
paikka paikan päällä ja saumoja ei.
Jos tuota kysyt on vastaus: Hei,
rimpati, rimpati, rimpati rei!*

Helismaa Reino: Nalle Puh – Sininen Lorukirja
2009, 33 (koonnut ja toimittanut Lankinen Päivi)

*Haukka lentää
liittää, laataa
kiittää, kaataa
kups, kanan nappas!*

Trad.

https://www.google.fi/search?hl=fi&tbn=isch&source=hp&biw=1366&bih=635&ei=QgV1XNPJHOLQmwWHzJQ4&q=piglet+noticed+that+even+though+he+had+a+very+small+heart&oq=piglet+noticed+&gs_l=img

ALKU- JA LOPPULORUT

*Tapu tapu pullaa,
kuka pienen pullan saa?
--- pienen pullan saa!*

Trad.

*Suljen ihanan soittorasian
(kädet simpukaksi, suljetaan simpukka),
kierrän lauluni kippuraan
(kierretään kämmeniä toistensa ympäri kuin uitaisiin kissaa).*

*Muiston mukavan taskuun taputan
(taputetaan reisiä tai taskuja)
siihen saakka, kun tavataan!
Hei hei (vilkutetaan)!*

Trad.

TONTTU JOULUSAUNASSA – Satuhieronta

(Pidä hetki käsiä selän päällä aloituksen merkiksi.)

Tänään tonttu on menossa joulusaunaan (sormilla tontun askeleita).

On mukava istua saunan lämpöön.

Lämpö tuntuu varpaista päähän saakka (painellaan kehon eri osia pehmeästi kämmenellä).

Tonttu heittää vettä kiukaalle. Kiukaasta kuuluu ”Tshhh”.

Vesi pirskahtelee kiuasta vasten (tehdään liikkeitä selkään, ensin sormet yhdessä ja avataan sormet selkää vasten).

Tontulle tulee kuuma ja tonttu päättää siirtyä pesulle (sormilla tontun askeleita).

Tonttu ottaa piparin tuoksuista shampoota ja hän alkaa pestä hiuksia (hiuksia hierotaan sormilla).

Tonttu kaataa lämpöistä vettä hiuksiin ja vesi valuu vartaloa pitkin (sormilla veden valumista ylhäältä alas).

Sitten tonttu ottaa suklaan tuoksuisen saippuan ja pesee itseään pyörivin liikkein (kämmenellä pyörivää liikettä käsiin, jalkoihin ja selkään).

Lopuksi tonttu huuhtelee lämpöisellä vedellä saippuasta tulleen vaahdon pois (veden valumista sormilla ylhäältä alas).

Tonttu hakee pyyhkeen (sormilla tontun askeleita) ja kietoo pyyhkeen lämpimästi ympärillensä (painellaan kämmenellä eri puolelle kehoa ja lopuksi jätetään kädet yläselkään).

Tontulla on nyt puhdas ja raukea olo.

Sen pituinen se (kädet selän päälle lopetuksen merkiksi).

Satuhieronnan kirjoittajat: Satuhierontaohjaajat Heli Mäkelä, Marika Evikoski ja Minna Kantoniemi.

<https://kasvuntaika.fi/blog/2014/12/22/joulusaunassa-satuhieronta/>